

Herinneringen aan misbruik van langer geleden

Mirjam ter Beek, Henry Otgaar, Bruno Verschuere

Herinneringen aan misbruik van langer geleden

Herinneringen aan misbruik van langer geleden

De betrouwbaarheid van (hervonden) herinneringen aan misbruik

*Mirjam ter Beek MSc, Politie, Eenheid Landelijke Expertise en Operaties (LX)
prof. dr. Henry Otgaar, Universiteit Maastricht (UM); KU Leuven
prof. dr. Bruno Verschuere, Universiteit van Amsterdam (UvA)*

september 2025

Met dank aan:

De begeleidingscommissie:

prof. dr. mr. M.J.F. van der Wolf (voorzitter), hoogleraar forensische psychiatrie, Universiteit Leiden; universitair hoofddocent strafrecht, Rijksuniversiteit Groningen

prof. dr. A.R. Arntz, hoogleraar klinische psychologie, Universiteit van Amsterdam (UvA)

dr. M.L.J. van Beek, recherchepsycholoog/docent, Politieacademie

dr. D. Sutmuller, recherchepsycholoog Politie, Eenheid Oost Nederland

mr. J. Weening, advocaat-generaal, Openbaar Ministerie

Het onderzoeksteam:

dr. T.L.F. De Beuf, forensisch psycholoog en postdoctoraal onderzoeker, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), (ten tijde van de dataverzameling werkzaam bij Universiteit Maastricht)

M.S.A. Hogenkamp, masterstudent opsporingscriminologie, Vrije Universiteit Amsterdam (VU)

drs. A. Hoving, recherchepsycholoog Politie, Eenheid Landelijke Expertise en Operaties (LX)

dr. L.H.C. Raymaekers, docent forensische psychologie, Universiteit Maastricht (UM)

dr. P. Riesthuis, postdoctoraal onderzoeker recht en criminologie, KU Leuven

prof. dr. C. de Ruiter, hoogleraar forensische psychologie, Universiteit Maastricht (UM)

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:
Lefebvre Sdu Klantenservice
tel.: (070) 378 98 80
website: www.sdu.nl/service

Omslagontwerp: Dominique Gimberg
Afbeelding omslag: Shutterstock
ISBN: 9789012411097
NUR: 600

© 2025 Sdu Lefebvre B.V., Den Haag – Politie & Wetenschap, Politieacademie, Apeldoorn

Alle rechten voorbehouden. Behalve de door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervaelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De bij toepassing van art. 16h tot en met 16m Auteurswet wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens kopiëren dienen te worden voldaan aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van art. 16 Auteurswet dient men zich te wenden tot de Stichting UvO (www.stichting-uvo.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system of any nature, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

While every effort has been made to ensure the reliability of the information presented in this publication, Lefebvre Sdu B.V. neither guarantees the accuracy of the data contained herein nor accepts responsibility for errors or omissions or their consequences.

Inhoudsopgave

Samenvatting / 7

1 Inleiding / 9

1.1 Maatschappelijke context / 9

2 Theoretisch kader / 11

2.1 Is een verklaring over misbruik van langer geleden per definitie (on) betrouwbaar? / 11

2.1.1 Late onthulling van misbruik / 11

2.1.2 Betrouwbaarheid van herinneringen van langer geleden / 13

2.2 Hervonden herinneringen: controverserig toen en nu / 17

2.2.1 Twee kanten van het debat: klinische ervaring versus geheugenonderzoek / 18

2.2.2 Oorzaken voor het afwezig zijn van een traumatische herinnering / 20

2.3 Betrouwbaarheid op basis van verbale kenmerken? Over toetsbare details / 24

2.3.1 Onderzoek naar verbale kenmerken / 24

2.3.2 Details maken het verschil? / 24

2.3.3 Reality Monitoring (RM) en Criteria-Based Content Analysis (CBCA) / 25

2.3.4 Details in de praktijk / 26

2.3.4 Toetsbare details / 27

2.3.5 Invloed van overige variabelen op details / 28

2.4 Betrouwbaarheid op basis van ontstaansgeschiedenis? Over verschillende typen herinneringen / 29

2.4.1 Typen herinneringen / 30

2.4.2 Typen herinneringen en accuraatheid / 31

2.4.3 Continue herinneringen, hervonden herinneringen en accuraatheid / 31

2.4.4 Typen hervonden herinneringen en accuraatheid / 33

2.5 Onderzoeksvraag / 34

2.5.1 Probleemstelling / 34

2.5.2 Indeling in typen / 35

2.5.3 Doel van het onderzoek / 39

2.5.4 Vraagstelling en hypothesen / 40

3	Methode / 43
3.1	Dataset / 43
3.1.1	Kenmerken van de geselecteerde zaken / 45
3.2	Coderen / 46
3.2.1	Coderen type herinnering / 46
3.2.2	Coderen bewijs / 48
3.2.3	Coderen toetsbare details / 52
3.2.4	Coderen andere kenmerken / 54
3.3	Procedure / 54
3.3.1	Codering type herinneringen / 55
3.3.2	Codering bewijs en toetsbare details / 55
4	Resultaten / 57
4.1	Indelen in type herinneringen / 57
4.2	Type herinneringen en bewijs / 58
4.3	Type herinneringen en toetsbare details / 60
4.3.1	Waardering van toetsbaarheid / 61
4.3.2	Toetsbare details ontkracht / 63
4.4	Kenmerken van de verschillende typen hervonden herinneringen / 64
4.5	Rol van therapie / 68
5	Discussie / 71
5.1	Het betrouwbaar onderscheiden van verschillende typen hervonden herinneringen / 71
5.2	Hoe vaak komen de herinneringstypen voor? / 74
5.3	Mate van bewijs en toetsbare details / 74
5.4	Verdringing versus vergeten bij hervonden herinneringen / 76
5.5	Rol van therapie / 77
5.6	Conclusie en aanbevelingen / 77
Literatuurlijst / 79	
Bijlage I Handleiding / 103	
Uitgaven in de reeks Politiewetenschap / 117	

Samenvatting

De politie krijgt regelmatig te maken met aangiften van seksueel misbruik dat langer geleden heeft plaatsgevonden. Zulke zaken kenmerken zich vaak door een gebrek aan bewijs waardoor de beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaring een cruciale rol speelt. Dit is bij uitstek het geval voor *hervonden herinneringen*, waarvan de authenticiteit nog altijd ter discussie staat. Er zijn echter verschillende typen hervonden herinneringen, die kunnen verschillen in authenticiteit.

Het doel van onze studie was om inzicht te krijgen in de verschillende typen herinneringen aan misbruik van langer geleden, en te onderzoeken in hoeverre deze herinneringen werden ondersteund door bewijs. Door onderscheid te maken tussen continue herinneringen, hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen, kan een beter beeld ontstaan van de waarschijnlijkheid dat deze herinneringen authentiek zijn.

Honderdveertig politiedossiers van seksueel misbruik van langer geleden zijn geanalyseerd. Deze politiedossiers waren voor een advies voorgelegd aan de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ) omdat ze opvallende kenmerken hadden, zoals de mogelijke aanwezigheid van hervonden herinneringen. Twee koppels codeurs werkten onafhankelijk van elkaar: het ene koppel codeerde het type herinnering (continue herinneringen, spontaan hervonden herinneringen en hervonden herinneringen na een actief zoekproces), terwijl het andere koppel de mate van toetsbare details en de aanwezigheid van ondersteunend bewijs beoordeelde.

We vonden dat het mogelijk was om verschillende typen herinneringen betrouwbaar van elkaar te onderscheiden. Verklaringen van slachtoffers met continue herinneringen bevatten gemiddeld meer toetsbare details en werden aanzienlijk vaker ondersteund door bewijs dan verklaringen gebaseerd op hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Een verklaring gebaseerd op hervonden herinneringen na een actief zoekproces leidde zelden tot stevig bewijs.

Voor het verschil tussen hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen werd geen overtuigend bewijs gevonden met betrekking tot het aantal toetsbare details of de mate van ondersteuning door bewijs. Wel lieten exploratieve analyses zien dat de toetsbare details in hervonden herinneringen na een actief zoekproces vaker onjuist waren dan in continue herinneringen of spontaan hervonden herinneringen. Bovendien bleek dat spontaan hervonden herinneringen meestal betrekking hadden op eenmalig misbruik, terwijl hervonden herinneringen na een actief zoekproces vaker verwezen naar herhaald misbruik over een langere periode, waarbij bovendien vaker sprake was van meerdere daders.

Op basis van deze bevindingen concluderen wij dat het identificeren van het type herinnering bij misbruik van langer geleden kan helpen bij de inschatting van de authenticiteit van een verklaring. Hervonden herinneringen zouden niet als één homogene groep gezien moeten worden. Bij hervonden herinneringen na een actief zoekproces is de kans op bewijs klein en het risico dat dit fictieve herinneringen betreft is reëel. Voor de kenmerken van spontaan hervonden herinneringen is vervolgonderzoek noodzakelijk.

1 Inleiding

1.1 Maatschappelijke context

Seksueel misbruik is een ernstig misdrijf waar veel mensen slachtoffer van worden (zie bijvoorbeeld Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). Bijna 8% van de vrouwen en 3% van de mannen geeft aan een vorm van fysiek seksueel geweld te hebben meegemaakt vóór hun twaalfde verjaardag (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2022). Mede door de *Me Too*-beweging is er een toename aan bewustwording rondom dit thema (Boere, 2022). Ook de bereidheid om seksuele misdrijven bij de politie te melden is hierdoor wereldwijd toegenomen (Levy & Mattsson, 2019). In Nederland werd in 2022 het programma *Boos* over grensoverschrijdend seksueel gedrag binnen het programma *The Voice of Holland* uitgezonden. Het centrum voor seksueel geweld (CSG) en de politie kregen hierna te maken met een toename van meldingen van slachtoffers die langer geleden misbruik hadden meegemaakt (De Ruiter, 2022; Bureau Managementinformatie Politie, persoonlijke communicatie, 14 september 2022).

Seksueelmisbruikzaken zijn vaak lastig te bewijzen. Het gaat veelal om situaties waar enkel het slachtoffer en de beschuldigde aanwezig waren en er geen getuigen zijn om het verhaal van de een of de ander te bevestigen (Daly & Bouhours, 2010; Hansen et al., 2010). In zaken die langer geleden hebben plaatsgevonden, is de kans op bewijs alleen nog maar kleiner (zie bijvoorbeeld Deferme et al., 2024; Read et al., 2006). De kans om bijvoorbeeld nog biologische sporen te vinden, is bijna uitgesloten, als die al zouden discrimineren. Ook als er sprake is van een onbekende getuige die mogelijk iets gezien heeft of de context zou kunnen bevestigen, dan zal deze getuige na vele jaren lastig te traceren zijn of zich de bewuste dag wellicht niet meer nauwkeurig kunnen herinneren. Deze aspecten onderschrijven het belang van de verklaring van het slachtoffer. De beoordeling van de betrouwbaarheid¹ van de verklaring van het slachtoffer is in seksu-

1 In de strafrechtelijke context wordt gesproken over *betrouwbaarheid* van een verklaring, waarbij bedoeld wordt op de waarschijnlijkheid dat de verklaring overeenstemt met de werkelijkheid. In de psychologie verwijst betrouwbaarheid echter enkel naar hoe consistent een methode iets meet, of de uitkomsten hetzelfde zijn bij herhaling. Als we geïnteresseerd zijn in de mate waarin de verklaring overeenkomt met de werkelijkheid, spreekt de psychologie over *de validiteit*. We gebruiken in de huidige tekst het begrip *betrouwbaarheid* in de strafrechtelijke betekenis.

eel misbruikzaken dan ook een belangrijk onderdeel van de juridische besluitvorming (Binder & McNiel, 2007; Kesteloo, 2024).

Tevens is het meemaken van seksueel geweld zeer ingrijpend, wat kan leiden tot langdurige psychische en lichamelijke klachten (Bicanic, 2014; Cashmore & Shackel, 2013; Downing et al., 2021; Dworkin et al., 2017; Tsang, 2024). Een juiste bejegening en het voorkómen van secundaire victimisatie is voor slachtoffers die melding doen van misbruik van groot belang (Campbell et al., 2001; Inspectie Justitie en Veiligheid, 2020). De behoefte vanuit de samenleving om in dit soort zaken de daders veroordeeld te krijgen, is zeer invoelbaar en begrijpelijk. Een overzicht van onterechte veroordelingen van seksueel misbruik in Europa laat echter ook zien dat de verklaring van het slachtoffer niet altijd een juiste weergave is van de werkelijke situatie en tot schrijnende situaties kan leiden (European Registry of Exonerations)². Een onjuiste beschuldiging kan, ook zonder dat dit tot een veroordeling leidt, ernstige gevolgen hebben voor de beschuldigde en de directe familie. Consequenties voor de onjuist beschuldigde kunnen bijvoorbeeld zijn: het verlies van contacten, veranderde familiedynamiek, depressieve klachten, angsten, verlies van werk, en in het ergste geval zelfs suïcide (Brooks & Greenberg, 2021; Ginindza, 2021; Houben et al., 2024).

De zedenpolitie staat dan ook voor de uitdaging om aan de ene kant aandacht te besteden aan de goede bejegening van slachtoffers en het voorkomen van secundaire victimisatie (zie bijvoorbeeld Inspectie Justitie en Veiligheid, 2020, 2024), maar tegelijkertijd voldoende oog te houden voor waarheidsvinding en het voorkomen van leed bij onjuist beschuldigden en familieleden (Jakobsen et al., 2017). Hiervoor is het van belang om de betrouwbaarheid van de verklaring te kunnen beoordelen.

2 European Registry of Exonerations (EUREX) publiceert informatie over bevestigde onterechte veroordelingen in Europa. <https://www.registryofexonerations.eu>

2 Theoretisch kader

2.1 Is een verklaring over misbruik van langer geleden per definitie (on) betrouwbaar?

De politie krijgt steeds vaker te maken met aangiften van misbruik van langer geleden (De Ruiter, 2022; Bureau Managementinformatie Politie, persoonlijke communicatie, 14 september 2022). Een momenteel geruchtmakende zaak in de Verenigde Staten zijn de beschuldigingen tegen rapper Sean Combs. Na een aangifte door zijn ex-vriendin volgen meerdere beschuldigingen van misbruik van verschillende slachtoffers die vele jaren eerder op een van de door Sean Combs georganiseerde feesten verkracht zouden zijn. De aandacht voor de zaak leidt uiteindelijk tot beschuldigingen van 120 slachtoffers. In 25 beschuldigingen gaat het om misbruik van een minderjarige, het jongste slachtoffer is negen jaar. Het misbruik heeft tot 30 jaar geleden plaatsgevonden (zie bijvoorbeeld Baxter, 2024; NOS, 2024). Hoe bijzonder is het dat een slachtoffer pas na zoveel jaren naar buiten komt met dergelijke beschuldigingen? Kunnen we zoveel jaar later nog een betrouwbare verklaring geven van hetgeen er gebeurd is?

2.1.1 *Late onthulling van misbruik*

Voor slachtoffers van misbruik is het vaak niet makkelijk om aan anderen te vertellen wat hen is overkomen. Ervaringen van misbruik worden dikwijls pas jaren nadat het misbruik geëindigd is door het slachtoffer onthuld (Hébert et al., 2009; London et al., 2008; McElvaney, 2015; McGuire & London, 2020; Paine & Hansen, 2002). Slechts 31% tot 45% van de slachtoffers van seksueel kindermisbruik onthullen het misbruik in de kindertijd (London et al., 2008). Vaak duurt het tot in hun volwassenheid voordat ze met het misbruik naar buiten komen (Alaggia et al., 2019; Gagnier & Collin-Vézina, 2016; McElvaney, 2015).

Jarenlang onderzoek heeft inzicht gegeven in verschillende barrières die maken dat het onthullen wordt uitgesteld of dat ervoor gekozen wordt helemaal niet te onthullen (zie voor overzichten Alaggia et al., 2019; London et al., 2008; Morrison et al., 2018). Kanttekening bij het onderzoek naar onthullen is dat veel gebruik wordt gemaakt van retrospectieve studies. Slachtoffers worden op volwassen leeftijd gevraagd naar wanneer ze het misbruik onthuld hebben. Hierbij bestaat het risico dat een slachtoffer een eerdere onthulling is vergeten of zich juist een veronderstelde onthulling onjuist herinnert.

Daarnaast is ‘ground truth’ onbekend: Het is niet objectief vastgesteld dat er daadwerkelijk misbruik heeft plaats gevonden. Zo zou het kunnen dat iemand op een andere manier is gaan terugkijken op seksuele ervaringen uit het verleden. En, hoewel dat op het eerste gezicht onwaarschijnlijk lijkt, zou er in enkele gevallen ook sprake kunnen zijn van volledig fictieve herinneringen (herinneringen aan niet-meegemaakte gebeurtenissen). Ook bij een andere methode, analyse van forensische of klinische dossiers met daarin interviews met kinderen waarbij sprake is van een vermoeden van misbruik, is meestal onbekend of er ook ondersteuning voor het veronderstelde misbruik is (zie ook Gewehr et al., 2021).

In dergelijke onderzoeken komt echter wel consistent naar voren dat er verschillende barrières bestaan voor het onthullen van misbruik. Veel slachtoffers noemen de angst om niet geloofd te worden als reden om niet te onthullen (Crisma et al., 2004; McElvaney et al., 2014; Schönbucher et al., 2012). Daarnaast lijkt ook schaamte over hetgeen er gebeurd is een drempel om te onthullen (Crisma et al., 2004; Hershkowitz et al., 2007; McElvaney et al., 2014; Schaeffer et al., 2011; Schönbucher et al., 2012). Hierbij speelt dat slachtoffers zich soms (mede) verantwoordelijk voelen voor het misbruik (Collin-Vézina et al., 2015; Goodman-Brown et al., 2003; Schönbucher et al., 2012). Ook angst voor de consequenties voor zichzelf en anderen lijkt een rol te spelen in de afweging om al dan niet te onthullen (Crisma et al., 2004; Goodman-Brown et al., 2003; McElvaney et al., 2014; Schaeffer et al., 2011; Schönbucher et al., 2012). Plegers dragen vaak bewust bij aan het creëren van dergelijke gevoelens bij slachtoffers, om te voorkomen dat ze het aan iemand vertellen (Harsey et al., 2017). Voor slachtoffers van misbruik dat binnen de familie heeft plaatsgevonden, is het nog lastiger om het te onthullen, bijvoorbeeld vanwege angst voor de negatieve consequenties van onthullen voor de dader, andere familieleden of het slachtoffer zelf (Alaggia et al., 2017; Alaggia et al., 2019; Gewehr et al., 2021; Magnusson et al., 2017; McElvaney, 2015; Priebe & Svedin, 2008; Schönbucher et al., 2012). Hoe nauwer de relatie met de pleger, des te langer het duurt voordat het slachtoffer hiermee naar buiten komt (Gewehr et al., 2021).

In het geval van kindermisbruik kan ook het gebrek aan besef dat de gebeurtenis een situatie van misbruik betreft maken dat een onthulling niet gelijk gedaan wordt (Alaggia et al., 2019; Crisma et al., 2004; Schaeffer et al., 2011). Hoe jonger het kind is, hoe kleiner de kans dat meteen een bewuste onthulling gedaan wordt (Alaggia et al., 2019; Gewehr et al., 2021). Schaeffer en collega's (2011) lieten forensische interviewers, tijdens interviews met kinderen tussen de 3 en 18 jaar ($n=191$), extra vragen stellen over wat maakte dat ze over het seksueel misbruik gingen vertellen en of ze met de onthulling gewacht hadden. Daarbij gaf een deel van de kinderen aan dat ze in eerste instantie niet wisten dat de gebeurtenis misbruik betrof; pas later beseften ze dat datgene wat gebeurd was ongepast was.

I didn't want to say anything cause I didn't know what was happening when I was little. But then I started hearing things in school and about everything and health class

and I just finally got the hang of what was going on and everything' (Schaeffer et al., 2011, p. 349).

Ook in de studie van Crisma en collega's (2004) werd onder respondenten die aangaven al jong slachtoffer te zijn geweest van misbruik eenzelfde verklaring gevonden. Deze respondenten gaven aan dat ze weliswaar stress ervaarden en het misbruik als ongewenst ervaarden, maar dat het besef dat datgene wat ze hadden meegemaakt misbruik betrof pas ontstond nadat het misbruik al langere tijd voortduurde, meestal gedurende de adolescentie.

Sommige slachtoffers die melding doen van misbruik dat langer geleden geëindigd is, geven aan dat ze langere tijd *geen* herinneringen aan het misbruik hebben gehad. Ze geven aan het jaren te hebben 'weggestopt' en dat de herinnering aan misbruik recent naar boven is gekomen. Zulke herinneringen worden ook wel hervonden herinneringen genoemd. Meer bepaald definiëren Sivers en collega's (2002) een hervonden herinnering als: 'het ophalen van een herinnering, die door het slachtoffer voor een periode als ontoegankelijk beleefd is' (p. 169). Slachtoffers beschrijven bijvoorbeeld dat deze herinneringen naar boven zijn gekomen tijdens therapeutische sessies, na het zien van een tv-programma over misbruik of in een gesprek met een vertrouwenspersoon. Het misbruik is dus niet eerder onthuld omdat het slachtoffer er eerder geen herinneringen aan had.

Kortom, de angst om niet geloofd te worden, gevoelens van schaamte voor wat er gebeurd is, zichzelf de schuld geven van het misbruik, angst voor de consequentie van onthullen, onvoldoende besef van slachtofferschap van misbruik zijn barrières waar slachtoffers van misbruik tegenaan kunnen lopen, waardoor een onthulling wordt uitgesteld. Enkel het feit dat een slachtoffer pas laat met het verhaal naar buiten komt, is dan ook geen reden om aan de betrouwbaarheid van een verklaring te twijfelen. Daarnaast wordt ook het ontbreken van eerdere herinneringen door slachtoffers als verklaring gegeven voor het feit dat ze het misbruik niet eerder onthuld hebben. Om te kunnen beoordelen of en op welke wijze het afwezig zijn van eerdere herinneringen een aspect is dat mee moet wegen in de beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaring, zullen we in de komende paragrafen bespreken.

2.1.2 *Betrouwbaarheid van herinneringen van langer geleden*

Doordat misbruik vaak pas na jaren onthuld wordt, hebben we in dergelijke strafzaken vaak te maken met verklaringen over gebeurtenissen die lang geleden hebben plaatsgevonden. Maar welke waarde kunnen we hechten aan een herinnering aan een traumatische gebeurtenis van zo lang geleden? Staat een traumatische gebeurtenis voor altijd in je geheugen gegrift of zijn ook dergelijke herinneringen gevoelig voor geheugenfouten? Is het ook mogelijk om een traumatische gebeurtenis volledig te vergeten? Om de

waarde van een verklaring over een gebeurtenis van langer geleden te kunnen beoordelen, is het van belang om kennis te hebben over het functioneren van het geheugen.

2.1.2.1 *Werking van het geheugen*

Herinneringen zijn geen exacte kopie van hetgeen je hebt meegemaakt. Ons geheugen is niet perfect. Herinneringen zullen in zijn algemeenheid met de tijd vervagen (Mee-ter et al., 2005; Wagenaar, 1986). De hoeveelheid die we vergeten verloopt gedurende de tijd volgens een typisch patroon: de vergeetcurve (Ebbinghaus, 1885). Het vergeten van details – typisch maar liefst 50% – van een gebeurtenis gaat het snelste in de eerste uren nadat we het hebben meegemaakt. Daarna gaat het vergeten nog wel door maar langzamer. Als iemand een verklaring aflegt over een gebeurtenis die lang geleden heeft plaatsgevonden, dan is het aannemelijk dat een deel van de details van de gebeurtenis is vergeten. Naarmate de tijd verstrijkt worden meer details vergeten en moet bij het herinneren een steeds groter deel van de gebeurtenis worden gereconstrueerd.

Kinderen vergeten, de eerste jaren van hun leven, gebeurtenissen veel sneller. Het geheugen van jonge kinderen is nog niet volgroeid en zij kunnen gebeurtenissen nog maar voor een korte periode onthouden (Cuevas & Sheya, 2019). Volwassenen hebben hierdoor maar zeer zelden herinneringen van voor hun derde levensjaar. Dit wordt ook wel infantiele amnesie genoemd (zie bijvoorbeeld Conway & Howe, 2022a, 2022b; Howe, 2024). Gemiddeld genomen hebben volwassenen hun eerste herinneringen vanaf de leeftijd van ongeveer 3,5 jaar, waarbij het aantal herinneringen langzaam toeneemt in de leeftijd tussen 3,5 en 7 jaar (Bauer, 2015; Rubin, 2000). Van gebeurtenissen uit deze leeftijdsperiode zul je tijdens je adolescentie of op volwassen leeftijd dan ook relatief veel vergeten zijn.

Eenzijds *vergeten* we dingen, anderzijds kunnen we ook herinneringen hebben aan details van gebeurtenissen die we destijds nooit op die wijze hebben gezien of meegemaakt, zogenoemde *geheugenfouten*. We herinneren ons vaak delen en flarden van een gebeurtenis van langer geleden en door middel van ophaalaanwijzingen (*cues*) kunnen we de relevante fragmenten bij elkaar zoeken en de gebeurtenis reconstrueren (Conway & Howe, 2022b). Onze herinneringen zijn dan ook reconstructies. De ophaalaanwijzing zal vermoedelijk met name doen denken aan een bepaald fragment van de gebeurtenis. Dit fragment van de gebeurtenis komt als eerste terug. Stel dat je van een vriend een foto krijgt doorgestuurd van een strand, Bondi beach, in Australië. Je bent er jaren geleden geweest en denkt in eerste instantie terug aan de eerste keer die je daar aan zee hebt doorgebracht. Daaraan terugdenkend herinner je ook weer het Opera House in Sydney dat je die vakantie bezocht hebt. De opgehaalde fragmenten dienen zo weer als nieuwe ophaalaanwijzing waardoor er steeds meer fragmenten van de vakantie terugkomen. Intussen heb je misschien ook een film gezien, verhalen van anderen gehoord over, of ben je nog vaker naar deze zelfde plek terug geweest. Al die elementen komen ook naar boven. Daarbij is het aannemelijk dat je je niet alle details van de eerste keer op het strand juist zult herinneren. Herinneringen liggen dus niet als een geheel veilig opgeborgen in ons geheugen.

2.1.2.2 *Geheugenfouten*

We spreken in dit onderzoek van geheugenfouten als je details van een gebeurtenis anders herinnert dan hoe de gebeurtenis feitelijk plaatsvond. Deze geheugenfouten zijn dus te verklaren omdat onze herinneringen reconstructies zijn en tijdens deze reconstructies kunnen er geheugenfouten ontstaan. Deze fouten kunnen zich al voordoen bij het opslaan van de herinnering, maar ook elke keer dat je de herinnering daarna weer ophaalt wordt de eerdere herinnering aan de gebeurtenis overschreven en kunnen er dus nieuwe fouten ontstaan.

Zo kunnen er bijvoorbeeld fouten ontstaan na suggestie. Onderzoek laat zien dat mensen gemakkelijk suggesties overnemen en deze in hun eigen herinnering opnemen. Deelnemers krijgen een video te zien en ontvangen daarna onjuiste informatie over de gebeurtenis in de video. Bij het beschrijven van de video neemt vervolgens ongeveer een derde van de proefpersonen de onjuiste informatie in hun beschrijving mee. Dit wordt ook wel het misinformatie-effect genoemd (zie bijvoorbeeld Loftus, 2005). Dit fenomeen is heel robuust (Wiechert, 2024). Geheugenfouten door suggestie kunnen ontstaan door bronverwarring. Het inbeelden van een gebeurtenis kan ertoe leiden dat, na verloop van tijd, je niet meer weet wat de bron is van je herinnering (zie bijv. Johnson et al., 1993). Men interpreteert het levendige beeld als een betrouwbare herinnering aan een feitelijke situatie. Het is een typisch menselijk fenomeen, waar we allen dagelijks mee geconfronteerd worden: deed ik de deur op slot of niet? Dit kan gebeuren omdat de ingebeelde gebeurtenis kenmerken heeft van een andere bron. De mentale representatie van de ingebeelde gebeurtenis is bijvoorbeeld erg levendig en gedetailleerd en lijkt daardoor op een meegemaakte gebeurtenis (Johnson et al., 1993).

Herinneringen aan meegemaakte gebeurtenissen zijn dus kwetsbaar. Met de tijd zullen herinneringen vervagen, je zult details vergeten en sommige gebeurtenissen kun je helemaal niet meer terughalen. We kunnen nu eenmaal niet alles wat we dagelijks meemaken onthouden of terugvinden in de enorme hoeveelheid herinneringen. Gebeurtenissen waar je vaker aan terugdenkt en of vaker over spreekt, zul je steeds opnieuw opslaan waardoor je je deze makkelijker herinnert. Echter, iedere keer dat de herinnering wordt opgehaald zal de oude herinnering worden overschreven en bestaat de kans dat geheugenfouten ontstaan. Bij het ophalen van herinneringen die langer geleden hebben plaatsgevonden, is de kans groter dat deze herinneringen onnauwkeurig zijn (Baddeley et al., 2009).

2.1.2.3 *Emotionele gebeurtenissen*

Aan de ene kant zijn emotionele gebeurtenissen bijzonder, omdat we ze doorgaans *beter* onthouden dan meer neutrale gebeurtenissen (Alexander et al., 2005; Cahill & McGaugh, 1995; Kensinger, 2009; Peterson, 2015; Shields et al., 2017; Smeets et al., 2009; Thomas & Wulff, 2024; Wu et al., 2023; Yuille & Cutshall, 1986). Over het algemeen kunnen slachtoffers jaren na het meemaken van een schokkende gebeurtenis nog redelijk accuraat vertellen wat ze overkomen is (Goldfarb et al., 2019, 2023; Goodman et al., 2003; McNally, 2003; Wu et al., 2023). Dit geldt zeker voor aspecten van de

gebeurtenis die indruk hebben gemaakt (Christianson & Hübinette, 1993). Goldfarb en collega's (2019) onderzochten de herinneringen van volwassenen die als kind, in verband met een vermoeden van kindermishandeling, waren opgenomen in een forensisch ziekenhuis. Tijdens dit verblijf hadden deze kinderen een medisch onderzoek ondergaan waaronder een anogenitaal onderzoek. De onderzoekers waren bij dit medische onderzoek aanwezig en documenteerden welke handelingen plaatsvonden, inclusief de genitale en anale aanrakingen. De kinderen waren ten tijde van dit onderzoek tussen de 4 en 17 jaar. Achttien tot twintig jaar later werden de inmiddels volwassen deelnemers ondervraagd naar wat ze zich nog van het verblijf in het forensische ziekenhuis konden herinneren. Bijna de helft van de volwassenen ($n=13/30$, 43%) herinnerde zich de genitale aanrakingen. De andere helft gaf aan het niet te weten ($n=15/30$, 50%). Slechts twee volwassenen ontkenden dat de genitale aanrakingen hadden plaatsgevonden ($n=2/30$, 7%). Kinderen die iets ouder waren tijdens het medische onderzoek herinnerden zich de genitale aanrakingen iets vaker. Verder bleek het eerder hebben meegemaakt van seksueel kindermisbruik een significante voorspeller om op volwassen leeftijd de genitale aanraking te herinneren. Mogelijk dat de kinderen die seksueel kindermisbruik hadden meegemaakt de aanrakingen koppelden aan deze eerdere (traumatische) gebeurtenissen. Als de gebeurtenis gekoppeld is aan andere kennis, dan passen daar meer ophaalaanwijzingen bij zodat de kans dat je de herinnering later weer ophaalt groter is (Goldfarb et al., 2019; Katz et al., 1995; Wessel & Wolters, 2010, 2017).

Aan de andere kant spelen het vergeten en de geheugenfouten evengoed een rol voor emotionele gebeurtenissen (Morgan et al., 2013). Ook schokkende gebeurtenissen kunnen worden vergeten en de herinneringen kunnen gedurende de tijd veranderen, waarbij de kern van de gebeurtenis over het algemeen wel goed wordt onthouden (zie bijvoorbeeld Engelhard et al., 2008; Wardell & Palombo, 2024). Als het gaat om schokkende gebeurtenissen van voor het derde levensjaar, dan hebben we hier, net als voor neutrale gebeurtenissen, als volwassenen vrijwel nooit herinneringen aan. In Nederland is onderzoek gedaan naar de herinneringen van jonge kinderen in wereldwijd een van de grootste seksueelmisbruikzaken van jonge kinderen, 'de Amsterdamse zedenzaak'. In deze zaak is Robert M. veroordeeld voor het misbruiken van zeer jonge kinderen op een kinderdagverblijf in Amsterdam. Het ging om kinderen van slechts enkele dagen tot ongeveer 2,5 jaar oud. In dit onderzoek zijn de gevolgen van dit misbruik voor zowel ouders als kinderen gemonitord. Uit dit onderzoek blijkt dat infantiele amnesie ook voor deze enorm schokkende gebeurtenissen geldt: geen van de kinderen had op latere leeftijd eigen verbale herinneringen aan de gebeurtenissen (V. Tsang, persoonlijke communicatie, 13 maart 2025; zie ook Tsang, 2024).

2.1.2.4 *Fictieve herinneringen*

Door suggestie kunnen geheugenfouten ontstaan waarbij details anders worden herinnerd dan ze werkelijk plaatsvonden. Onderzoekers hebben zich daarna op de vraag gericht of het ook mogelijk is om herinneringen te krijgen aan *volledig* fictieve gebeur-

tenissen die in het geheel niet hebben plaatsgevonden (zie voor een overzicht (Arce et al., 2023; Scoboria et al., 2017)). Middels een implantatiemethode liet Elizabeth Loftus zien dat er ook herinneringen aan volledig fictieve gebeurtenissen konden worden gecreëerd. Proefpersonen werd gevraagd om gebeurtenissen die ze als kind hadden meegemaakt op te halen waarvan de onderzoekers op de hoogte waren via een familielid van de proefpersoon. Tussen de op te halen gebeurtenissen zat echter ook een fictieve gebeurtenis, waarvan bekend was dat de proefpersoon deze niet had meegemaakt. Een aanzienlijk deel van de deelnemers gaf na suggestie aan zich ook deze fictieve gebeurtenis, verdwaald zijn in een winkelcentrum, te herinneren (Loftus, 1997; Loftus & Pickrell, 1995). Deze bevinding werd recent in een grootschalig herhaalonderzoek opnieuw bevestigd (Murphy et al., 2023).

Latere experimenten lieten zien dat het tevens mogelijk is om volledig fictieve herinneringen te ontwikkelen aan emotionele gebeurtenissen. Onderzoekers bleken in staat om fictieve herinneringen te implanteren aan emotionele gebeurtenissen zoals het hebben ondergaan van een darmspoeling (Pezdek & Hodge, 1999), ontvoerd zijn door een ruimtewezen (Otgaar et al., 2009) en het plegen van een misdrijf dat tot politiebemoeden had geleid (Shaw & Porter, 2015). Bovendien bleek het mogelijk om fictieve herinneringen te ontwikkelen aan gebeurtenissen die herhaaldelijk zouden hebben plaatsgevonden (Calado et al., 2021).

2.2 Hervonden herinneringen: controverse toen en nu

In de jaren negentig van de vorige eeuw kwamen verschillende gevallen aan het licht waarbij herinneringen aan seksueel misbruik in therapie werden hervonden. Sommige klinici menen dat herinneringen aan emotioneel traumatische gebeurtenissen onbewust verdrongen konden worden, waarna deze middels therapie intact naar boven gehaald konden worden (Van der Hart et al., 1993; Van der Kolk, 2015). In een deel van deze zaken gaat het om zeer ernstig en gewelddadig misbruik omgeven met rituelen (Ter Beek & Nierop, 2021). Het concept van verdringing is als een van de eersten terug te vinden bij Freud, die daarmee de hysterische klachten van een aantal van zijn patiënten probeerde te verklaren. Hij veronderstelde dat de klachten veroorzaakt werden door onbewuste herinneringen aan vroegkinderlijk seksueel misbruik (Freud, 1959; zie ook bijvoorbeeld McNally, 2003). Hoewel Freud zelf later afstand deed van deze gedachtegang is het concept van verdringing ook tegenwoordig nog heel gangbaar onder therapeuten (Battista et al., 2023; Houben et al., 2021; Patihis & Pendergrast, 2019; Schemmel et al., 2024; Zappalà et al., 2024). In onderzoek van Patihis en Pendergrast (2019) onder de Amerikaanse bevolking gaf 20,1% ($n=217$) van de ondervraagden die in therapie waren geweest aan dat hun therapeut de mogelijkheid had besproken dat ze in het verleden misbruikt waren, maar dat ze deze herinneringen hadden verdrongen. Ook in onderzoek onder EMDR-therapeuten in Nederland bleek dat een ruime meerderheid (93%, $n=458/492$) van de therapeuten in het idee van verdrongen herinneringen geloofde (Wessel, 2018). De gedachte is dat traumatische gebeurtenissen zo overweldigend zijn dat een automatisch verdedigingsmechanisme voorkomt dat je je

bewust wordt van deze herinneringen. Deze verdringing zou onbewust plaatsvinden, waarbij de herinneringen ontoegankelijk worden maar wel intact bewaard blijven. Deze verdrongen herinneringen zouden wel voor klachten kunnen zorgen zoals depressie en angstgerelateerde symptomen (Takarangi et al., 2008).

2.2.1 *Twee kanten van het debat: klinische ervaring versus geheugenonderzoek*

De discussie over het wel of niet kunnen verdringen van ongewenste herinneringen laaide hoog op en staat bekend als de ‘*Memory Wars*’. Sommigen meenden dat zelfrapportage onomstotelijk heeft aangetoond dat het verdringen en weer ophalen van herinneringen aan kindermisbruik mogelijk is (Brown et al., 1999; Gleaves, 1996). Anderen benoemden het ontbreken van wetenschappelijke onderbouwing voor het fenomeen verdringing en benadrukten dat traumatische gebeurtenissen doorgaans juist goed herinnerd worden (Crombag & Merckelbach, 1996; De Brigard, 2024; Doder et al., 2024; ; Loftus & Ketcham, 1994; McNally, 2024; Ofshe & Singer, 1994; Otgaar et al., 2019; Patihis et al., 2022; Wakefield & Underwager, 1992). Het gebrek aan bewijs voor een fenomeen als verdringing in combinatie met de kennis dat levendige fictieve herinneringen kunnen ontstaan, leidde ertoe dat cognitief psychologen zeer sceptisch stonden ten opzichte van hervonden herinneringen. Ze waarschuwen dat indien de hervonden herinneringen onder invloed van suggestieve druk tot stand zijn gekomen, rekening gehouden moet worden met de mogelijkheid dat het fictieve herinneringen betreft (Crombag & Merckelbach, 1996; Loftus, 1993; Merckelbach & Wessel, 1994; Otgaar et al., 2021).

Dit debat leidde tot meer onderzoek en een aantal argumenten vanuit beide perspectieven.

Eenzijds is er onderzoek dat laat zien dat mensen met hervonden herinneringen mogelijk verhoogd vatbaar zijn voor het ontwikkelen van fictieve herinneringen. Clancy en collega's (2000) vergeleken in hun onderzoek vier verschillende groepen: mensen met hervonden herinneringen, mensen met continue herinneringen, mensen die geloven dat ze misbruikt zijn maar hier geen herinneringen aan hebben en mensen zonder een misbruikverleden. Mensen met hervonden herinneringen bleken het meest vatbaar voor het ontwikkelen van pseudoherinneringen op een herkenningstaak.

Verder bleken mensen die aangaven verdrongen of hervonden herinneringen te hebben, moeite te hebben om te bepalen wat de bron van een herinnering is op een taak waarbij ze moesten aangeven of ze een woord eerder gezien hadden of dat ze het zich alleen maar in gedachten hadden voorgesteld (zonder het echt gezien te hebben). De groep mensen die aangaf verdrongen of hervonden herinneringen te hebben, werd daarbij vergeleken met mensen die aangaven het misbruik nooit vergeten te zijn of mensen die aangaven geen misbruik te hebben meegemaakt (McNally et al., 2005). Dit zou erop kunnen wijzen dat mensen die aangaven verdrongen of hervonden herinneringen te hebben meer moeite hebben met het onderscheiden van gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt en die ze zich hebben ingebeeld.

In het debat ging het met name over herinneringen die na suggestie in therapie naar boven waren gekomen. In een onderzoek onder de Amerikaanse bevolking gaf, van de deelnemers die hadden aangegeven dat hun therapeut de mogelijkheid van verdringen van eerder kindermisbruik besproken had, 46,5% ($n=101/217$) aan dat ze gedurende de therapie ook daadwerkelijk herinneringen aan misbruik hadden hervonden waaraan ze geen eerdere herinneringen hadden. Dit in tegenstelling tot de groep die had aangegeven dat hun therapeut de mogelijkheid van verdrongen herinneringen niet besproken had, waar slechts 2,3% ($n=19/833$) van de deelnemers aangaf in therapie een herinnering te hebben hervonden die ze eerder niet hadden. In de groep waar de therapeut de mogelijkheid van verdringing had besproken, was het meer dan 20 keer zo waarschijnlijk om misbruik te hervinden in de therapie (Patihis & Pendergrast, 2019). Ten slotte benadrukten cognitief psychologen dat onderzoek onder zogenoemde *retractors* erop wijst dat in ieder geval een deel van de hervonden herinneringen fictief is (Nierop & Eshof van den, 2017; Ost et al., 2002; Ost, 2017). *Retractors* zijn personen die verklaard hebben misbruik te hebben meegemaakt, maar die hier later op terugkomen en aangeven dat het nooit gebeurd is (Otgaar, Mangiulli, et al., 2025).

Hoewel onderzoek aantoonde dat mensen met hervonden herinneringen mogelijk vatbaarder zijn voor het ontwikkelen van fictieve herinneringen was er ook kritiek op het onderzoek naar fictieve herinneringen (Blizard & Shaw, 2019). Een belangrijk kritiekpunt is dat het gaat om laboratoriumonderzoek dat niet representatief is voor daadwerkelijke situaties van misbruik (Pezdek & Lam, 2007; Wade et al., 2007). Hoewel onderzoek laat zien dat mensen fictieve herinneringen aan (herhaalde) emotionele gebeurtenissen kunnen krijgen (Calado et al., 2021; Pezdek & Hodge, 1999; Shaw & Porter, 2015), is het ethisch onverantwoord om te onderzoeken of dit ook mogelijk is bij een traumatische gebeurtenis als seksueel misbruik.

Ook de resultaten van een studie van Williams (1994), waarbij aan slachtoffers van gedocumenteerd misbruik gevraagd is naar eerdere misbruikervaringen, worden genoemd als ondersteunend voor verdringing. Een aanzienlijk deel (38%) van deze slachtoffers gaf namelijk in het interview aan geen misbruik te hebben meegemaakt. Bij de interpretatie van de resultaten is echter geen rekening gehouden met het feit dat een deel van de deelnemers er mogelijk bewust voor koos om het eerdere misbruik niet te noemen.

Daarnaast beargumenteren sommige klinici en onderzoekers dat herinneringen aan traumatische gebeurtenissen juist wel op een andere manier worden opgeslagen dan niet-traumatische gebeurtenissen (zie bijvoorbeeld Mazzoni et al., 2025). De traumatische herinneringen zouden niet op de gebruikelijke samenhangende manier worden opgeslagen, maar gefragmenteerd (Brewin, 2001, 2016) en zonder duidelijke chronologische volgorde of betekenis (Van der Kolk & Fisler, 1995). Psychiater Van der Kolk heeft daarbij in zijn populaire boek *Traumasporen* beschreven dat herinneringen aan trauma tijdens klinische sessies als lichaamssensaties naar boven kunnen komen zonder dat er woorden aan gegeven kunnen worden (Van der Kolk, 1998; Van der Kolk et al., 2001). Deze gedachtegang is gebaseerd op wat sommige klinici gedurende hun jarenlange persoonlijke ervaringen in de praktijk zagen: cliënten die in eerste instantie

last hadden van nachtmerries of flashbacks en later herinneringen aan een traumatische gebeurtenis hervonden (zie bijvoorbeeld Brown et al., 1999; Harvey & Herman, 1994; Van der Kolk, 1998).

De laatste jaren wordt steeds vaker verwezen naar dissociatieve amnesie of de dissociatieve identiteitsstoornis (DIS) om de eerdere afwezigheid van herinneringen te verklaren (zie bijvoorbeeld Markowitsch & Staniloiu, 2025). De essentie is echter vergelijkbaar met het idee van verdringing (McNally, 2024; Otgaar et al., 2019). Herinneringen aan emotionele gebeurtenissen zouden, als een verdedigingsmechanisme, jarenlang ontoegankelijk zijn. In het geval van DIS zou de persoon verschillende 'persoonlijkheden' of 'alters' hebben waarbij de persoon met het dagelijkse bewustzijn geen toegang tot de kennis van deze andere 'persoonlijkheden' heeft. Middels therapie zouden de herinneringen, accuraat kunnen worden opgehaald. Hoewel de diagnoses controversieel zijn (Lilienfeld et al., 1999; Lynn et al., 2019), zijn ze opgenomen in het diagnostische handboek voor mentale stoornissen (American Psychiatric Association, 2022).

Naast de bevindingen in de klinische praktijk zou ook neurologische onderzoek ondersteuning bieden voor het feit dat het geheugen anders werkt bij traumatische gebeurtenissen. Onder hoge stress zou de amygdala (betrokken bij emoties) de functie van de hippocampus (betrokken bij de formatie van herinneringen) remmen, wat de gefragmenteerde of onderdrukte herinneringen zou verklaren (Roydeva & Reinders, 2021). Daarnaast zou bij vroegkinderlijke traumatisering bijna altijd sprake zijn van een kleinere hippocampus (Blihar et al., 2021; Chalavi et al., 2015; Roydeva & Reinders, 2021). In een eerdere longitudinale studie onder traumaslachtoffers bleek echter dat bij slachtoffers van een traumatische gebeurtenis geen afname in de hippocampus werd gevonden. Ook verschilde het volume van de hippocampus van de groep die een posttraumatische stressstoornis (PTSS) ontwikkelde niet van de groep die geen PTSS ontwikkelde (Bonne et al., 2001). Bovendien is de kritiek dat het methodologisch onvoldoende is om de afwezigheid van herinneringen af te leiden van waargenomen verbanden met hersenactiviteit of van wijzigingen in hersengebieden. Er blijken meer voor de hand liggende alternatieve verklaringen te zijn voor het geclaimde geheugenverlies en de waargenomen verbanden (e.g. geheugenverlies simuleren, organisch geheugenverlies) (Huntjens et al., 2022; Mangiulli et al., 2025; Otgaar, Howe, et al., 2025).

De visies van enerzijds cognitief psychologen en anderzijds klinici lopen dan ook sterk uiteen wat leidde tot een jarenlang debat over de authenticiteit van deze *hervonden* herinneringen (Battista et al., 2023; Crews, 1995; McNally, 2024; Otgaar et al., 2019; Patihis et al., 2022).

2.2.2 Oorzaken voor het afwezig zijn van een traumatische herinnering

Eind jaren negentig waarschuwden Schooler en collega's (1997) voor het feit dat de oorzaak voor het afwezig zijn van de herinnering, de verdringing, verstrengeld is geraakt met het fenomeen zelf, de hervonden herinnering. De hervonden herinneringen

worden als fictief gezien op basis van het feit dat er geen wetenschappelijke onderbouwing is voor verdringing. Het is echter noodzakelijk om de mogelijke oorzaak en het fenomeen zelf uit elkaar te halen. De verdringing is de oorzaak die zou moeten verklaren waarom iemand langere tijd geen herinneringen heeft gehad aan de betreffende gebeurtenis. Het gebrek aan onderbouwing voor deze oorzaak betekent niet direct dat het afwezig zijn van de herinneringen niet klopt (Schooler, Bendiksen, et al., 1997). De afgelopen jaren is de aandacht verschoven naar andere oorzaken die kunnen verklaren dat mensen aangeven dat traumatische herinneringen eerder afwezig waren (zie ook Dodier et al., 2024).

Tabel 1 Mogelijke oorzaken voor het afwezig zijn van herinneringen aan traumatische gebeurtenissen

Oorzaak periode van afwezigheid herinnering	Aspecten die hierbij een rol spelen
Vergeten	a) Gebeurtenis ten tijde van meemaken nog niet als traumatisch ervaren b) Geen begrip van de gebeurtenis waardoor niet gekoppeld aan andere feitenkennis c) Niet aan de gebeurtenis denken en/of geen eerdere ophaalaanwijzingen (cues) d) Bewust onderdrukken
Organische oorzaak	a) Alcohol b) Hersenletsel c) Drugsgebruik d) Infantiele amnesie
Beleving van afwezigheid	a) <i>Forget it all along</i> b) Herinterpretatie
Andere betekenis	a) Wel altijd herinnering aan gebeurtenis al dan niet met begrip

Ten eerste kan sprake zijn van ‘**normaal vergeten**’ zoals mensen ook andere meer alledaagse gebeurtenissen uit hun jeugd kunnen zijn vergeten. Er zijn verschillende redenen waardoor een traumatische gebeurtenis vergeten kan worden:

- a. De gebeurtenis werd tijdens de opslag nog niet als traumatisch ervaren. We bespraken al dat van schokkende gebeurtenissen de centrale kern doorgaans goed onthouden wordt (Goldfarb et al., 2019). In het geval van kindermisbruik hoeft het slachtoffer de gebeurtenis, ten tijde van het plaatsvinden, echter nog niet als schokkend te ervaren. Een jong slachtoffer dat ten tijde van de gebeurtenis nog niet het besef heeft dat het om misbruik gaat, kan de gebeurtenis op dat moment nog niet zo schokkend ervaren als je zou verwachten op basis van de ernst van de gebeurtenis. In een onderzoek van Clancy & McNally (2006) werden 27 slachtoffers ondervraagd die aangaven hervonden herinneringen aan seksueel kindermisbruik te hebben. Slechts 7% beschreef het misbruik als traumatisch op het moment dat het plaatsvond. Dit terwijl het wel als traumatisch ervaren werd nadat de herinnering was opgehaald en men beseftte dat wat hen overkomen was seksueel misbruik betrof.

- b. De gebeurtenis is minder goed in het geheugen opgeslagen omdat er nog geen betekenis aan de gebeurtenis gegeven kon worden. Begrip van de gebeurtenis zorgt er namelijk voor dat je de gebeurtenis kan koppelen aan feitenkennis. Als de gebeurtenis gekoppeld is aan andere kennis, dan passen daar meer ophaalaanwijzingen bij, zodat de kans dat je de herinnering later weer ophaalt groter is (Wessel & Wolters, 2010, 2017). Williams, (1995) vond dat vrouwen die aangaven het misbruik een periode volledig vergeten te zijn, jonger waren dan degenen die er altijd herinneringen aan hadden gehad (gemiddeld 6,6 jaar ten opzichte van 9,5 jaar).
- c. Niet aan denken en/of afwezig zijn van ophaalaanwijzingen (cues). Het kan zijn dat een slachtoffer lange tijd niet aan de gebeurtenis gedacht heeft, waarna een ophaalaanwijzing (cue) ertoe leidt dat de herinnering na jaren weer wordt opgehaald. Hierbij zouden ophaalaanwijzingen in eerdere jaren afwezig zijn geweest, bijvoorbeeld omdat iemand verhuisd is en niet meer in de omgeving woont en/of in contact is met de plek en de persoon die betrokken waren bij het misbruik.
- d. Bewust niet aan denken. Anderson en Green (2001) onderzochten of het bewust niet aan bepaalde informatie denken ook invloed had op het later weer ophalen van deze informatie (Denken / Niet aan denken taak, waarbij deelnemers geïnstrueerd werden om bepaalde woordparen *niet* te herinneren). Hoewel sommige studies een significant resultaat laten zien, is er geen zicht op de mate van het effect en is niet onderzocht of dit ook voor autobiografische herinneringen kan gelden (Wessel, 2024).

Een tweede oorzaak die kan verklaren dat mensen aangeven dat traumatische gebeurtenissen eerder afwezig waren zijn **organische factoren**. (a) Hersenletsel (Jelicic, 2024), (b) alcohol (Nandirino et al., 2016), (c) drugsgebruik (Segura et al., 2021) en (d) geheugenverlies bij pre-verbale kinderen (Howe, 2024) kunnen soms een verklaring bieden waardoor een gebeurtenis is vergeten.

Een derde oorzaak die kan verklaren waardoor mensen aangeven dat herinneringen aan misbruik een periode afwezig waren, is dat het in feite enkel om **de beleving van afwezigheid** gaat. Er zijn verschillende redenen die maken dat een gevoel van afwezigheid kan ontstaan:

- a. Onderschatten van eerdere kennis. Het is moeilijk om achteraf te beoordelen of er een periode is geweest waarin het misbruik niet is herinnerd. Schooler en collega's beschreven een aantal casussen van slachtoffers met hervonden herinneringen aan misbruik. In enkele van deze zaken bleken de slachtoffers, die in hun beleving geen eerdere herinnering aan het misbruik hadden, in het verleden *wel* over het misbruik te hebben gepraat (Schooler, Ambadar, et al., 1997; Schooler, Bendiksen, et al., 1997; Schooler, 2001). Deze slachtoffers bleken eerdere herinneringen aan persoonlijk meegemaakt misbruik te onderschatten, een fenomeen bekend als *forget-it-all-along* (FIA) (zie bijvoorbeeld Anthony & Janssen, 2023).
- b. Verandering in de *interpretatie van de gebeurtenis*. Een verandering in de interpretatie van de gebeurtenis kan ertoe leiden dat het gevoel ontstaat dat de herinnering

voor het eerst wordt opgehaald. Zeker als de gebeurtenis wordt geïnterpreteerd als ernstiger dan men zich destijds heeft beseft, is het zeer goed voorstelbaar dat dit gepaard gaat met heftige emoties.

Zowel herinterpretatie als het onderschatten van eerdere kennis kan de oorzaak zijn van het feit dat sommige slachtoffers *het gevoel hebben* dat de herinneringen hervonden zijn.

Een vierde oorzaak die kan verklaren dat mensen aangeven hervonden herinneringen te hebben, is dat mensen een **andere betekenis** geven aan het begrip hervonden herinneringen. Slachtoffers die spreken in termen van hervonden herinneringen blijken hier uiteenlopende dingen mee te bedoelen. Dodier en Patihis hielden een enquête onder de Franse bevolking naar het vóórkomen van hervonden herinneringen (Dodier & Patihis, 2021). De initiële vraag was: ‘Heb je ooit een herinnering aan misbruik hervonden terwijl je hier eerder geen herinneringen aan had?’ (p. 541). De groep respondenten die deze initiële vraag bevestigend beantwoordde ($n = 445$; 13,3%), bleek behoorlijk heterogeen. Een aanzienlijk deel ($n = 137$; 30,8 %) van deze respondenten gaf op vervolgvragen aan dat ze niet wisten dat ze misbruikt waren, maar dat ze altijd al herinneringen hadden aan wat er met hen gebeurd is. Op een bepaald moment in hun leven herinterpreteerden ze datgene wat er gebeurd was als misbruik. Een ander deel ($n = 153$; 34,4%) gaf bij vervolgvragen aan, in tegenstelling tot het aanvankelijke antwoord, dat ze wisten dat ze misbruikt waren en ook altijd herinneringen hadden aan wat er gebeurd was. Bij beide groepen lijkt in feite sprake te zijn van (geherinterpreteerde) continue herinneringen. Het verschil met de categorie ‘beleving van afwezigheid door interpretatie’ is dat in de categorie ‘andere betekenis’ de slachtoffers zich bewust zijn van het feit dat de herinnering altijd aanwezig was en indien tevens sprake is van herinterpretatie ze zich realiseren dat het om dezelfde gebeurtenis gaat waar ze met latere kennis anders tegenaan zijn gaan kijken. Bij de categorie ‘beleving van afwezigheid door herinterpretatie’, is men zich niet bewust van de eerdere aanwezige herinneringen en geeft de herinterpretatie (onterecht) het gevoel dat de herinneringen hervonden werden.

Er ontstond meer besef dat normale geheugenprocessen het (gevoel van) voor lange tijd vergeten van misbruik kunnen verklaren (zie bijvoorbeeld ook Clancy & McNally, 2006; Dodier et al., 2024). Het is dus mogelijk om jarenlang (het gevoel te hebben) geen herinneringen aan meegemaakt misbruik te hebben *en* het is mogelijk om fictieve herinneringen aan misbruik te creëren (Lindsay & Read, 2001). Langzaam ontstaat het besef dat slachtoffers met hervonden herinneringen geen homogene groep zijn en dat andere oorzaken dan verdringing het afwezig zijn van de herinneringen kunnen verklaren. Maar hoe bepaal je de betrouwbaarheid van deze hervonden herinneringen als het geen homogene groep is? Twee prominente paden daartoe zijn de analyse van verbale kenmerken (hoofdstuk 4) en de ontstaansgeschiedenis (hoofdstuk 5).

2.3 **Betrouwbaarheid op basis van verbale kenmerken? Over toetsbare details**

Het zou natuurlijk mooi zijn als we op basis van verbale kenmerken van een verklaring kunnen beoordelen of de verklaring klopt. In de loop der jaren zijn tientallen verbale kenmerken voorgesteld (o.a. gedetailleerdheid, sensorische informatie, spontane correcties, lengte van de verklaring, realisme) (DePaulo et al., 2003). De vraag is of we op basis van dergelijke kenmerken een verklaring gebaseerd op een herinnering aan een daadwerkelijk meegemaakte gebeurtenis van een verklaring gebaseerd op een fictieve herinnering kunnen onderscheiden?

2.3.1 ***Onderzoek naar verbale kenmerken***

Gezien de hoeveelheid laboratoriumonderzoek die gedaan is naar verschillen in verbale kenmerken tussen gelogen en ware verklaringen zou je verwachten dat we inmiddels goed weten hoe onderscheid te maken tussen ware en gelogen verklaringen op basis van verbale kenmerken. Uit meta-analyses blijkt echter dat veel kenmerken geen verschil laten zien en daar waar wel verbanden gevonden worden deze zwak zijn (DePaulo et al., 2003; Luke, 2019; Vrij, 2008). Bijkomend zijn er problemen met het onderzoek naar dergelijke kenmerken. Allereerst worden er weliswaar significante resultaten gevonden, maar blijkt sprake te zijn van een ‘*decline*’-effect, dat wil zeggen: hoe beter een kenmerk onderzocht is, hoe kleiner het effect lijkt te zijn (Bond et al., 2015). Een mogelijke verklaring daarvoor is publicatiebias. Initieel worden vooral de ‘succesvolle’ onderzoeken waarbij de indicatoren een significant verschil laten zien gepubliceerd. Later worden ook minder succesvolle onderzoeken waar voor deze zelfde indicatoren geen significant effect is gevonden gepubliceerd (Rothstein et al., 2005).

2.3.2 ***Details maken het verschil?***

Er is echter één indicator die als betrouwbare indicator naar voren komt: details. Het onderscheid is gebaseerd op het feit dat mensen met authentieke herinneringen deze details uit hun geheugen putten, maar dat mensen die liegen dat niet kunnen en dat zij een risico nemen wanneer ze details verzinnen. Uit verschillende meta-analyses bleek het *aantal details* een betrouwbare indicator te zijn (DePaulo et al., 2003; Oberlader et al., 2016, 2021; Verschuere, Bogaard, et al., 2021). De bevinding is bovendien bevestigd in gepreregistreerde studies die het risico op *publication bias* aanzienlijk verkleinen (Verschuere et al., 2023; Verschuere, Schutte, et al., 2021). Ook onder deskundigen is consensus ten aanzien van ‘de mate van details’ als betrouwbare verbale indicator (Luke et al., 2023). Ten slotte zien we bij methoden – zoals RM en CBCA – die gebruikmaken van het combineren van een aantal verbale kenmerken om tot een oordeel van de betrouwbaarheid van een verklaring te komen dat de beoordeling van details hier een prominente plek inneemt (Amado et al., 2016; Gancedo et al., 2021).

2.3.3 *Reality Monitoring (RM) en Criteria-Based Content Analysis (CBCA)*

Een van de methoden die gebruikmaakt van het combineren van een aantal kenmerken is de door Johnson en Raye ontwikkelde Reality Monitoring (RM). RM richt zich op het onderscheid tussen twee mogelijke ontstaanswijzen van de herinneringen: enerzijds herinneringen vanuit een externe bron (waarneming), wat mensen hebben gezien, gevoeld, ervaren, dus datgene wat ze daadwerkelijk hebben meegemaakt en anderzijds herinneringen ontstaan vanuit interne gedachten en inbeelding. Ze suggereerden dat daadwerkelijk meegemaakte herinneringen meer sensorische informatie (details die zijn gezien, gehoord, gevoeld, etc.), meer contextuele informatie (tijd en plaats) en meer emotionele details zouden hebben, terwijl herinneringen die vanuit inbeelding zijn ontstaan meer informatie over de cognitieve processen, waardoor ze ontstaan zijn, zouden hebben (gedachten, construeren, beredeneren) (Johnson et al., 1993; Johnson, Foley, & Leach, 1988; Johnson, Foley, Suengas, et al., 1988; Johnson & Raye, 1981). Resultaten van een meta-analyse van 40 studies laat zien dat de totale RM-score onderscheid kon maken tussen ingebeelde en meegemaakte gebeurtenissen. De individuele items gerelateerd aan details (sensorische informatie en tijd-informatie) laten hierbij ook individueel significante verschillen zien (Gancedo et al., 2021).

Een andere methode die een aantal verbale kenmerken combineert is de Criteria-Based Content Analysis (CBCA). De theorie achter de CBCA-methode stelt dat waarheidsgetrouwe slachtoffers hun verklaring baseren op autobiografische herinneringen die zijn opgeslagen in hun episodische geheugen. Met andere woorden: wanneer je de waarheid vertelt, put je uit persoonlijke ervaringen die je hebt meegemaakt. De verklaring zal hierdoor *gedetailleerder* zijn dan bijvoorbeeld een verzonnen verklaring. Je kunt benoemen waar en wanneer de gebeurtenis plaatsvond, maar ook wat eraan voorafging en wat erop volgde. Ook kun je bijvoorbeeld gesprekken beschrijven die je ten tijde van de gebeurtenis gevoerd hebt. Leugenaars daarentegen moeten hun verklaring construeren op basis van algemene informatie over een gebeurtenis. Je gaat na wat typerend is voor een bepaalde gebeurtenis, gebaseerd op eerdere ervaringen. Hierdoor is de verwachting dat een verzonnen verklaring van seksueel misbruik meer schematisch, vager en oppervlakkiger is dan verklaringen van meegemaakte gebeurtenissen (Volbert & Steller, 2014). Daarnaast zullen degenen die de waarheid vertellen spontaan kunnen verklaren, terwijl 'leugenaars' zich meer druk zullen maken om de indruk die ze op de ander maken (Volbert & Steller, 2014). De methode is oorspronkelijk ontwikkeld voor het gebruik bij kinderen en in de context van seksueel misbruik. Echter, vervolgonderzoek heeft laten zien dat de methode ook voor volwassenen gebruikt kan worden (Amado et al., 2016; Oberlader et al., 2016).

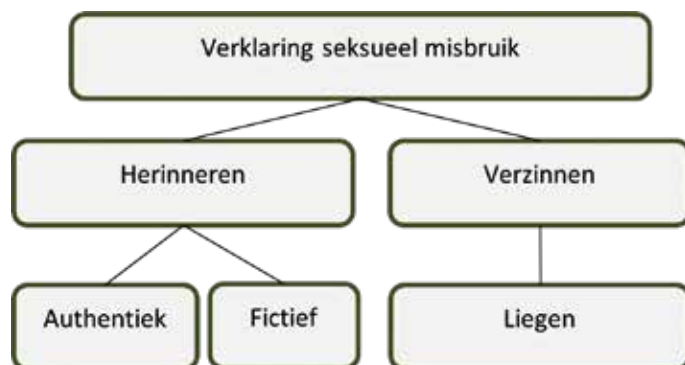
De CBCA bestaat uit verschillende criteria waarbij de aanwezigheid van details bij meerdere criteria terugkomt (veel details, inbedding in ruimere context, non-verbale interacties, verbale interacties, ongewone details, irrelevante details, onjuist geïnterpreteerde details, details die exclusief specifiek zijn voor het misdrijf) (zie voor een volledig overzicht van criteria: Steller & Köhnken, 1989). Er is veel onderzoek gedaan

naar de CBCA-methode. Overzichtsstudies laten zien dat het onderscheiden van authentieke verklaringen ten opzichte van verzonnen verklaringen ruim boven kansniveau ligt met een accuraatheid rond 70% (Amado et al., 2015; Oberlader et al., 2016, 2021; Vrij, 2005). In een meta-analyse naar de toepassing van de CBCA bij volwassenen bleek de hoeveelheid details het meest discriminerende standaard-CBCA-criterium te zijn (Amado et al., 2016).

2.3.4 Details in de praktijk

In een groot deel van het onderzoek naar verbale kenmerken gaat het om laboratoriumonderzoek waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen het vertellen van de waarheid en liegen. Bij liegen gaat het, in tegenstelling tot fictieve herinneringen, om situaties waarbij het vermeende slachtoffer vertelt over een gebeurtenis waar het vermeende slachtoffer van weet dat dit niet echt heeft plaatsgevonden. In het geval van hervonden herinneringen was de kritiek van cognitief psychologen niet zozeer dat het om gelogen verklaringen zou gaan. De zorg was juist dat door suggestieve therapie cliënten fictieve herinneringen aan misbruik kregen. In het geval van een fictieve herinnering gaat het niet om het bewust liegen over een gebeurtenis, maar is men overtuigd dat een bepaalde gebeurtenis heeft plaatsgevonden.

Figuur 1 geeft een schematisch en vereenvoudigde weergave weer van de bron waarop de verklaring van seksueel misbruik gebaseerd kan zijn. In de praktijk is het mogelijk dat een verklaring meerdere bronnen heeft. De herinnering is bijvoorbeeld grotendeels authentiek, maar er zijn fictieve elementen aan toegevoegd. Dit laatste kan bijvoorbeeld ontstaan door suggestieve vragen waardoor details van de gebeurtenis anders herinnerd gaan worden.

Figuur 1 Bron waarop de verklaring van misbruik gebaseerd kan zijn

Hoewel het achterliggende idee van het vermijden van risico voor het noemen van details voor de fictieve herinneringen niet opgaat, is er wel enige ondersteuning dat

verklaringen die gebaseerd zijn op authentieke herinneringen meer details bevatten dan fictieve herinneringen (Blandon-Gitlin et al., 2009; Wachendörfer & Oeberst, 2024). Verschillende onderzoekers benadrukken echter dat de toepassing van CBCA (een methode waarbij details een belangrijk onderscheidend kenmerk zijn) voor het onderscheiden van herinneringen aan meegemaakte gebeurtenissen en fictieve herinneringen minder geschikt is (Rassin, 2024; Volbert & Steller, 2014).

Onderzoek op basis van praktijkzaken (veldstudies) suggereert echter dat gedetailleerdheid mogelijk ook in het onderscheiden van authentieke en fictieve herinneringen een belangrijk kenmerk is voor het inschatten van de betrouwbaarheid. Bij de praktijkzaken is de *ground truth* (dat wat er daadwerkelijk gebeurd is) vaak niet bekend. In deze onderzoeken zijn rechterlijke uitspraken of de aanwezigheid van ondersteunend bewijs als indicator voor de *ground truth* gebruikt. Een overzicht naar het gebruik van de CBCA-methode bij dergelijke praktijkzaken, waaronder seksueel misbruik, laat zien dat de meeste CBCA-criteria een aanzienlijk verschil laten zien voor het onderscheid tussen zaken die op basis van gevonden ondersteuning behoorlijk tot zeer waarschijnlijk hadden plaatsgevonden ten opzichte van zaken die redelijk tot zeer onwaarschijnlijk hadden plaatsgevonden (Sporer & Masip, 2024). Hoewel niet vaststaat of de zaken die zeer onwaarschijnlijk hadden plaatsgevonden fictief of verzonnen waren, lijkt het aannemelijk dat het hier in ieder geval deels om fictieve herinneringen zal gaan. In de eerdergenoemde meta-analyse naar de toepassing van de CBCA bij volwassenen bleken verschillen op de CBCA-scores het grootst voor praktijkzaken (ten opzichte van experimentele studies) van seksueel misbruik en partnergeweld (Amado et al., 2016). Ook in de Nederlandse rechtspraak zien we dat gedetailleerdheid een belangrijk criterium is in de besluitvorming over de betrouwbaarheid van een verklaring (Dreissen, 2025; Verschuere et al., 2025).

2.3.4 *Toetsbare details*

Hoewel de mate van gedetailleerdheid in zijn algemeenheid dus een waardevol kenmerk is om de betrouwbaarheid van een verklaring te beoordelen, zijn niet alle details even relevant. Zo worden gevoelens en gedachten typisch niet gescoord als details (Nahari, 2018). Die zijn immers niet controleerbaar. Zo beargumenteerden Nahari en collega's verder dat het belangrijk is om een onderscheid te maken tussen *toetsbare* en niet-toetsbare details. Stel je voor dat de politie twee mannen verdenkt van betrokkenheid bij een overval en hen vraagt naar hun alibi. De eerste verdachte verklaart dat hij in het park twee blikjes Monster Energy-drank heeft gedronken, daarbij genietend van de prachtige kleuren van de bomen, vanaf een bankje heeft gekeken naar alle mensen die daar al fietsend, steppend en hardlopend voorbijkwamen. De tweede verdachte verklaart dat hij in het park zijn oud-collega Gerrie tegenkwam, en ze samen een rondje maakten rond de vijver. De eerste verklaring is gedetailleerd, maar niet toetsbaar. De tweede verdachte noemt minder details, maar deze zijn wel toetsbaar. De gedachte is dat leugenaars met name toetsbare details zullen mijden, en dat mensen die de waar-

heid spreken veelal toetsbare details kunnen noemen wanneer ze daartoe worden uitgenodigd. Deze methode wordt ook wel de ‘*verifiability approach*’ genoemd (Nahari et al., 2014).

Nahari en collega’s (2014) definiëren de toetsbare details als details gerelateerd aan: a) identificeerbare personen die getuige zijn of deelnemen aan de activiteit en b) activiteiten die gedocumenteerd of opgenomen zijn of waarvan de interviewer aanneemt dat deze op camera zijn opgenomen. Merk op dat het in psychologisch onderzoek gaat om het tellen van details die in principe te toetsen zijn, niet om het daadwerkelijk toetsen. Een meta-analyse liet zien dat deelnemers die de waarheid spreken meer toetsbare details vertellen dan deelnemers die logen. Tussen de groepen werd geen verschil gevonden voor de niet-toetsbare details (Verschuere, Bogaard, et al., 2021). Een nadeel van de ‘*verifiability approach*’ is dat het een arbeidsintensieve woord-voor-woordcodering van de verklaring vereist. Uit onderzoek van Verschuere en collega’s (2022) bleek dat ook een subjectief, globaal oordeel over de mate van toetsbare details tot een vergelijkbare verbetering in het onderscheiden van ware en gelogen verklaringen leidde als een woord-voor-woordcodering.

Helpt het ook echt om onderscheid te maken tussen toetsbare en niet-toetsbare details? Een kritische blik op het laboratoriumonderzoek roept daar in eerste instantie twijfels over op. Uit de replicatie van het onderzoek van Nahari en collega’s bleek dat de totale mate van gedetailleerdheid (toetsbaar en niet-toetsbaar) zowel in het originele onderzoek als in de replicatie een beter onderscheid maakte dan enkel de toetsbare details (Verschuere, Schutte et al., 2021). In een dergelijke laboratoriumstudie zullen proefpersonen zich doorgaans echter minder druk maken of de verstrekte details ook daadwerkelijk gecontroleerd zullen worden dan wanneer echte slachtoffers of daders met een verhaal komen. In de replicatiestudie bleek dat slechts 46% ($n = 33$) van de deelnemers het waarschijnlijk achtte dat de verstrekte details gecheckt zouden worden (Verschuere, Schutte et al., 2021). In een strafrechtelijke context, waarbij er sprake is van een onderzoek naar een ernstig feit, zullen slachtoffer en verdachte zich waarschijnlijk realiseren dat beweringen onderzocht zullen worden. Daarom zou het onderscheid tussen toetsbare en niet-toetsbare details toch van meerwaarde kunnen zijn. Casestudies over *retractors* laten zien dat het ontbreken van toetsbare details je kan helpen inzien dat een herinnering niet authentiek is. Het ontbreken van de context is een van de elementen die een *retractor* naar eigen zeggen deed beseffen dat diens herinnering aan het misbruik fictief was (Ost et al., 2002). Een andere retractor omschreef dat het plaatsen van het vermeende misbruik in de context (tijd en plaats) maakte dat ze zich realiseerde dat de gebeurtenissen niet gebeurd konden zijn (Nierop & Eshof van den, 2017).

2.3.5 *Invloed van overige variabelen op details*

Er is dus veel ondersteuning dat de mate van detail een betrouwbare indicator is. Er is echter geen sprake van een absoluut aantal details op basis waarvan je kunt concluderen dat een verklaring (on)betrouwbaar is. Er zijn namelijk verschillende factoren die

een modererende invloed kunnen hebben op het aantal details, zoals de leeftijd waarop de gebeurtenis is meegemaakt en de tijd die is verstreken sinds de gebeurtenis heeft plaatsgevonden.

Kinderen die ouder zijn kunnen meer details vertellen over een meegemaakte gebeurtenis (Roberts & Lamb, 2010; Vrij et al., 2004a) dan jongere kinderen. Hoe ouder kinderen zijn, hoe hoger ze scoren op CBCA-criteria, ongeacht of ze de waarheid spreken of liegen (Craig et al., 1999; Lamb et al., 1997; Vrij et al., 2002, 2004b). Ook kinderen die ten tijde van een forensisch medisch onderzoek ouder zijn kunnen op latere leeftijd meer details over deze gebeurtenis geven dan kinderen die ten tijde van het onderzoek nog jonger waren (Goldfarb et al., 2023).

Daarnaast is de tijd die verstreken is tussen het moment van de gebeurtenis en het afnemen van de verklaring een kenmerk van de externe omstandigheden die ook van invloed zijn op de gedetailleerdheid. Vanuit de werking van het geheugen weten we dat herinneringen aan details van een gebeurtenis met de tijd zullen vervagen (Meeter et al., 2005; Wagenaar, 1986). De kwaliteit van de verklaring zal afnemen naarmate er meer tijd is verstreken (Baddeley et al., 2009). Hierdoor gaan herinneringen aan daadwerkelijk meegemaakte gebeurtenissen van langer geleden meer op ingebeerde herinneringen lijken (Johnson, Foley, Suengas, et al., 1988; Suengas & Johnson, 1988). Mogelijk dat toetsbare (en contextuele) details hier minder gevoelig voor zijn (Nahari, 2023).

Daarnaast blijkt dat als een fictieve gebeurtenis meerdere keren wordt ingebeeld dat de verklaringen wat betreft de kwalitatieve verbale kenmerken meer op elkaar gaan lijken (Lampinen et al., 2003). In een studie waarin proefpersonen onderscheid moesten proberen te maken tussen mensen die verklaarden over een daadwerkelijk meegemaakte emotionele gebeurtenis en een emotionele gebeurtenis waarvoor ze een rijke fictieve herinnering hadden ontwikkeld, scoorden proefpersonen niet hoger dan kansniveau (Shaw, 2020). Het lijkt er dus op dat naarmate de tijd verstrijkt herinneringen aan daadwerkelijke gebeurtenissen meer op ingebeerde herinneringen gaan lijken, zeker als de ingebeerde herinneringen meerdere keren zijn ingebeeld.

Hoewel de mate van (toetsbare) details dus een betrouwbare indicator lijkt te zijn, zal wel rekening gehouden moeten worden met de aanwezigheid van eventuele andere modererende factoren die een eventueel gevonden verschil in hoeveelheid details tussen groepen (mede) zou kunnen verklaren.

2.4 Betrouwbaarheid op basis van ontstaansgeschiedenis? Over verschillende typen herinneringen

Naast het gebruik van verbale kenmerken, wordt in de praktijk voor het onderscheiden van authentieke en fictieve herinneringen vooral gekeken naar de ontstaanswijze van de herinnering (Nierop & Van den Eshof, 2008; Ter Beek & Nierop, 2022; Volbert & Steller, 2014). Er wordt dan bestudeerd of er aanwijzingen zijn dat de herinneringen ook op een andere manier tot stand kunnen zijn gekomen dan enkel door het daadwerkelijk meemaken van de gebeurtenis.

2.4.1 Typen herinneringen

In de jaren negentig werd om de betrouwbaarheid te beoordelen een onderscheid gemaakt tussen twee typen herinneringen: herinneringen die altijd aanwezig waren geweest, zogenoemde continue herinneringen en hervonden herinneringen. Als we kijken naar de totstandkoming van hervonden herinneringen dan lijkt het in de jaren negentig nog om één type hervonden herinneringen te gaan waarbij vermeende *verdrongen* herinneringen geleidelijk in de *context van therapie* werden opgehaald (Merkelbach et al., 2002, p. 489). Maar ook in recentere publicaties lijkt het soms nog enkel om dit ene type hervonden herinneringen te gaan (zie bijvoorbeeld Shaw & Vredeldt, 2019).

Schooler en collega's beschrijven als een van de eersten enkele casussen waarbij duidelijk wordt dat in sommige gevallen de hervonden herinneringen helemaal niet in therapie naar boven komen, maar plotseling en ineens. De herinneringen, in de door hen beschreven casussen, bleken in een andere context opgehaald te zijn. Ze beschreven enkele gevallen waarbij de herinneringen spontaan, plotseling en heel levendig na jaren van afwezigheid naar boven kwamen (Schooler, Ambadar, et al., 1997; Schooler, Bendiksen, et al., 1997). Een slachtoffer beschreef bijvoorbeeld dat de herinneringen naar boven waren gekomen na het zien van een film waarin een van de personages worstelde met een misbruikverleden. Een ander slachtoffer hervond herinneringen na een verzoek van een collega om een bijeenkomst over kindermishandeling bij te wonen (Schooler, Bendiksen, et al., 1997). In deze gevalsbeschrijvingen deed de ophaalaanwijzing (cue) zich onverwachts voor zonder dat het slachtoffer op dat moment op zoek was naar een verklaring voor klachten of meegemaakt trauma.

Geraerts en collega's (2007) stelden, mede op basis van deze casuïstische beschrijvingen van Schooler en collega's (Schooler, Ambadar, et al., 1997; Schooler, Bendiksen, et al., 1997), een onderverdeling voor tussen spontaan hervonden herinneringen en herinneringen hervonden in therapie. In de *hervonden in therapie-groep* krijgen mensen geleidelijk herinneringen aan misbruik waar ze eerder geen herinneringen aan hadden. In de therapie is er dan veelal sprake van suggestie. In de *hervonden zonder therapie-groep* krijgen mensen, buiten een therapeutische context, plotseling herinneringen aan misbruik terug. De ontdekking van het misbruik komt voor hen als een verrassing en ze beschrijven het als een schok.

Raymaekers en collega's (2012) breidden deze indeling later verder uit: *spontaan hervonden*, *in therapie hervonden*, *suggestief hervonden (maar geen therapie)*, *continu met herinterpretatie* en *een gemixt profiel*. Aan de categorieën hervonden herinneringen is een extra categorie 'suggestief hervonden maar geen therapie' toegevoegd. Het gaat daarbij om zaken waarbij er wel door iemand in de directe omgeving van het vermeende slachtoffer suggestieve druk is uitgeoefend waardoor de herinneringen aan misbruik hervonden werden, maar waarbij dit niet in de context van therapie plaatsvond.

Daarnaast worden zaken waarbij het slachtoffer ‘onterecht’ het gevoel heeft dat het om een hervonden herinnering gaat (bijvoorbeeld door herinterpretatie) niet meer bij het type hervonden herinneringen ingedeeld, maar in een aparte categorie *continue herinneringen met herinterpretatie*. Bij deze groep zou het gaan om mensen die niet zeker zijn over de mate waarin ze de herinneringen zijn vergeten in combinatie met een alternatieve verklaring voor een onterecht gevoel voor vergeten. Voor de indeling in de categorie *spontaan hervonden herinnering* moet een alternatieve verklaring voor een onterecht gevoel van vergeten juist worden uitgesloten. In de praktijk blijkt het niet eenvoudig om zaken op deze wijze in te delen (Raymaekers et al., 2012). Met name het onderscheid tussen de *spontaan hervonden herinneringen* en de *continue herinneringen met herinterpretatie* blijkt lastig te maken. Dit kan mogelijk deels verklaard worden doordat onduidelijk is wat leidend is: de beleving van het slachtoffer dat de herinnering een periode afwezig was of de aanwezigheid van een aanwijzing die suggereert dat het gevoel van vergeten onjuist is.

2.4.2 *Typen herinneringen en accuraatheid*

Er bestaan dus verschillende typen herinneringen. In de meeste eerdere onderzoeken naar typen herinneringen wordt gewerkt met de verhalen van slachtoffers en is de *ground truth* onbekend: Er kan niet onomstotelijk worden vastgesteld of het misbruik daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Daarnaast wordt in de meeste onderzoeken naar de accuraatheid van herinneringen geen onderverdeling in typen *hervonden* herinneringen gemaakt. Men vergelijkt enkel continue herinneringen met hervonden herinneringen (Ghetti et al., 2006; Goldfarb et al., 2019, 2023; Williams, 1995; Wu et al., 2023, 2024) of men beschrijft de ondersteuning in gevalsstudies van hervonden herinneringen (Schooler, 2001). Voor een verdere onderverdeling in verschillende typen hervonden herinneringen zijn veelal te weinig zaken.

2.4.3 *Continue herinneringen, hervonden herinneringen en accuraatheid*

Williams (1995) deed onderzoek onder vrouwen die 17 jaar eerder medisch waren onderzocht na een melding van seksueel misbruik. Details over het misbruik waren gedocumenteerd in medische dossiers en in verslagen van interviews met deze vrouwen als kinderen en met hun verzorgers. Williams onderzocht of de verklaringen van de vrouwen 17 jaar later nog overeenkwamen met de informatie in hun patiëntendossier. Vrouwen die aangaven dat er een periode was waarin ze zich het misbruik niet herinnerden (16%, $n=12/75$) lieten niet meer of andere inconsistenties zien tussen de gedocumenteerde informatie en hun latere verklaring dan vrouwen die aangaven zich het misbruik altijd te hebben kunnen herinneren (84%, $n= 63/75$). In deze studie was het misbruik al gemeld in de kindertijd van deze vrouwen en de meeste kinderen spraken in die tijd al met iemand over het misbruik. De wijze van terugkomen is naar aanleiding van triggers (het zien van een man die op de dader leek, een vraag van haar vriend in combinatie met een talkshow over seksueel misbruik) wat in sommige geval-

len eerst nog leidde tot beelden, flashbacks en dromen waarna het misbruik duidelijk werd. Er zijn geen aanwijzingen dat therapie in deze zaken een rol heeft gespeeld. Het gaat om een klein aantal hervonden herinneringen ($n=12$) waarbij er geen verdere onderverdeling is gemaakt.

In een longitudinale studie onderzochten Ghetti en collega's (2006) of een subjectief gevoel van een eerdere periode van vergeten van herinneringen aan misbruik gerelateerd was aan de accuraatheid van deze herinneringen. Ze interviewden adolescenten en volwassenen die als slachtoffer van kindermisbruik 12 tot 14 jaar eerder in een strafrechtelijke vervolging gehoord waren. Het misbruik zelf was 12 tot 21 jaar geleden geëindigd. In de betreffende zaken was vervolging ingesteld, wat suggereert dat het om zaken gaat waarin in ieder geval enige mate van bewijs aanwezig was. De informatie in de interviews werd vergeleken met de gedocumenteerde informatie in de strafzaak. Binnen de groep die tegen de onderzoekers over het kindermisbruik sprak, gaf 15% ($n= 21/142$) aan dat ze het misbruik tijdelijk waren vergeten of er geen herinneringen aan hadden. Het ging hier om een subjectief gevoel van vergeten. Op de vervolgvraag of ze, als iemand in de periode dat ze het misbruik waren vergeten (of er geen herinneringen aan hadden) had gevraagd of ze misbruikt waren, dan zouden de meesten van hen deze vraag bevestigend hebben beantwoord (76%; $n= 16/21$). Er werden in deze studie geen significante verschillen gevonden in de (in)accuraatheid van de herinneringen tussen de groep die aangaf altijd herinneringen aan het misbruik te hebben gehad ten opzichte van de groep die aangaf het misbruik tijdelijk te hebben vergeten (of er geen herinneringen aan hadden).

In een longitudinale studie waarbij kinderen jaren eerder in een forensisch ziekenhuis een interview en een anogenitaal onderzoek hadden gehad (zie ook Goldfarb et al., 2019, 2023; Wu et al., 2023) bleek dat volwassenen die aangaven het misbruik een periode te zijn vergeten meer accuraat waren in hun herinneringen over het forensische onderzoek dan de groep die geen periode van vergeten rapporteerde. De meesten van de volwassenen die aangaven dat ze het misbruik een periode waren vergeten, gaven wel aan dat de herinnering wel bewust op te halen was in die periode (Wu et al., 2024).

In zowel het onderzoek van Williams als van Ghetti en collega's is de focus op *consistentie* van de herinneringen *nadat* jaren eerder al uitgebreid met de slachtoffers over het misbruik was gesproken. In de praktijk gaat het bij aangiften van seksueel misbruik van langer geleden vaak om misbruik dat door het slachtoffer nog niet eerder bij instanties gemeld is. In de beschreven onderzoeken lijkt de periode van vergeten te hebben plaatsgevonden *nadat* slachtoffers als kind al uitgebreid gehoord en soms ook nog onderzocht waren. Bovendien geven de meeste volwassenen aan dat de herinnering in de periode dat ze het vergeten waren wel op te halen was. Het lijkt dus meer te gaan om een periode van niet aan de gebeurtenis denken. Daarnaast wordt in geen van deze studies een onderscheid gemaakt naar typen hervonden herinneringen.

In de studie van Schooler en collega's (2001) is voor de zeven gevalsbeschrijvingen van hervonden herinneringen gekeken of de verhalen ondersteund werden door verklaringen van derden. De gevalsbeschrijvingen leken vrijwel alleen om spontaan hervonden herinneringen te gaan. De gevonden ondersteuning voor deze gevalsbeschrijvingen doet vermoeden dat het spontaan hervinden van een herinnering een indicatie kan zijn voor de authenticiteit van de verklaring. Het onderzoek betrof echter een te gering aantal proefpersonen om typen herinneringen te vergelijken.

Deze studies suggereren dat het feit dat het slachtoffer aangeeft een periode geen herinneringen te hebben gehad niet meteen hoeft te betekenen dat de herinnering minder accuraat is dan van slachtoffers die aangeven altijd herinneringen te hebben gehad (Williams, 1995; Ghetti et al., 2006).

2.4.4 *Typen hervonden herinneringen en accuraatheid*

Er is bijna geen onderzoek naar de accuraatheid van verschillende typen hervonden herinneringen. Geraerts en collega's (2007) onderzochten als eersten in een experimentele context de mate van ondersteunende aanwijzingen tussen continue herinneringen, hervonden herinneringen ontdekt in therapie en hervonden herinneringen ontdekt zonder therapie. Zij scoorden het ondersteunend bewijs dat door andere geïnterviewden gegeven werd in de vorm van: a) een andere persoon die ook door de beschuldigde misbruikt is, b) een persoon die hoorde over het misbruik kort nadat het gebeurde, c) een andere persoon die bekende het misbruik zelf gepleegd te hebben. Voor hervonden herinneringen van seksueel kindermisbruik die spontaan, zonder therapie, ontdekt werden, bleek ongeveer even vaak ondersteuning te zijn (37%, $n=15/41$) als voor continue herinneringen (45%, $n=32/71$). Voor de hervonden herinneringen die in therapie ontdekt waren, bleek geen enkele keer ondersteuning te zijn gevonden (0%, $n=0/16$) (Geraerts et al., 2007).

Een kanttekening bij dit onderzoek is dat de ondersteunende verklaringen in deze zaken niet onafhankelijk zijn verkregen, maar op voordracht van het slachtoffer. In de 'continue herinneringen'- en in de 'spontaan hervonden herinneringen'-groep is opvallend vaak gerapporteerd dat anderen aangaven tevens slachtoffer van dezelfde beschuldigde te zijn (respectievelijk 24%, $n=17/71$, 22%, $n=9/41$). Hierbij zou het natuurlijk om schakelbewijs kunnen gaan, maar zonder inzicht in de ontstaansgeschiedenis van de verklaringen is moeilijk te bepalen of andere redenen kunnen worden uitgesloten. In de opsporingspraktijk zien we dat een beschuldiging van misbruik zich na suggestieve bevragingen soms uitbreidt, waarna broertjes, zusjes, of medeleerlingen ook met een beschuldiging van misbruik komen. Vervolgonderzoek zou helder moeten maken of dit van invloed kan zijn geweest.

Na het onderzoek van Geraerts en collega's (2007) is er, voor zover bij ons bekend, geen onderzoek meer gedaan naar in hoeverre de verschillende typen herinneringen variëren in de mate waarin ze worden ondersteund door bewijs. Het feit dat nog geen repli-

catie is uitgevoerd is mede wellicht vanwege de complexiteit om voldoende zaken te vinden om een dergelijke vergelijking te maken.

Echter, gezien de kanttekeningen bij het onderzoek en daar er bovendien ook nog twijfel is ontstaan over de juistheid van de data in sommige studies van Geraerts,³ is replicatie extra belangrijk.

2.5 Onderzoeksvraag

2.5.1 *Probleemstelling*

De politie heeft vanaf 2020 te maken gekregen met een enorme toename aan aangiften van misbruik van langer geleden (De Ruiters, 2022; Bureau managementinformatie Politie, persoonlijke communicatie, 14 september 2022). In zedenzaken is vaak weinig bewijs en dat geldt nog meer voor zaken van langer geleden. De beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaring is een belangrijk onderdeel van de bewijsvoering in dit type zaken. Vanaf de jaren negentig is door cognitief psychologen gewaarschuwd voor de onbetrouwbaarheid van herinneringen die hervonden werden in therapie. Clinici benadrukken dat een veelheid aan casuïstiek aantoont dat deze aanname onjuist is. Verder kunnen 'normale geheugenprocessen' een verklaring bieden voor het ontstaan van hervonden herinneringen.

Enkel de onderverdeling in continue en hervonden herinneringen in therapie is dan ook onvoldoende om de betrouwbaarheid van een verklaring te kunnen beoordelen. Ten eerste worden fictieve herinneringen niet enkel in therapie hervonden (Raymaekers et al., 2012). Ook buiten therapie kunnen fictieve herinneringen aan misbruik ontstaan. De indeling op basis van wel of geen therapie suggereert bovendien dat het volgen van therapie de belangrijkste oorzaak is voor het ontstaan van fictieve herinneringen. Een dergelijk uitgangspunt versterkt de toch al gepolariseerde verhoudingen tussen clinici en wetenschappers op het onderwerp van de hervonden herinneringen. Aangezien het voor slachtoffers van seksueel misbruik van groot belang is om respectvol te worden bejegend gedurende het strafrechtelijk traject, is het cruciaal dat helder is dat ook een herinnering die in de beleving van het slachtoffer hervonden is op een daadwerkelijk meegemaakte gebeurtenis gebaseerd kan zijn. Kortom, zowel voor de bejegening van slachtoffers, maar mogelijk ook voor de beoordeling van de betrouwbaarheid, is een indeling in continue en hervonden herinneringen te simplistisch.

Daarnaast is op dit moment nog onduidelijk of zaken rondom een spontaan hervonden herinnering bijzonder weinig voorkomen of dat er onvoldoende zicht op is. Ten slotte is er nog nooit een gedegen analyse geweest van zaken met herinneringen aan

3 <https://retractionwatch.com/2013/07/24/bad-memory-repressed-sexual-abuse-memory-paper-retracted-for-data-inconsistencies/>.

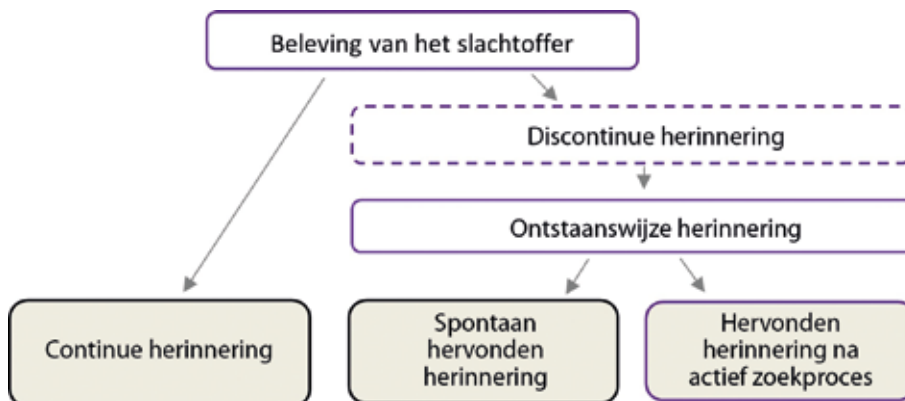
misbruik van langer geleden die in een strafrechtelijke context onderzocht zijn en waarbij er dus zicht is op de mate van bewijs.

2.5.2 *Indeling in typen*

De theoretische onderbouwing voor de eerdere indeling is dat de herinneringen in therapie geleidelijk door suggestie zijn ontstaan en de herinneringen buiten therapie spontaan. Wij kiezen ervoor om niet de context (therapie) maar de wijze van het naar boven komen van de herinnering als basis voor de indeling te gebruiken en deze expliciet te benoemen. In de praktijk zien we namelijk casuïstiek waarbij een herinnering door suggestie ontstaan is buiten therapie (zie ook Raymaekers et al., 2012). Een voorbeeld is een vermeend slachtoffer dat in gesprekken met een vertrouwenspersoon of een ervaringsdeskundige actief op zoek is gegaan naar meegemaakt trauma waarbij er suggestie heeft plaatsgevonden. Tegelijkertijd wordt suggestie door veel therapeuten juist vermeden en kan een herinnering ook spontaan in therapie naar boven komen (Goodman et al., 2017).

Daarnaast vinden we het belangrijk om de *beleving* van de (dis)continuïteit van de herinnering van het slachtoffer centraal te stellen. Indien de beleving van het slachtoffer niet centraal staat bij het indelen, dan is het voorstelbaar dat met name de meer problematische hervonden herinneringen als ‘hervonden’ worden geclassificeerd. Hierdoor wordt onterecht de indruk gewekt dat een hervonden herinnering per definitie door suggestie is ontstaan en zeer waarschijnlijk fictief is. Slachtoffers die zich ‘vergissen’ zullen zich echter wel aangesproken voelen door uitspraken die over de totale groep hervonden herinneringen gedaan worden. Beter lijkt het ons te onderkennen dat de groep slachtoffers die de beleving van een hervonden herinnering heeft vrij divers is en dat hiervoor een duidelijker onderverdeling nodig is.

In dit onderzoek zijn we uitgegaan van drie categorieën: *continue herinneringen*, *spontaan hervonden herinneringen* en *hervonden herinneringen na een actief zoekproces* (waarbij suggestie maar ook bijvoorbeeld het actief zoeken naar en het interpreteren van klachten een rol kan hebben gespeeld). Bij de onderverdelingen van continue dan wel discontinue (hervonden) herinneringen is uitgegaan van de *beleving* van het slachtoffer. In de tweede stap is vervolgens gekeken naar de ontstaanswijze van de herinnering, spontaan na een toevallige cue of na een actief zoekproces. Zie ook figuur 2 voor een visuele weergave.

Figuur 2 Verschillende typen herinneringen op basis van beleving van continuïteit en ontstaanswijze

Bij het eerste type, de zogenoemde *continue herinneringen*, geven slachtoffers aan altijd herinneringen aan het misbruik te hebben gehad. Het kan wel zijn dat ze er een tijd niet aan gedacht hebben, maar ze zijn overtuigd het altijd te hebben geweten. Als ze, in de periode dat ze er niet aan gedacht hebben, een ophaalaanwijzing (cue) zouden hebben gehad, zouden ze het ook in die periode kunnen hebben opgehaald. Voor een deel bestaat de groep slachtoffers met continue herinneringen uit slachtoffers die pas jaren na het beëindigen van het misbruik met hun verhaal naar buiten komen.

Bij het tweede type, de spontane hervonden herinneringen, hebben slachtoffers de beleving dat de herinneringen een periode volledig afwezig zijn geweest waarna de herinnering naar boven komt na een (enkele) toevallige cue zonder overduidelijke beïnvloeding of interpretatie. Er is sprake van een toevallige spontane gebeurtenis die maakte dat de herinnering naar boven kwam. Een voorbeeld is, wanneer het (vermeende) slachtoffer na een lange tijd de dader terugziet. Ook horen over seksueel misbruik kan als een toevallige enkele cue gelden zolang dit niet gepaard gaat met suggestieve druk.

Een voorbeeld van een spontaan hervonden herinnering is de zaak van Mary Dispenza.⁴ Haar zaak is uniek, niet alleen omdat ze 41 jaar na het misbruik spontaan hervonden herinneringen aan misbruik als 7-jarige terugkrijgt, maar daarnaast is er veel ondersteuning in haar zaak die tevens goed gedocumenteerd is (Aartsbisdome van Los Angeles, 2013; Gately, 2024; Moore, 2024; Spano, 2006).

4 De zaak wordt beschreven vanuit de beleving van het slachtoffer.

Spontane hervonden herinnering

Mary Dispenza vertelt dat ze 48 jaar is als ze voor het eerst een flashback krijgt van het seksueel misbruik dat ze als kind heeft meegemaakt. Mary werkt op dat moment als pastoraal medewerkster in de katholieke kerk. Vanuit deze functie is ze aanwezig bij een workshop over seksueel grensoverschrijdend gedrag door geestelijken. Tijdens de workshop in maart 1990 krijgt ze plotseling een flashback van zichzelf als 7-jarige. Ze krijgt zweethanden en ze voelt zich draaierig worden als deze herinnering zich aan haar opdringt. Mary realiseert zich direct dat ze deze gebeurtenis als kind heeft meegemaakt. Ze ziet hoe de priester, Father Rucker, haar op schoot neemt in een lege, donkere ruimte en haar penetreert met zijn vingers.

Het seksueel misbruik vindt plaats vanaf haar 7^e jaar. Mary gaat naar een katholieke school, ook al zijn haar ouders niet gelovig. Moeder besluit om als chauffeur op de schoolbus te gaan rijden, zodat Mary een plek op deze goed aangeschreven school kan krijgen. Tijdens een lunchpauze is Mary op zoek naar haar moeder, die staat te praten met anderen. Mary verveelt zich en kijkt wat rond in school. Ze komt in een donker auditorium terecht, waar de priester (Father Rucker) haar aanspreekt. Hij vraagt haar om op schoot te komen zitten en penetreert haar met zijn vingers. Mary komt geschokt uit deze situatie en praat er met niemand over.

De priester wordt overgeplaatst naar een andere plek als Mary 12 jaar is. Mary stopt het geheim van het misbruik zo ver weg, dat ze er zelf ook niet meer aan denkt. Op school heeft ze moeite met zich concentreren, wat haar schoolresultaten drukt. Fysiek bezig zijn lukt haar beter. Op sociaal gebied houdt ze last van gevoelens van schaamte en moeite met intimiteit en relaties, zonder dat ze deze aan het seksueel misbruik koppelt. Mary beschrijft dat ze gedurende de vele jaren erna geen aandacht meer geeft aan het seksueel misbruik. Tot het moment van de workshop, waarin de herinnering aan de eerste keer seksueel misbruik zich aan haar opdringt. Ze ervaart dit alsof er iets 'opengebroken' wordt.

Na de workshop neemt Mary contact op met de zuster die de workshop heeft geleid. Ze vertelt haar over de herinnering aan het seksueel misbruik. Ook gaat Mary in therapie. Uit de beschikbare stukken blijkt dat Mary zich in de loop van de tijd nog enkele situaties van het misbruik herinnert. Hoe deze herinneringen terugkomen, wordt niet duidelijk uit de stukken. Met hulp van haar therapeut schrijft ze een brief aan Rucker, waarin ze benoemt welke schade hij heeft toegebracht. Rucker geeft eenmalig misbruik toe en zegt dat dit kwam doordat hij hormonen slikte. Ook zegt hij dat ze op het verkeerde moment op de verkeerde plek was en hij suggereert dat het misbruik heeft bijgedragen aan haar 'redding'. Hij betaalt haar een schadevergoeding voor de therapiekosten en voor de geleden mentale schade. Ook wordt afgesproken dat Rucker psychologische behandeling zal gaan volgen vanwege zijn seksueel grensoverschrijdend gedrag naar een kind. Deze afspraken worden vastgelegd in een dossier.

Later blijkt dat er veel meer meldingen zijn van seksueel misbruik door Father Rucker; zeker 38 personen hebben verklaard dat ze ooit seksueel misbruikt zijn door Rucker. Vanwege de verjaringstermijn is Rucker nooit strafrechtelijk vervolgd. Rucker is overleden in 2014.

Bij het derde type ‘*hervonden herinnering na actief zoekproces*’ heeft het slachtoffer de beleving dat de herinnering aan het misbruik een periode volledig afwezig was, in combinatie met een actief zoekproces. We spreken van een actief zoekproces als het slachtoffer actief gezocht heeft naar een meegemaakt trauma en/of oorzaak voor klachten, of voorafgaand aan de herinnering beelden, dromen, signalen heeft geïnterpreteerd die (mede) bepalend waren voor het ontstaan van de herinnering. Het gaat daarbij om aanwijzingen dat beelden, dromen of signalen (gedragingen, klachten of symptomen) werden gezien als bewijs voor misbruik zonder dat deze aanwijzingen het misbruik daadwerkelijk aantoonde. Ook spreken we van een actief zoekproces als sprake is van suggestieve druk voorafgaand aan de herinnering. Hierbij gaat het om een situatie waarbij iemand in de omgeving van het slachtoffer misbruik veronderstelde en daarbij het vermeende slachtoffer ondervroeg op een manier waarbij de veronderstelling van seksueel misbruik in de vraagstelling doorklonk en/of het (vermeende) slachtoffer herhaaldelijk werd bevraagd over potentieel seksueel misbruik en/of het (vermeende) slachtoffer werd uitgenodigd tot inbeelding (van vermeend seksueel misbruik) en/of er druk verondersteld kan worden vanuit de relatie tussen het (vermeende) slachtoffer en deze derde partij (o.a. autoriteit, expert, ouder). Denk bijvoorbeeld aan explorerend(e) gesprek(ken) waarin een hulpverlener (maar ook een vertrouwenspersoon of bekende) met het (vermeende) slachtoffer op zoek gaat naar een ervaren trauma. Maar ook een huisarts die op basis van algemene klachten misbruik veronderstelt en dit benoemt aan de patiënt. De veronderstelling dat er sprake van een trauma moet zijn, kan tot de suggestieve druk leiden. De redenering daarbij is dat iemand vanuit een autoritaire/expert-/ouderrol een overtuiging van misbruik uitspreekt voorafgaand aan de herinnering. In veel zaken gaat het om een combinatie van factoren die gezamenlijk ertoe leiden dat (fictieve) herinneringen naar boven komen. Een voorbeeld van een hervonden herinnering na een actief zoekproces is de volgende casus.⁵

Hervonden herinnering na een actief zoekproces

Ronja haar ouders zijn gescheiden. Ze krijgt last van paniekaanvallen, slapeloosheid en ontwikkelt een eetstoornis. Ze heeft verschillende therapieën gehad, maar het gaat niet beter met haar. Haar zusje vond de scheiding ook moeilijk, maar met haar gaat het wel goed. Dit geeft Ronja het gevoel dat er meer aan de hand moet zijn met haar. Op dat moment heeft ze nog geen enkele herinnering aan het misbruik. Ze vertelt dat als mensen in die periode aan haar gevraagd zouden hebben of ze vroeger misbruikt was, dan had ze

5 De voorbeelden die beschreven staan zijn gebaseerd op persoonlijke verhalen. Om de anonimiteit van de slachtoffers te garanderen wordt gebruikgemaakt van fictieve namen en zijn soms enkele elementen veranderd.

het niet geweten. Wel had ze het gevoel dat er iets zat dat niet naar boven wilde komen. Als eerste komen er bepaalde gevoelens naar boven waar haar moeder dan veel vragen over stelde. Vervolgens kreeg ze ook beelden, zonder nog te weten wat er gebeurd was. De beelden waren vaag, maar ze had wel het idee dat het met seks te maken had. In de therapie deed ze verschillende oefeningen. Ze schreef bijvoorbeeld de naam van de beschuldigde op en daaronder alle dingen die bij haar opkwamen. Na de therapie nam ze dan altijd de tijd voor zichzelf en dan kwamen er weer nieuwe beelden naar boven. Haar therapeut zei haar dat ze alles wat naar boven kwam als waarheid kon aannemen. Langzaam ontstonden bij haar steeds meer beelden en herinneringen aan misbruik. In ongeveer een half jaar tijd heeft ze met behulp van haar moeder en haar therapeut gereconstrueerd wat er gebeurd moet zijn. Tijdens de aangifte heeft ze het idee dat nog niet alle herinneringen aan misbruik zijn teruggekomen.

2.5.3 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de verschillende typen herinneringen aan misbruik dat langer geleden geëindigd is. De verwachting is dat dit onderscheid kan bijdragen aan het inschatten van de waarschijnlijkheid van de authenticiteit van een herinnering. Hiervoor is in principe kennis van de objectieve werkelijkheid nodig, oftewel de zogenoemde *ground truth*. Idealiter maken we onderscheid tussen bewezen zaken en zaken waarbij juridisch is vast komen te staan dat het genoemde misbruik niet heeft plaatsgevonden. Om tot een bewezenverklaring te komen, moet er sprake zijn van voldoende wettig en overtuigend bewijs. Er moet een minimumhoeveelheid bewijs aanwezig zijn om tot een veroordeling te komen. Mede doordat het bij zedenfeiten vaak gaat om een een-op-eensituatie wordt deze bewijsdrempel niet altijd gehaald. Bij slechts een aanzienlijke minderheid van de zedenmisdrijven komt het tot een veroordeling (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2021; Ter Beek & Nierop, 2022). Aan de andere kant zullen zaken waarin sprake is van een onjuiste beschuldiging zelden bewijsbaar onjuist zijn. Daar waar er meer ondersteuning is voor een alternatief scenario, namelijk dat er een andere verklaring is voor de beschuldiging, wordt een zedenonderzoek veelal vroegtijdig beëindigd (Ter Beek & Nierop, 2022). In verband met de schaarse zedencapaciteit wordt niet doorgerechercheerd tot onomstotelijk vaststaat dat het misbruik niet heeft plaatsgevonden. Kortom, *ground truth* is veelal niet beschikbaar, en daarom gebruiken we in dit onderzoek een proxy-indicator van de waarschijnlijkheid van de authenticiteit: bewijs.

Hoewel onderzoek naar het onderscheiden van authentieke en fictieve herinneringen op basis van (toetsbare) details nog enigszins beperkt is, verwachten we dat ook dit kenmerk een mogelijke indicatie voor authenticiteit is.

Mensen ontwikkelen soms echter ook hele rijke fictieve herinneringen en gaan zelf op zoek naar ondersteuning. Hierdoor zullen mogelijk ook fictieve toetsbare details in de verklaring genoemd worden. Naast het aantal genoemde details willen we ook zicht

krijgen op de mate waarin de details zijn onderzocht en vervolgens bevestigd of ontkracht. Inzicht in de mate waarin details zijn onderzocht kan tevens zicht geven of een eventueel gevonden verschil in bewijs (mede) verklaard kan worden doordat weinig tot geen onderzoek is gedaan in bepaald type zaken.

Verder willen we inzicht krijgen in hoeverre de typen herinneringen van elkaar verschillen op kenmerken die (mogelijk) van invloed zijn op de mate waarin toetsbare details genoemd kunnen worden en bewijs gevonden zal kunnen worden. Het gaat dan om de volgende kenmerken: leeftijd start misbruik, leeftijd eind misbruik, tijd tussen einde misbruik en aangifte, duur van het misbruik en van herhaald misbruik.

We komen dan tot de volgende vijf vragen:

1. Hoe vaak komen de drie typen herinneringen (continue herinneringen, spontaan hervonden herinneringen, hervonden herinneringen na een actief zoekproces) binnen de zaken van misbruik van langer geleden voor?
2. Verschillen deze typen herinneringen in de aanwezigheid van de mate van bewijs?
3. Verschillen deze typen herinnering in het aantal toetsbare details in de verklaring?
4. Wat kenmerkt deze verschillende typen herinneringen verder?
5. Verschillen de typen herinneringen in de mate waarin de toetsbare details zijn bevestigd dan wel ontkracht?

2.5.4 *Vraagstelling en hypothesen*

Vraagstelling:

Welke typen herinneringen aan misbruik dat ten tijde van de aangifte al langer geleden geëindigd is, kunnen we betrouwbaar onderscheiden, en hoe vaak komen die voor? Verschillen deze type herinneringen in de mate waarin ze ondersteund worden door bewijs en/of in de mate waarin toetsbare details genoemd worden? Op basis van onderzoek van onder meer Dodier en Patihis (2021) en Schooler, Bendixen en Ambadar (1997) is de verwachting dat drie typen herinneringen te onderscheiden zullen zijn: continue herinneringen, spontaan hervonden herinneringen en hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Het onderzoek zal zicht moeten geven op de verhouding waarin deze typen voorkomen.

Daarbij is de verwachting dat de continue herinneringen en de herinneringen die spontaan hervonden zijn meer ondersteund zullen worden door bewijs dan de herinneringen die zijn hervonden na een actief zoekproces.

Hypothesen inzake bewijs:

Opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van continue herinneringen, hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen zullen verschillen in de mate van bewijs; namelijk:

In opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van continue herinneringen zal meer bewijs worden gevonden dan in opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake was van een hervonden herinnering na een actief zoekproces.

In opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van een spontaan hervonden herinnering zal meer bewijs gevonden worden dan in opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van een hervonden herinnering na een actief zoekproces.

Verder verwachten we een verschil in toetsbare details tussen de typen herinneringen. In een strafrechtelijke context, waarbij er sprake is van een onderzoek naar een ernstig feit, zullen slachtoffers zich waarschijnlijk realiseren dat beweringen onderzocht zullen worden. Om die reden kiezen we in de strafrechtelijke context voor toetsbare details als indicator van authenticiteit in plaats van de totale mate van gedetailleerdheid.

Suggestie kan echter ook leiden tot hele rijke fictieve herinneringen. In de praktijk zien we dat suggestie kan ontstaan doordat trauma gezien wordt als een verklaring voor bestaande klachten (Loftus & Davis, 2006). De verwachting is dat de suggestie (grotendeels) bestaat uit elementen van het vermeende meegemaakte trauma en dus niet uit toetsbare details. Het meegemaakte trauma biedt namelijk de verklaring voor de klachten. Bij toetsbare details gaat het om informatie die het misbruik of de context kan bevestigen. De toetsbare details zullen dan ook niet snel een verklaring bieden voor de klachten.

Samenvattend veronderstellen we dat in fictieve herinneringen minder toetsbare details worden opgenomen dan in authentieke herinneringen.

Hypothesen inzake aanwezigheid van toetsbare elementen:

Opsporingsonderzoeken naar aangiften van slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van continue herinneringen, hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen zullen verschillen in de mate van toetsbare details; namelijk:

Slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van continue herinneringen zullen meer toetsbare details noemen dan slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van een hervonden herinnering na een actief zoekproces.

Slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van een spontaan hervonden herinnering zullen meer toetsbare details in hun aangifte noemen dan slachtoffers van seksueel misbruik bij wie sprake is van een hervonden herinnering na een actief zoekproces.

De hypothesen ten aanzien van type herinneringen en de afhankelijke variabelen bewijs en toetsbare details worden schematisch weergegeven in tabel 2.

Tabel 2 Overzicht van hypothesen met betrekking tot type herinnering en verwachte scores op bewijs en toetsbare details

Type herinnering	Bewijs	Toetsbare details
Continue herinnering	+	+
Spontaan hervonden herinnering	+	+
Hervonden herinnering na een actief zoekproces	–	–

3 Methode

Het onderzoek is gepreregistreerd op het Open Science Framework (OSF).⁶ Voor het onderzoek is toestemming verkregen van het ministerie van Justitie en Veiligheid (referentie nummer: 4803100). Tijdens het onderzoek hebben de onderzoekers gehandeld conform de regels van de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (2018). Het onderzoeksvoorstel is tevens ingediend bij de ethische commissie van de Faculteit Psychologie en Neurowetenschappen van de Universiteit Maastricht, die concludeerde dat geen verdere formele ethische toets nodig was omdat voor het onderzoek gebruik werd gemaakt van bestaande data. Het scoren van de politiedossiers vond enkel plaats op een politielocatie dan wel in de beveiligde digitale politieomgeving. Er werd een gepseudonimiseerd databestand gemaakt waarmee analyses op groepsniveau gedaan werden. Vanwege de gevoeligheid van de data zijn deze niet openbaar gemaakt. Ten behoeve van de transparantie en duidelijkheid worden wel enkele geanonimiseerde voorbeelden gegeven. Om herleidbaarheid naar specifieke zaken te voorkomen, zijn deze voorbeelden geconstrueerd door het samenvoegen van verschillende zaken en/of door elementen van zaken te veranderen en combineren.

3.1 Dataset

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van 559 geregistreerde zaken die in de periode van 2008 tot en met 2022 zijn voorgelegd aan de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ). De LEBZ is een multidisciplinaire commissie die de officier van justitie adviseert ten aanzien van de betrouwbaarheid van verklaringen in complexe zedenzaken. Op basis van een aanwijzing van het College van procureurs-generaal waren officieren van justitie verplicht om bij bepaalde complexe zedenzaken voorafgaand aan vervolging de LEBZ te raadplegen. Eén van deze verplichte criteria betrof aangiften met aspecten van hervonden herinneringen aan seksueel misbruik (Nierop et al., 2021; Ter Beek & Nierop, 2022). Sinds 2016 staan deze criteria niet meer in een aanwijzing van het Openbaar Ministerie, maar is consultatie voorgeschreven in de opeenvolgende Politie-Instructies (2016, 2017, 2023, 2024).

De LEBZ registreert en informeert het publiek in (jaarlijkse) rapporten over de aard van de behandelde zaken, het gegeven advies en de beslissing van de officier van justitie (Nierop et al., 2021; Ter Beek & Nierop, 2022). De 'aard van de zaak' zijn de kenmerk(en) van de zaak die maken dat de beoordeling van de betrouwbaarheid complex

6 <https://osf.io/dgezh/> en <https://osf.io/btp7y>.

is, bijvoorbeeld dat sprake was van (aspecten van) een hervonden herinnering. De registratie van de 'aard van de zaak' is gebruikt om de huidige dataset te selecteren. Voor het huidige onderzoek hebben we op basis van twee kenmerken zaken geïncludeerd: (1) zaken met aspecten van hervonden herinneringen en/of (2) zaken waarbij het misbruik, ten tijde van de aangifte, meer dan acht jaar geleden geëindigd was.⁷ Honderdachtenveertig zaken voldeden aan één of beide kenmerken. Bij het nader bestuderen van de dossiers gebruikten we vier uitsluitingscriteria: slachtoffer heeft geen herinneringen aan het misbruik (2 zaken); sterke aanwijzingen dat sprake is van een bewust onjuiste beschuldiging (0 zaken); meerdere (vermeende) slachtoffers in één dossier (alleen de zaak van het slachtoffer die als eerste het misbruik meldt wordt in de dataset opgenomen) (0 zaken);⁸ onvoldoende informatie in de verklaring van het slachtoffer om het type herinnering te bepalen⁹ (5 zaken). Naast de uitsluiting op basis van de vooraf vastgelegde criteria is nog één zaak uitgesloten omdat in de media veel discussie is geweest over de authenticiteit van de herinnering; de codeurs waren hiervan op de hoogte. Het objectief coderen, enkel op basis van het dossier, kon hierdoor niet gegarandeerd worden (1 zaak). Figuur 3 geeft een visueel overzicht van het selectieproces.

7 De zaken waarbij het misbruik langer dan acht jaar geleden geëindigd is, worden niet allemaal aan de LEBZ voorgelegd, maar enkel als sprake is van bijkomende problematiek (bijvoorbeeld beïnvloeding of problematiek bij de aangeefster).

8 Geen aftrek van zaken omdat van elk dossier het slachtoffer dat als eerste aangifte had gedaan geïncludeerd is.

9 Onvoldoende informatie in de verklaring van het slachtoffer is gescoord als: (1) Te weinig informatie in de verklaring van het slachtoffer om het type te scoren ($n = 2$), (2) het (minderjarige) slachtoffer deed zelf geen aangifte ($n = 3$). Dit criteria is in de preregistratie abusievelijk niet als uitsluitingscriteria genoemd maar benoemd onder 'missing data'.

```

Start: 559 geregistreerde zedenzaken voorgelegd aan de LEBZ (2008-2022)
|
|— Insluitingscriteria toegepast:
|   |— Hervonden herinnering óf
|   |— Misbruik gemeld > 8 jaar na einde van het misbruik
|
|— Voldoen aan insluitingscriteria: 148 zaken
|
|— Uitsluitingen:
|   |— Slachtoffer heeft geen herinneringen (n = 2)
|   |— Sterke aanwijzingen voor bewust onjuiste beschuldiging (n = 0)
|   |— Meerdere slachtoffers in één dossier: alleen eerste melder opgenomen
|   |— Onvoldoende informatie om type herinnering te bepalen (n = 5)
|   |— Objectieve codering niet mogelijk vanwege media-aandacht (n = 1)
|
|— Eindselectie: 140 zaken geïnccludeerd in de analyse

```

Figuur 3 Selectieproces van zaken op basis van inclusie- en exclusiecriteria uit zedenzaken beoordeeld door de LEBZ in de periode 2008-2022

3.1.1 *Kenmerken van de geselecteerde zaken*

De uiteindelijke totale dataset bestond uit 140 politiedossiers van slachtoffers van seksueel misbruik: 120 vrouwen en 20 mannen. In bijna alle zaken (95,0%; $n = 133$) ging het om kindermisbruik. De gemiddelde leeftijd bij de start van het misbruik was 6,6 jaar ($SD = 5,40$). De gemiddelde leeftijd waarop het slachtoffer het misbruik bij de politie gemeld had, was 24,3 jaar ($SD = 6,75$). De gemiddelde tijd tussen het eind van het misbruik en de melding bij de politie (uitstel) was 12,4 jaren ($SD = 6,51$). De meeste slachtoffers beschuldigden een gezins- of familielid (inclusief de nieuwe partner van een van de ouders) (64,3%; 90/140). Ook ging het vaak om een vriend/bekende van de familie (23,6%; 33/140). Daarnaast was de beschuldigde nog enkele keren een leraar (6,4%; 9/140) een oppas (3,6%; 5/140) of een onbekende (2,1%; 3/140).

In tien dossiers bleek dat informatie over een eventueel plaatsgevonden opsporingsonderzoek ontbrak. Zonder opsporingsonderzoek kan uit de afwezigheid van bewijs geen

betekenis ten aanzien van de accuraatheid van de verklaring worden ontleend. Voor deze tien zaken kon de mate van bewijs niet gescoord worden.¹⁰

Er heeft geen power analyse plaatsgevonden om de minimale steekproefomvang te bepalen. De studie was afhankelijk van de beschikbaarheid van de dossiers die voldeden aan de in- en uitsluitingscriteria.

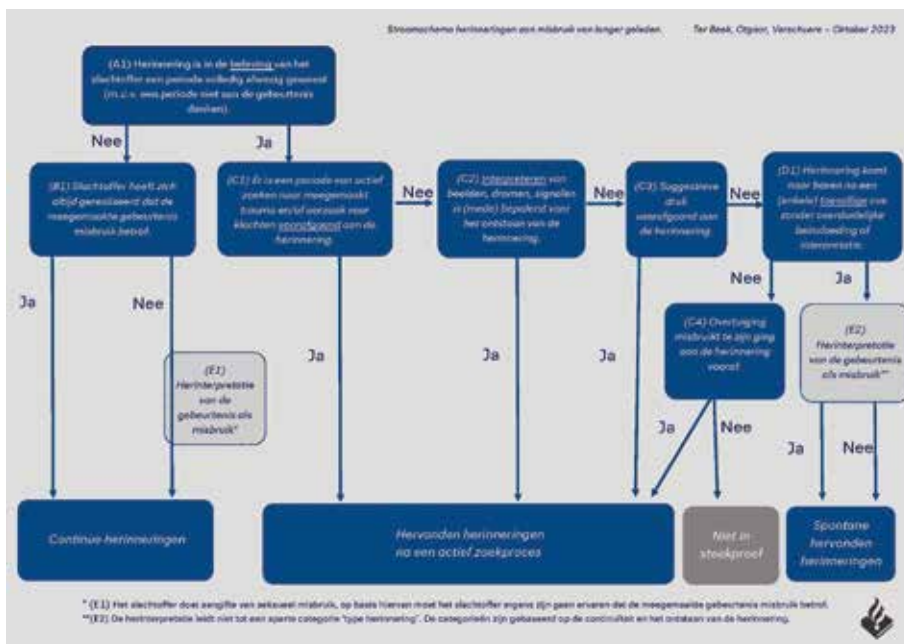
3.2 Coderen

De politiedossiers die gebruikt zijn bevatten de aangifte van seksueel misdrijf ($N=140$) waarin uitgebreid gevraagd werd naar de ontstaansgeschiedenis van de herinnering en naar de details van (de context van) het misbruik. Daarnaast bevat het dossier de informatie van het uitgevoerde opsporingsonderzoek ($n = 130$).

3.2.1 Coderen type herinnering

Middels een stroomdiagram (zie figuur 4) werd de verklaring van het slachtoffer ingedeeld in een van de drie typen herinneringen: continue herinneringen, spontaan hervonden herinneringen, herinneringen na een actief zoekproces.

10 De dataset die gebruikt is voor het coderen van het bewijs ($N = 130$) bestond uit: 111 vrouwen, 19 mannen, 94,6% kindermisbruik ($n = 123$); Leeftijd start $M = 6,7$ jaar ($SD = 5,47$), Leeftijd melding $M = 24,1$ jaar ($SD = 6,82$), Uitstel $M = 12,2$ jaar ($SD = 6,49$), Relatie tot beschuldigde: 65,4% gezins- of familielid ($n = 85$), 22,3% vriend/bekende ($n = 29$), 6,2% leraar ($n = 8$), 3,8% oppas ($n = 5$), 2,3% onbekende ($n = 3$).

Figuur 4 Stroomschema typen herinneringen aan misbruik van langer geleden

Het scoren van het type herinnering was gebaseerd op twee stappen: (1) 'de beleving van het (vermeende) slachtoffer of de herinnering een periode volledig afwezig is geweest' en (2) 'de ontstaanswijze van de herinnering'. Als eerste werd de beleving van afwezigheid beoordeeld. Indien het slachtoffer de beleving had dat geen sprake was van een periode van volledige afwezigheid, dan scoorde men een continue herinnering. Indien de herinnering in de beleving van het slachtoffer wel een periode volledig afwezig was geweest, dan was sprake van een hervonden herinnering. In de tweede stap werd op basis van de ontstaanswijze van de herinnering een onderverdeling gemaakt in de typen spontaan hervonden of hervonden na een actief zoekproces. De ontstaanswijze werd beoordeeld aan de hand van de aanwezigheid van:

- *Een actief zoekproces*: dit verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn dat het (vermeende) slachtoffer een periode actief gezocht heeft naar een ervaren trauma of een oorzaak voor klachten voorafgaand aan de herinnering.
- *Interpretatie van signalen*: dit verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn dat dromen, beelden of andere signalen (gedragingen, klachten, symptomen) gezien worden als bewijs voor misbruik *en* het interpreteren een bepalende rol lijkt te hebben gehad bij het ontstaan van de herinnering.
- *Suggestieve druk*: dit verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn dat een derde partij misbruik veronderstelde bij het (vermeende) slachtoffer *en* aanwijzingen dat 1) deze persoon het (vermeende) slachtoffer heeft ondervraagd op een ma-

nier waarbij de veronderstelling van seksueel misbruik in de vraagstelling door-
klonk en/of 2) het (vermeende) slachtoffer herhaaldelijk werd bevroegd over
potentieel seksueel misbruik en/of 3) het (vermeende) slachtoffer werd uitgeno-
digd tot inbeelding (van vermeend seksueel misbruik) en/of 4) er druk veronder-
steld kon worden vanuit de relatie tussen het (vermeende) slachtoffer en deze derde
partij (o.a., autoriteit, expert, ouder).

- *Overtuiging van misbruik*: dit verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn
dat het (vermeende) slachtoffer in eerste instantie overtuigd was misbruik te heb-
ben meegemaakt zonder daar op dat moment (duidelijke) herinneringen aan te
hebben. De herinneringen kwamen pas in een later stadium.

Een discontinue herinnering (subjectief gevoel dat een herinnering een periode volle-
dig afwezig is geweest) in combinatie met de aanwezigheid van een of meer van de
kenmerken actief zoekproces, interpretatie van signalen, suggestieve druk of een over-
tuiging voorafgaand aan de herinnering leidde tot het geheugentype 'hervonden na
een actief zoekproces'. Als een discontinue herinnering plotseling na een (enkele) toe-
vallige cue naar boven kwam en de hiervoor genoemde kenmerken afwezig waren,
werd het gelabeld als een spontaan hervonden herinnering. Aanvullend op de vooraf
gepreregistreerde wijze van indelen werd tijdens het coderen afgesproken dat indien
sprake was van meerdere incidenten waarbij de verschillende herinneringen niet op
gelijke wijze waren teruggekomen, het 'hoofdincident' werd gescoord. Het hoofdinci-
dent betrof het incident dat in de verklaring van het slachtoffer het meest centraal
stond. In vijf zaken was hier sprake van.

*Noah doet op 19-jarige leeftijd melding van betasting door Lex, de vriend van zijn moe-
der. Op 10-jarige leeftijd waren ze met z'n drieën met een kleine tent op vakantie en zou
Lex hem 's avonds in bed betast hebben. Hij weet nog dat hij zijn hand had weggeduwd,
maar kan het zich verder niet meer heel goed herinneren. Op 21-jarige leeftijd komt Noah
opnieuw bij de politie en doet aangifte van verkrachting door Lex, de vriend van zijn
moeder. Zijn therapeut had hem uitgelegd dat op basis van zijn klachten het heel duidelijk
was dat er meer gebeurd moest zijn en dat het logisch was dat hij niet alles meer wist. Zijn
therapeut gebruikte vervolgens hypnose om zijn weggestopte herinneringen terug te krij-
gen. Noah zegt zich nu te herinneren dat hij niet alleen door de vriend van zijn moeder
betast is, maar dat hij op een later moment door hem verkracht is.*

3.2.2 Coderen bewijs

Het bewijs dat werd opgenomen in dit onderzoek kon voortkomen uit drie verschillen-
de bronnen: (1) fysiek bewijs (documentatie en biologische sporen), (2) getuigen en
(3) kennis (Nieuwkamp et al., 2022). Wat betreft kennis ging het in dit onderzoek om
slachtofferkennis passend bij de beschuldiging die men alleen kan weten als men in de
omstandigheid van het misbruik geweest is en waarbij het minder waarschijnlijk is dat

men hier op een andere manier kennis van heeft kunnen nemen. Bijvoorbeeld een opvallend kenmerk van het geslachtsdeel van de beschuldigde.

Aan het bewijs dat aanwezig was in het dossier werd, op basis van vooraf opgestelde richtlijnen, een bepaalde waarde toegekend. Eén van de richtlijnen was dat onderscheid gemaakt moest worden tussen de categorieën: ‘steunbewijs voor het misbruik zelf’, ‘overig steunbewijs’ en ‘ontkrachtend bewijs’ (zie tabel 3).

Tabel 3 Onderscheidende categorieën en items voor de beoordeling van het bewijs

Steunbewijs misbruik	Overig steunbewijs	Ontkrachtend bewijs
Biologische sporen (DNA)	Getuige van de onthulling	Tegenstrijdig met feiten (documentatie)
Documentatie van het misbruik (bijv. beeldopnamen, schriftelijke/digitale bekentenis in een e-mail)	Getuige van de context van het misbruik	Tegenstrijdig met verklaringen van anderen
Getuige die het misbruik gezien heeft	Documentatie van de context van het misbruik	Kernelementen in de verklaring van het slachtoffer zijn tegenstrijdig
Getuige van een bekentenis van het misbruik	Slachtofferkennis passend bij de beschuldiging	
Beschuldigde bekend bij de politie	Getuige/slachtoffer van ander misbruik (hands-on) door dezelfde beschuldigde	
	Documentatie van ander misbruik (hands-on) door dezelfde beschuldigde	

We spreken van ‘*steunbewijs voor het misbruik zelf*’ als sprake is van ondersteuning voor de seksuele handelingen waarover het slachtoffer verklaard heeft. Aan de items (5) in deze categorie werd de meeste bewijswaarde toegekend.

Onder ‘*overig steunbewijs*’ verstaan we bewijs dat niet rechtstreeks iets zegt over de ontuchtige handelingen, maar wel de context van het misbruik ondersteunt (6 items). Een voorbeeld van een getuige van de context van het misbruik is een getuige die kan bevestigen dat beschuldigde en slachtoffer in die periode soms samen naar de slaapkamer gingen zonder dat hier een aannemelijke andere verklaring voor is. Hierbij moet de geschetste context enigszins uniek zijn voor een misbruiksituatie. In het geval van een beschuldiging van opa is het enkele feit dat opa en oma bijvoorbeeld in die periode op de kinderen pasten hiervoor onvoldoende. Ook schakelbewijs, bewijs waaruit blijkt dat de beschuldigde een of meer andere soortgelijke zedenfeiten (hands-on) gepleegd heeft,¹¹ valt onder ‘overig steunbewijs’. De aanwezigheid van ‘overig steunbewijs’ (dat niet rechtstreeks iets zegt over de ontuchtige handelingen) toont niet direct aan dat het

11 Zie voor voorbeelden van schakelbewijs ECLI:NL:GHAMS:2018:2599 en HR 15 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB5370, NJ 2008/61.

misbruik ook heeft plaatsgevonden. Hier werd minder waarde aan gehecht dan aan steunbewijs voor het misbruik zelf.

Het steunbewijs mag niet (indirect) voortkomen uit de eerste bron (het slachtoffer).¹² Enige uitzondering daarop is de bevestiging van een eerdere onthulling. Het gaat dan om een onthulling die kort(er) na het misbruik gedaan is. We illustreren dit met een voorbeeld:

Meysa doet op latere leeftijd aangifte en verklaart dat ze als kind het misbruik al tegen haar moeder verteld had, maar dat haar moeder boos op haar werd. Haar moeder bevestigt de onthulling op jonge leeftijd en verklaart dat ze haar dochter destijds niet goed had begrepen en tegen haar gezegd had dat ze niet zulke lelijke dingen mocht zeggen over haar oom. Daarna heeft haar dochter er jaren niet meer over gesproken.

Daar waar het steunbewijs gebaseerd is op getuigenverklaringen moet voor het beoordelen van de waarde van de verklaringen rekening gehouden worden met de mate waarin de getuige gemotiveerd is om te liegen in het voordeel van de beschuldigde of het slachtoffer (zie ook: Olson & Wells, 2004) en in hoeverre de getuige voorafgaand aan de verklaring mogelijk beïnvloed is.

Onder ‘ontkrachtend bewijs’ verstaan we bewijs dat aantoonst dat (een deel van de) verklaring van het (vermeende) slachtoffer niet juist is (3 items). De verklaring kan ontkracht worden door feiten (documentatie), door verklaringen van anderen (getuigen) en ook doordat het (vermeende) slachtoffer zelf op kernelementen tegenstrijdig verklaart waardoor (in ieder geval) een van de genoemde kernelementen niet juist kan zijn. Denk bijvoorbeeld aan de situatie dat het (vermeende) slachtoffer verklaart dat sprake was van eenmalig misbruik dat plaatsvond op school, in een later stadium verklaart het (vermeende) slachtoffer dat het eenmalige misbruik bij haar thuis plaatsvond. In deze situatie is in ieder geval een van de situaties zoals door het (vermeende) slachtoffer genoemd onjuist.

Eerst werden alle 14 items behorende bij voornoemde categorieën afzonderlijk gescoord op een driepuntsschaal: onvoldoende bewijs (0), enig bewijs (1) en stevig bewijs (2). Het uiteindelijke oordeel over de mate van bewijs werd beoordeeld op het totaalbeeld van het steunbewijs voor het misbruik, het overig steunbewijs en de aanwezigheid van ontkrachtend bewijs. Vooraf zijn richtlijnen opgesteld om de toekenning van

12 Op grond van art. 342 lid 2 Wetboek van Strafvordering kan het bewijs dat iemand een strafbaar feit heeft gepleegd niet uitsluitend worden gebaseerd op één getuigenverklaring. Deze bepaling strekt ertoe de deugdelijkheid van de bewijsbeslissing te waarborgen in die zin dat zij de rechtbank verbiedt tot een bewezenverklaring te komen indien de feiten en omstandigheden waarover de getuige verklaart op zichzelf staan en onvoldoende steun vinden in ander bewijsmateriaal. In een zedenzaak is niet vereist dat de ontuchtige handelingen waarover een getuige verklaart als zodanig bevestiging vinden in andere bewijsmiddelen, maar is het afdoende als die verklaring op bepaalde punten bevestigd wordt door andere bewijsmiddelen. Die moeten afkomstig zijn uit een andere bron. Deze bewijsmiddelen dienen voldoende steun te geven aan de verklaring van de getuige. Dat wil zeggen dat het steunbewijs op relevante wijze in verband dient te staan met de inhoud van de verklaring van die getuige.

deze waarden zoveel mogelijk te structureren en de beoordelingscriteria te objectiveren. Bijvoorbeeld: één waardering van enig bewijs (1) in de categorie ‘steunbewijs voor het misbruik zelf’ in combinatie met één waardering van enig bewijs (1) in de categorie ‘overig steunbewijs’ leidt gezamenlijk in principe tot het eindoordeel stevig bewijs (mits er geen ontkrachtend bewijs aanwezig is). Deze richtlijnen dienden als kader bij de beoordeling, maar hiermee konden niet alle casusspecifieke omstandigheden volledig worden voorzien, gezien de complexiteit en variatie in de zaken. De beoordeling is te typeren als een gestructureerde en onderbouwde weging waarbij de codeur ruimte hield voor nuance en contextspecifieke factoren. Daarbij is erkend dat, net als in de juridische praktijk, de waardering van bewijs altijd een zekere interpretatieve component bevat en niet volledig gestandaardiseerd kan worden. Op basis van een gestructureerd oordeel kwam de beoordelaar voor het geheel tot een van de volgende drie categorieën: onvoldoende bewijs, enig bewijs, stevig bewijs (zie voor een uitgebreide omschrijving van het scoren en de richtlijnen bij de weging van het bewijs bijlage 1 Handleiding).

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het scoren van het bewijs was gebaseerd op veertien zaken die willekeurig waren getrokken en onafhankelijk door twee codeurs waren gescoord. Deze zaken werden tevens gebruikt voor de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het aantal details, de waardering van details en het indelen in type herinneringen. De waardering van bewijs betreft categorische (ordinale) data. Hoewel ons beoordelingssysteem drie ordinale categorieën bevatte, kwam de categorie ‘stevig bewijs’ niet voor in de betrouwbaarheidssteekproef. Hierdoor kon de ordinale structuur van de schaal niet worden meegenomen in de analyse. Bovendien was sprake van een beperkte variatie in het eindoordeel van bewijs, vrijwel alle zaken die waren geselecteerd voor de betrouwbaarheidsmeting scoorden namelijk een ‘0’ als eindoordeel voor bewijs. De Prevalence-Adjusted Bias-adjusted Kappa (PABAK), die de mate van overeenkomst tussen beoordelaars weergeeft en corrigeert voor prevalentie was de meest geschikte test. De interpretatie van PABAK volgt dezelfde schaal als Cohen’s Kappa (Landis & Koch, 1977). De percentageovereenkomst was 92,8%, waarbij de codeurs slechts in één van de veertien zaken tot een ander eindoordeel waren gekomen. De bijbehorende PABAK was 0,86 en 95% BI [0,59, 1,00], hetgeen staat voor een uitstekende overeenkomst (Landis & Koch, 1977).

We hebben nog een extra kwalitatieve controle van de weging van het bewijs uitgevoerd. De codeurs die het bewijs scoorden (Team B) onderzochten of de richtlijnen om te komen tot een eindoordeel ten aanzien van de mate van bewijs, zoals genoemd in de handleiding, door hen consequent waren toegepast. Een afwijking van de richtlijn wijst overigens niet direct op een onjuiste beoordeling; de codeur had in de weging ruimte voor nuance en contextspecifieke factoren. Afwijkingen zullen echter, daar waar de context vergelijkbaar was, door beide codeurs op eenzelfde manier moeten zijn doorgevoerd.

Honderd(en)drieëntwintig van de 130 eindoordelen voor bewijs bleken volgens de algemene richtlijnen te zijn gescoord. In zeven zaken was afgeweken van deze richtlijnen. In zes van deze zeven zaken bleek het te gaan om de weging van het item 'Getuige van een bekentenis van het misbruik'. Hoewel dit item tot de categorie 'Steunbewijs voor het misbruik zelf' behoorde, werd hier door beide codeurs minder waarde aan toegekend dan aan de andere items in deze betreffende categorie. Deze redenatie was verdedigbaar omdat het hier vaak om vage bekentenissen bleek te gaan (bijvoorbeeld beschuldigde bekende zijn dochter te hebben betast om het niet veel later weer in te trekken. Er werden geen details van het misbruik genoemd). In slechts één zaak leidde de gezamenlijke bespreking tot het veranderen van het eindoordeel van een (1) enig bewijs naar een (2) stevig bewijs. Ook onze kwalitatieve controle liet zien dat, ondanks de ruimte die de codeurs hadden voor nuance en contextspecifieke factoren, de weging overeenkomstig was toegepast.

3.2.3 *Coderen toetsbare details*

De meting van toetsbare details komt uit onderzoek naar alibi's, waarbij details als toetsbaar worden beoordeeld indien ze gedocumenteerd zijn (bijvoorbeeld via cameraopnames of pinpasbetaling), dan wel dat er een identificeerbare getuige was (Nahari et al., 2014). Een situatie van seksueel misbruik betreft veelal een een-op-eensituatie waarbij we anticipeerden dat dergelijke toetsbare details beperkt voor zullen komen. We ontwikkelden daarom een eigen meting van toetsbare details voor seksueelmisbruikzaken. In de context van seksueel misbruik beschouwen we details die, indien onderzocht en bevestigd, steunbewijs voor het misbruik kunnen opleveren als toetsbaar. Bij het scoren van de toetsbare details keken we alleen of het door het slachtoffer genoemde aspect voldoende informatie bevatte voor de politie om potentieel steunbewijs te vinden (en dus niet of dat steunbewijs ook daadwerkelijk gevonden werd).

Tessa verklaart op 10-jarige leeftijd door haar vader betast te zijn. Ze zegt het destijds aan haar broertje verteld (mogelijk identificeerbare onthullingsgetuige van kort na het misbruik) te hebben. Ze weet vrij zeker dat ook haar toenmalige buurmeisje, die veel bij hen kwam spelen, door haar vader misbruikt (mogelijk identificeerbaar ander slachtoffer van dezelfde dader) werd.

Alle toetsbare details die in de verklaring van het slachtoffer konden worden geïdentificeerd werden opgeteld tot een totaalscore. Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het aantal getelde toetsbare details vast te stellen, werd op basis van veertien zaken de Intraclass Correlation Coefficient (ICC) berekend, gebaseerd op absolute overeenstemming en enkelvoudige metingen (two-way random effects model). De ICC is geschikt voor deze analyse omdat het gaat om numerieke data door twee onafhankelijke beoordelaars geteld. De analyse toonde een gemiddelde tot uitstekende betrouwbaarheid tussen de codeurs, met een ICC-waarde van 0,88, 95% BI [0,67, 0,96], wat wijst op een goede overeenstemming volgens de richtlijnen van Koo & Li (2016).

In een aanvullende exploratieve analyse scoorden we de toetsbare details op de *potentiële* bewijswaarde indien de toetsbare details bevestigd zouden worden.

Ties doet aangifte van misbruik vanaf zijn zevende jaar door zijn toenmalige buurman Rein. Ties vertelt dat ook één keer een jonger neefje van Rein in de kamer aan het spelen was waar het misbruik plaatsvond (mogelijk identificeerbare getuige die het misbruik gezien heeft). Nadat Rein verhuisd was, kwam hij Ties soms uit school halen en nam hem dan mee naar zijn woning. De ouders van Ties wisten hier niets van, maar zijn broer heeft weleens gezien dat hij door Rein met de auto bij school werd opgehaald (mogelijk identificeerbare getuige van de context van het misbruik).

Bij deze waardering van de toetsbaarheid werd, net als bij het scoren van het bewijs, meer waarde toegekend aan een toetsbaar detail dat kon leiden tot steunbewijs voor het misbruik zelf dan een toetsbaar detail dat kon leiden tot steunbewijs voor de context (overig steunbewijs). In vorenstaand voorbeeld is de potentiële bewijswaarde van het neefje dat bij het misbruik aanwezig was groter dan de broer die de context van het bij school ophalen kan bevestigen. Daarnaast werd bij de beoordeling van de waarde van het toetsbare detail rekening gehouden met de traceerbaarheid, specificiteit en uitgebreidheid van het genoemde detail. Op basis van de subscores van de verschillende categorieën toetsbare details kwam de beoordelaar tot een gestructureerd eindoordeel ten aanzien van de mate van toetsbaarheid van de verklaringen van het slachtoffer. Het eindoordeel bestond uit één van de volgende drie categorieën: onvoldoende toetsbaar (0), enigszins toetsbaar (1), in sterke mate toetsbaar (2) (voor een uitgebreide omschrijving van het scoren en richtlijnen bij de weging van de mate van toetsbaarheid zie bijlage 1 Handleiding).

Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de waardering van de toetsbaarheid vast te stellen, werd op basis van veertien zaken een Weighted Cohen's Kappa berekend. De waardering van de toetsbaarheid betreft categorische (ordinale) data. Anders dan bij de waardering van het bewijs, waren in de betrouwbaarheidssteekproef alle drie de ordinale categorieën van ons beoordelingssysteem voor toetsbaarheid vertegenwoordigd. De Weighted Cohen's Kappa houdt rekening met de orde van de categorieën en neemt tevens de ernst van de afwijking mee en was daarmee een geschikte test. De Weighted Cohen's Kappa was 0,82, 95% BI [0,61, 1,00], wat wijst op een zeer goede overeenstemming (Landis & Koch, 1977). Zeker gezien het feit dat bij de waardering van de toetsbaarheid, net als bij de waardering van het bewijs, rekening gehouden moest worden met contextspecifieke factoren.

Omdat ook hier sprake was van een scheve verdeling (in meer dan de helft van de zaken was de verklaring gewaardeerd als onvoldoende toetsbaar) is ook hier nog de PABAK berekend. De percentageovereenkomst was 92,9%, waarbij de codeurs slechts in één van de veertien zaken tot een ander eindoordeel waren gekomen. De bijbehorende PABAK was 0,86 en 95% BI [0,59, 1,00], hetgeen staat voor een uitstekende overeenkomst.

3.2.4 Coderen andere kenmerken

Een scoringsformulier was ontwikkeld waarin factoren zijn opgenomen die een rol zouden kunnen spelen bij de mate waarin steunbewijs werd gevonden en/of bij de mate van gedetailleerdheid van de herinneringen van de slachtoffers (bijvoorbeeld leeftijd van het slachtoffer, duur van het misbruik, frequentie van het misbruik). Daarnaast waren aanvullende beschrijvende variabelen opgenomen aangaande het vermeende slachtoffer, het misbruik, de relatie tot de beschuldigde en therapie.

3.3 Procedure

In deze studie hanteerden we een *between-subjects design* waarbij type herinneringen de onafhankelijke variabele was en mate van bewijs en aantal toetsbare details de afhankelijke variabelen. Vier codeurs, verdeeld over twee teams, waren betrokken bij het coderen van de data. Team A bestond uit Codeur 1 (eerste auteur) en Codeur 2 die beiden werkzaam zijn als recherchepsycholoog bij de politie en niet betrokken waren bij de door hen gescoorde casussen. Team A scoorde het type herinneringen. Team B bestond uit Codeur 3, een postdoctoraal onderzoeker Forensische psychologie en Codeur 4, een Master-student Criminologie. Zij hadden geen ervaring met strafrechtelijk onderzoek naar seksueel misbruik en waren niet eerder verbonden aan de LEBZ. Team B scoorde het bewijs en de toetsbare details. Voorafgaand aan de dataverzameling ontvingen zij achtergrondinformatie van de eerste auteur over het onderwerp seksueel misbruik, de relevantie van kennis over het geheugen en over de waardering van bewijs in seksueel misbruikzaken. De waardering van bewijs werd geïllustreerd aan de hand van eerdere rechterlijke uitspraken. Na deze theoretische inleiding begonnen alle vier codeurs met een trainingsfase waarin ze de scoringsformulieren oefenden aan de hand van seksueel misbruikzaken die niet voor het huidige onderzoek geselecteerd waren. Team A voltooide tien oefencasussen alvorens de codeurs voldoende toegerust waren om het stroomschema (zie figuur 4) toe te passen om het type herinneringen te scoren. Team B voltooide acht oefencasussen waarna ze zich voldoende vaardig voelden om het bewijs en de mate van details te scoren. Na deze trainingsfase begon het coderen van de gegevens. Elke casus werd als eerste gecodeerd door één codeur van Team A die de scoringsformulieren invulde voor de beschrijvende informatie en het type herinnering en vervolgens door één codeur van team B voor de toetsbare details, de mate van bewijs en of de genoemde toetsbare details waren onderzocht en bevestigd of ontkracht. Beide teams hadden geen zicht op elkaars beoordelingen. Gedurende de hele codeerfase konden codeurs discussiëren en vragen stellen binnen hun eigen teams, met uitzondering van de veertien casussen die werden geselecteerd voor het meten van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Deze veertien casussen werden, enkele weken na aanvang van het codeerproces, zonder overleg gescoord.

3.3.1 *Codering type herinneringen*

Team A vulde de scoringsformulieren voor de beschrijvende informatie en het type herinneringen in op basis van de verklaring(en) van het slachtoffer. Vervolgens raadpleegden de betreffende codeurs de beschrijving van het ontstaan van de verklaring in het LEBZ-rapport en noteerden of dit hun oordeel veranderde.¹³ Een (vermeend) slachtoffer zal niet altijd volledige openheid geven over de ontstaansgeschiedenis van de herinneringen of zich bepaalde aspecten verkeerd kunnen herinneren. De LEBZ verwerkt de verklaringen van anderen om tot een oordeel over de ontstaansgeschiedenis te komen. In 5,0% ($n = 7/140$) van de gevallen veranderde de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis van de herinnering in het LEBZ-rapport de beslissing van de codeur. De codeurs waren niet op de hoogte van de rest van het politiedossier en waren daarom niet op de hoogte van bewijs dat mogelijk beschikbaar was voor het misbruik. Codeur 1 voltooide 72 zaken en Codeur 2 81 zaken.¹⁴ Veertien zaken werden door beide codeurs gecodeerd om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het type herinnering te beoordelen (zie resultaten). Het coderen van deze zaken werd nabesproken. Hierbij ging het niet alleen om het eindoordeel ten aanzien van het type herinnering (dat in dertien van de veertien zaken gelijk gescoord was) maar vooral over op basis van welke informatie men tot het oordeel was gekomen. Dit zorgde dat codeurs konden controleren of ze vergelijkbare afwegingen maakten in hun oordeelsvorming. Tijdens het lezen en coderen van de verklaringen van het slachtoffer streepte Team A alle informatie die een bepaald type herinnering impliceerde door met een zwarte marker, om ervoor te zorgen dat de beoordelaars van Team B blind waren voor het type herinnering.

3.3.2 *Codering bewijs en toetsbare details*

Vervolgens codeerde team B de scoringsformulieren toetsbare details op basis van de (deels zwartgelakte) verklaring(en) van het slachtoffer en vervolgens het scoringsformulier bewijs op basis van het volledige opsporingsdossier, met uitzondering van het LEBZ-deskundigenrapport. Codeur 3 voltooide 70 zaken en Codeur 4 83 zaken. Veertien zaken werden door beide beoordelaars gecodeerd om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het scoren van het bewijs en de toetsbare details te beoordelen.

13 Team A was blind voor het bewijsmateriaal in de zaak en had niet de beschikking over het opsporingsdossier. Echter, soms kan informatie in het dossier (bijvoorbeeld getuigenverklaringen) een ander perspectief bieden op hoe de herinnering ontstaan is. In het LEBZ-rapport is een paragraaf ten aanzien van de ontstaanswijze van de herinnering opgenomen. De ontstaanswijze van de herinnering wordt beschreven op basis van het gehele dossier zonder dat daarbij wordt ingegaan op het eventuele bewijs in de zaak.

14 In verband met het dubbel scoren van veertien zaken voor de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid betreffen dit meer zaken dan de uiteindelijke dataset. Omdat één zaak in de betrouwbaarheidssteekproef na het scoren nog is uitgesloten, telt het aantal gescoorde zaken op tot 153 (in plaats van 154). Omdat dit de zaak betrof waar zowel de codeurs van team A als team B niet overeenkomstig hadden gescoord, is deze zaak voor de zuiverheid wel in de betrouwbaarheidssteekproef gebleven.

Ten slotte codeerde team B voor de genoemde toetsbare details of deze onderzocht waren en of ze door het onderzoek bevestigd of ontkracht waren of dat het onderzoek geen duidelijkheid had gegeven over de juistheid van het genoemde toetsbare detail.

4 Resultaten

4.1 Indelen in type herinneringen

De eerste analyse richtte zich op de betrouwbaarheid van de categorisering van herinneringen. Hoewel in de preregistratie was vastgelegd dat hiervoor de ICC zou worden gebruikt, bleek deze methode ongeschikt vanwege het nominale karakter van onze drie herinneringstypen.¹⁵ Daarom werd gekozen voor Cohen's Kappa, een geschikte maat voor interbeoordelaarsbetrouwbaarheid bij categorische data (Cohen, 1960). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was zeer goed met een Cohen's Kappa van 0,84, 95% BI [0,57, 1,00] wat wijst op een zeer goede overeenstemming tussen de beoordelaars (Landis & Koch, 1977). Dit resultaat laat zien dat de herinneringen van (vermeende) slachtoffers van seksueel misbruik betrouwbaar kunnen worden ingedeeld in typen.

Onze data van de typen herinneringen lieten een scheve verdeling zien waarbij de spontaan hervonden herinneringen veel minder vaak voorkwamen. Door deze scheve verdeling kan Cohen's Kappa vertekend laag uitvallen. Om deze reden is als extra analyse de PABAK berekend. De percentageovereenkomst was 92,9% en de bijbehorende PABAK was 0,86 en 95% BI [0,59, 1,00] wat een hoge mate van overeenstemming bevestigt. Van de veertien zaken was er bij slechts één zaak geen overeenkomst: Dit betrof een zaak die door de ene codeur als spontaan hervonden en door de andere codeur als hervonden na een actief zoekproces gescoord was. Dit bleek een zaak waarbij een deel van de herinnering spontaan was teruggekomen waarna een actief zoekproces tot een enorme uitbreiding van de herinnering leidde. Het was onduidelijk welk deel spontaan was teruggekomen en op welk moment de uitbreiding van de herinnering had plaatsgevonden. Beide codeurs hadden moeite om het type te bepalen. Voor zowel het type spontaan hervonden als hervonden na een actief zoekproces kon onderbouwing worden gegeven. De codeurs concludeerden gezamenlijk dat de informatie in het dossier onvoldoende was om tot een conclusie ten aanzien van het type herinnering te komen. Deze zaak werd voor de uiteindelijke dataset uitgesloten.

Om de onderzoeksvragen ten aanzien van het verschil tussen de typen herinneringen te beantwoorden, is gebruikgemaakt van Bayesiaanse statistische methoden. De Baye-

15 De tweezijdige willekeurige *intraclass correlation coefficient* (ICC) voor absolute overeenkomst en enkele meting was 0,96, 95% CI [.88, .99]. Volgens de richtlijnen van Koo en Li (2016) laat dit betrouwbaarheidsinterval een goede tot uitstekende interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zien voor het indelen van het type herinneringen. Omdat het om nominale data ging, hebben we echter gekozen voor Cohen's Kappa.

siaanse analyses werden uitgevoerd met JASP (versie 19.3), gebruikmakend van de standaardinstellingen. De Bayes Factor drukt uit hoe waarschijnlijk de data zijn onder de alternatieve hypothese in vergelijking met de nulhypothese. $BF_{10} = 10$ betekent dat de data 10 maal zo waarschijnlijk zijn onder de alternatieve hypothese (H1) dan onder de nulhypothese (H0). Indien de waarden dicht bij 1 liggen, betekent dit dat de data niet diagnostisch zijn: de data zijn even waarschijnlijk onder de alternatieve hypothese als onder de nulhypothese (zie bijvoorbeeld Lee & Wagenmakers, 2013; Wagenmakers et al., 2018).

4.2 Type herinneringen en bewijs

Allereerst hebben we bekeken in hoeverre de typen herinneringen verschilden in de mate van bewijs. Onze afhankelijke variabele, eindoordeel ten aanzien van de mate van bewijs voor het misbruik, bestond uit drie categorieën: onvoldoende bewijs (0), enig bewijs (1) en stevig bewijs (2). Bewijs in complexe seksueelmisbruikzaken van langer geleden is zeldzaam en stevig bewijs is erg onwaarschijnlijk. Om te toetsen of de typen herinneringen verschilden in de mate van bewijs maakten we conform het gepreregistreerde analyseplan gebruik van Bayesiaanse kruistabellen met Poisson sampling. Inspectie van de kruistabellen liet zien dat bij de analyses meer dan 20% van de cellen aantallen onder de vijf verwachten. Er was een beperkt aantal zaken met stevig bewijs (10%; $n=13$), zie tabel 4. Om deze reden zijn de categorieën ‘enig’ en ‘stevig’ bewijs samengevoegd tot de categorie ‘enig of stevig’, zie tabel 5. Een Bayesiaanse kruistabelanalyse liet zien dat de data vele malen waarschijnlijker waren onder de hypothese dat typen herinneringen verschillen in de mate van bewijs dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{10} = 4,0 \times 10^5$).

Tabel 4 Type herinneringen en mate van bewijs (geen, enig, stevig)

Bewijs	Continue herinneringen ($n = 53$)	Spontaan hervonden herinneringen ($n = 14$)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces ($n = 63$)
Onvoldoende bewijs	47,2% (25/53)	78,6% (11/14)	92,1% (58/63)
Enig bewijs	35,8% (19/53)	7,1% (1/14)	4,8% (3/63)
Stevig bewijs	17,0% (9/53)	14,3% (2/14)	3,2% (2/63)

Tabel 5 Type herinneringen en mate van bewijs (geen versus enig of stevig)

Bewijs	Continue herinneringen (n = 53)	Spontaan hervonden herinneringen (n = 14)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces (n = 63)
Onvoldoende bewijs	47,2% (25/53)	78,6% (11/14)	92,1% (58/63)
Enig of stevig bewijs	52,8% (28/53)	21,4% (3/14)	7,9% (5/63)

Tabel 5 laat een opvallend verschil zien in de frequentie van bewijs voor de groep continue herinneringen ten opzichte van de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces. In de groep continue herinneringen bevatte 52,8% van de aangiften enig of stevig bewijs. Dit is in tegenstelling tot de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces waarbij enkel 7,9% van de aangiften werd ondersteund met enig of stevig bewijs.

Een eenzijdige Bayesiaanse kruistabelanalyse¹⁶ liet zien dat de data vele malen waarschijnlijker zijn onder de hypothese dat de aangiften van de slachtoffers in de groep continue herinneringen vaker bewijs bevatten dan de aangiften van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0} = 2,06 \times 10^{+6}$).

Ook in verklaringen gebaseerd op spontaan hervonden herinneringen werd numeriek vaker bewijs gevonden (21,4%) dan in verklaringen gebaseerd op hervonden herinneringen na een actief zoekproces (7,9%). De data bleken echter niet diagnostisch: de eenzijdige Bayesiaanse kruistabelanalyse¹⁶ liet zien dat de data ongeveer even waarschijnlijk zijn onder de hypothese dat de verklaringen van de slachtoffers in de groep spontaan hervonden herinneringen vaker bewijs bevatten dan de verklaringen van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{10} = 1,51$).

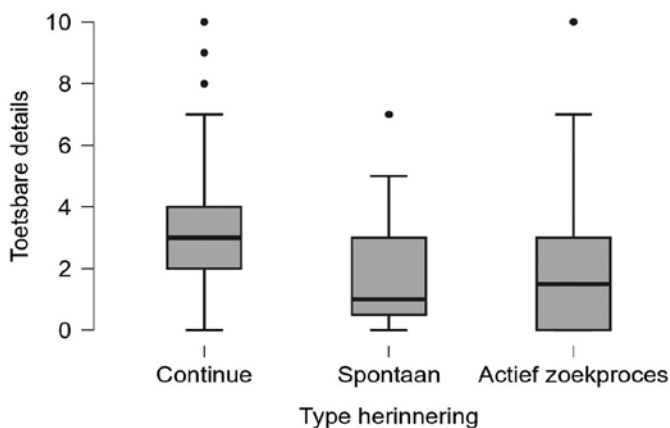
We voerden de analyses uit volgens het gepreregistreerde plan om categorieën samen te nemen als een van de categorieën te weinig voorkwam. Zodoende namen we ‘enig bewijs’ en ‘stevig bewijs’ samen. Hierdoor ging wel het onderscheid in de mate van bewijs verloren. Om te controleren of de resultaten hetzelfde blijven wanneer we wel rekening houden met het ordinale karakter van de afhankelijke variabele (namelijk: onvoldoende, enig, stevig), hebben we aanvullende analyses uitgevoerd (Mann-Whitney U-toets). Deze analyses betroffen twee vergelijkingen: de groep continue herinneringen met de groep actief hervonden herinneringen en de spontaan hervonden herinneringen met de groep actief hervonden herinneringen. Een Mann-Whitney U test liet zien dat de data vele malen waarschijnlijker waren onder de hypothesen dat de

16 De Bayesiaanse kruistabelanalyse werd uitgevoerd met standaardinstellingen en Poisson sampling.

aangiften van slachtoffers in de groep continue herinneringen meer bewijs bevatten dan de aangiften van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0}=62,16$, rang biseriële correlatie ($r_{rb}) = ,45$, 95% BI $[0,29 - \infty]$)¹⁷ hetgeen in lijn is met de eerder gerapporteerde gepreregistreerde uitkomsten. Voor de vergelijking tussen de spontaan hervonden herinneringen en de hervonden herinneringen na een actief zoekproces ($BF_{+0}=0,49$, $r_{rb} = ,14$, 95% BI $[-0,14 - \infty]$) liet ook de Mann-Whitney U test, net als de eerder gerapporteerde gepreregistreerde analyses, zien dat er geen overtuigend bewijs is voor of tegen het bestaan van een verschil tussen deze groepen. Deze aanvullende analyses suggereren dat de oorspronkelijke bevindingen robuust zijn ten opzichte van analysemethoden die de ordinale aard van de data meewegen.

4.3 Type herinneringen en toetsbare details

Vervolgens onderzochten we of de drie typen herinneringen verschilden in de mate van toetsbare details in de verklaring ($M = 2,33$, $SD = 2,11$; range: 0 tot 10). Inspectie van de grafieken van deze variabele toonde aan dat deze data niet normaal maar scheef verdeeld waren. De grote meerderheid van de zaken had een klein aantal toetsbare details (89% had 0 tot 4 toetsbare details). Daarom gebruikten we een nonparametrische toets, de Mann-Whitney U test, in plaats van een parametrische test (de t-test). In figuur 5 worden de verdelingen per groep weergegeven met boxplots (interkwartielstand en mediaan).

Figuur 5 Boxplots van het aantal toetsbare details per type herinnering. De mediaan is weergegeven als lijn in de box; uitschieters als stippen

17 Hoewel de analyses Bayesiaans werden uitgevoerd, werden de effectgrootte en het betrouwbaarheidsinterval ingeschat via een klassieke Mann-Whitney U test.

We hebben twee specifieke geregistreerde vergelijkingen uitgevoerd: continue herinneringen versus hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen versus hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Een Bayesiaanse eenzijdige Mann-Whitney U test liet zien dat de data veel waarschijnlijker zijn onder de hypothese dat de verklaringen van de slachtoffers in de groep continue herinneringen ($M = 3,04$, $Mdn = 3,00$, $SD = 2,10$) meer toetsbare details bevatten dan de verklaringen van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces ($M = 1,88$, $Mdn = 1,50$, $SD = 2,01$) dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0} = 38,25$). Dit gaf zeer sterk bewijs ten gunste van onze hypothese (Wagenmakers et al., 2018). Dit had een matige effectgrootte, punt-biseriële correlatie (r_{pb})¹⁸ van ,39 (95% betrouwbaarheidsinterval (BI) $[0,20, \infty]$).¹⁹

De Bayesiaanse eenzijdige Mann-Whitney U test liet zien dat de data ongeveer driemaal zo waarschijnlijk zijn onder de hypothese dat de verklaringen van de slachtoffers in de groep spontaan hervonden herinneringen ($M = 2,00$, $Mdn = 1,00$, $SD = 2,07$) evenveel toetsbare details bevatten dan de verklaringen van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces ($M = 1,88$, $Mdn = 1,50$, $SD = 2,01$) dan onder onze alternatieve hypothese dat spontaan hervonden herinneringen meer toetsbare details bevatten ($BF_{+0} = 0,34$, $r_{pb} = ,04$, 95%BI $[-0,227, \infty]$). Deze uitkomst heeft echter geen sterke diagnostische waarde (Wagenmakers et al., 2018).²⁰

In lijn met Otgaar en collega's (2022) achten we een verschil van één of meer toetsbaar detail(s) als 'kleinste effectgrootte van interesse'. Hoewel een verschil van één toetsbaar detail misschien weinig lijkt, kan dit in seksueelmisbruikzaken een groot verschil maken. Indien de verklaring van het slachtoffer als betrouwbaar gezien wordt, dient er minimaal nog één bewijsmiddel te zijn uit een andere bron. Eén genoemd toetsbaar detail dat bevestigd wordt, kan het verschil maken tussen een vrijspraak of een veroordeling. Tussen de groepen continue herinneringen en hervonden herinneringen na een actief zoekproces was het gemiddelde verschil groter dan één. Dit verschil is mogelijk praktisch relevant.

4.3.1 Waardering van toetsbaarheid

In een exploratieve analyse onderzochten we of de drie typen herinneringen verschillen in de waardering van de toetsbaarheid van de verklaring. De waardering van de

18 In de preregistratie was vastgelegd dat we voor *effect size* Cohen's d zouden weergeven. Omdat de data niet normaal verdeeld zijn en gekozen is voor een rank test geeft JASP automatisch de r_{pb} als bijbehorende maat voor *effect size*.

19 Hoewel de analyse Bayesiaans werd uitgevoerd, werden de effectgrootte en het betrouwbaarheidsinterval ingeschat via een klassieke Mann Whitney U test.

20 Door inspectie van de box plots en dot plots werden uitschieters in kaart gebracht en bekeken of het uitsluiten van deze uitschieters nog tot andere resultaten leidde. We herhaalden de analyses na het uitsluiten van vijf uitschieters. Dat veranderde de bevindingen niet: op basis van de dataset zonder de uitschieters ($n = 135$) gaf de vergelijking van continue herinneringen met hervonden herinneringen na een actief zoekproces sterk bewijs ($BF = 13,84$, $r_{pb} = ,34$, BI $[0,18, \infty]$). De vergelijking tussen de spontaan hervonden herinneringen met de hervonden herinneringen na een actief zoekproces gaf matige steun voor dat er geen verschil was tussen de groepen ($BF_{+0} = 0,26$, $r_{pb} = -,011$, 95% BI $[-0,28, \infty]$).

toetsbaarheid vond plaats op basis van een gestructureerd eindoordeel over de bewijswaarde van de genoemde toetsbare details, onder de aanname dat deze bevestigd zouden worden. Bij deze waardering van de toetsbaarheid werd, net als bij het scoren van het bewijs, meer waarde toegekend aan een toetsbaar detail dat kon leiden tot steunbewijs voor het misbruik zelf dan een toetsbaar detail dat kon leiden tot steunbewijs voor de context (overig steunbewijs). Daarnaast werd bij de beoordeling van de waarde van het toetsbare detail rekening gehouden met de traceerbaarheid, specificiteit en uitgebreidheid van het genoemde detail. Onze afhankelijke variabele, eindoordeel ten aanzien van de mate van toetsbaarheid van de verklaring, bestond uit drie categorieën: onvoldoende toetsbaar (0), enige mate toetsbaar (1), sterke mate toetsbaar (2). Tabel 6 laat het verschil in toetsbaarheid van de verklaringen zien tussen de typen herinneringen.

Tabel 6 Type herinneringen en de mate van toetsbaarheid van de verklaring

Mate van toetsbaarheid	Continue herinneringen (n = 53)	Spontaan hervonden herinneringen (n = 15)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces (n = 72)
Onvoldoende toetsbaar	18,9% (10/53)	46,7% (7/15)	48,6% (35/72)
Enige mate toetsbaar	43,4% (23/53)	6,7% (1/15)	38,9% (28/72)
Sterke mate toetsbaar	37,7% (20/53)	46,7% (7/15)	12,5% (9/72)

Er werden twee vergelijkingen uitgevoerd: continue herinneringen versus hervonden herinneringen na een actief zoekproces en spontaan hervonden herinneringen versus hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Een eenzijdige Bayesiaanse kruistabel²¹ liet zien dat de data vele malen waarschijnlijker waren onder de hypothese dat de verklaringen van de slachtoffers in de groep continue herinneringen in sterkere mate toetsbaar zijn dan de verklaringen van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0} = 406,75$). Dit geeft uitzonderlijk bewijs ten gunste van onze hypothese (Wagenmakers et al., 2018).

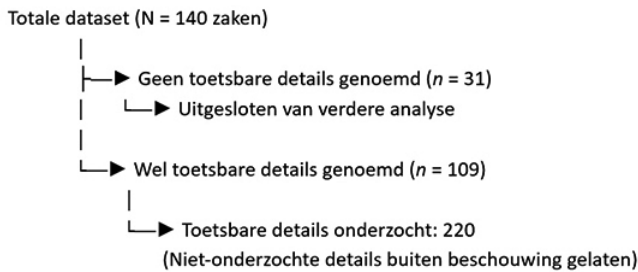
Ook bij de vergelijking tussen de groep spontaan hervonden herinneringen ten opzichte van de groep actief hervonden herinneringen liet een eenzijdige Bayesiaanse kruistabel zien dat de data vele malen waarschijnlijker waren onder de hypothese dat de aangiften in de groep spontaan hervonden herinneringen in sterkere mate toetsbaar waren dan de aangiften van de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0} = 71,82$). Dit gaf zeer sterk bewijs ten gunste van onze hypothese (Wagenmakers et al., 2018).

21 Bayesiaanse kruistabel met standaardinstellingen en Poisson sampling.

Om te controleren of de resultaten hetzelfde blijven wanneer we wel rekening houden met het ordinale karakter van de afhankelijke variabele (namelijk: geen, enig, stevig), hebben we aanvullende analyses uitgevoerd (Mann-Whitney U-toets). Deze analyses betroffen twee vergelijkingen: de groep continue herinneringen met de groep actief hervonden herinneringen en de groep spontaan hervonden herinneringen met de groep actief hervonden herinneringen. Een Mann-Whitney U test liet zien dat de data vele malen waarschijnlijker waren onder de hypothese dat de verklaringen van slachtoffers in de groep continue herinneringen vaker in hogere mate toetsbaar waren dan de verklaringen van de slachtoffers in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dan onder de nulhypothese dat er geen verschil is ($BF_{+0} = 30,84$, $r_{pb} = ,39$ BI $[0,235, \infty]$), hetgeen in lijn is met de uitkomst van de eerder gerapporteerde kruistabel. Deze aanvullende analyse suggereert dat de oorspronkelijke bevinding tussen de groep continue herinneringen en de groep actief hervonden herinneringen robuust is ten opzichte van een analysemethode die de ordinale aard van de data meeweegt. Voor de vergelijking tussen de groep spontaan hervonden herinneringen en de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces liet de Mann-Whitney U test, in tegenstelling tot de eerder gerapporteerde analyse, zien dat de data geen onderscheid konden maken tussen de alternatieve en de nulhypothese ($BF_{+0} = 0,532$, $r_{pb} = ,19$ BI $[-0,076, \infty]$). Deze aanvullende analyse geeft aan dat de oorspronkelijke bevinding minder robuust is voor een analysemethode die de ordinale aard van de data meeweegt.

4.3.2 *Toetsbare details ontkracht*

Voor de beoordeling van de authenticiteit van een verklaring is niet alleen relevant hoeveel toetsbare details genoemd worden, maar ook of de details ondersteund dan wel ontkracht worden. In tegenstelling tot laboratoriumonderzoek hadden we de unieke mogelijkheid om dit aanvullend te bekijken. Van de 140 onderzochte zaken werd in 31 zaken door het slachtoffer geen enkel toetsbaar detail genoemd. In 109 zaken werden toetsbare details genoemd en kon onderzocht worden of de genoemde toetsbare details onderzocht waren en wat het eventuele onderzoek had opgeleverd. Toetsbare details die niet onderzocht waren, werden buiten beschouwing gelaten. Voor de drie typen herinneringen is exploratief bekeken in welke mate de toetsbare details waren ontkracht, bevestigd of dat de accuraatheid van het genoemde toetsbare detail ondanks het onderzoek onduidelijk was gebleven. In totaal werden 220 toetsbare details onderzocht.

Figuur 6 Dataset ten behoeve van de uitkomst van de onderzochte details

In de groep continue herinneringen bleek 24,8% ($n = 30/121$) van de onderzochte toetsbare details ontkracht, in de groep spontaan hervonden herinneringen 33,3% ($n = 7/21$) en in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces 60,3% ($n = 47/78$). Hoewel in de verklaringen in de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces dus niet per se minder toetsbare details zaten ten opzichte van de groep spontaan hervonden herinneringen zien we wel dat de genoemde details in de hervonden herinneringen na een actief zoekproces vaker niet blijken te kloppen.

Tabel 7 Type herinneringen en de uitkomst van het onderzoek naar genoemde toetsbare details

Uitkomst onderzoek naar toetsbare details	Continue herinneringen	Spontaan hervonden herinneringen	Hervonden herinneringen na actief zoekproces
Ontkracht	24,8% (30/121)	33,3% (7/21)	60,3% (47/78)
Bevestigd	59,5% (72/121)	28,6% (6/21)	34,6% (27/78)
Onduidelijk	15,7% (19/121)	38,1% (8/21)	5,1% (4/78)

4.4 Kenmerken van de verschillende typen hervonden herinneringen

Van de 140 onderzochte zaken werd 37,9% ($n = 53$) ingedeeld als continue herinneringen, 10,7% ($n = 15$) als spontaan hervonden herinneringen en 51,4% ($n = 72$) als herinneringen na een actief zoekproces.²² De typen konden betrouwbaar worden ingedeeld op basis van de beleving van continuïteit van de herinnering en de ontstaansgeschiedenis. Aanvullend werd onderzocht of de groepen nog op andere kenmerken van elkaar verschilden. Enerzijds wilden we weten of bepaalde eigenschappen

²² Volgens de politie-instructie moeten hervonden herinneringen altijd worden voorgelegd aan de LEBZ. Continue herinneringen hoeven alleen te worden voorgelegd wanneer sprake is van bijkomende problematiek. Hierdoor is het aandeel continue herinneringen in onze dataset niet representatief voor het aandeel continue herinneringen in alle zedenaangiften.

kenmerkend waren voor de verschillende typen. Anderzijds toont onderzoek naar de andere kenmerken mogelijk ook alternatieve verklaringen voor eerder gerapporteerde verschillen. Het nadeel van praktijkonderzoek is dat er meer factoren zijn die naast de onafhankelijke variabele van invloed kunnen zijn op de afhankelijke variabele.²³ Het is niet mogelijk om voor al deze factoren te controleren. Voor het vergelijken van de drie typen herinneringen op kenmerken gerelateerd aan leeftijd van het slachtoffer, duur van het misbruik en uitstel van de melding werd een Bayesiaanse One-Way ANOVA uitgevoerd (tabel 8).²⁴ Voor het vergelijken van misbruik en slachtofferkenmerken werd een Bayesiaanse kruistabel met Poisson sample uitgevoerd (tabel 9 en tabel 10).²⁵ De huidige analyses toonden mogelijk opvallende factoren waar we wel rekening mee kunnen houden in een aanvullende analyse.

Tabel 8 Gemiddelde leeftijd van het slachtoffer en duur van het misbruik (met standaarddeviatie) voor drie typen herinneringen

	Continue herinneringen (<i>n</i> = 53)	Spontaan hervonden herinneringen (<i>n</i> = 15)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces (<i>n</i> = 72)	BF ₁₀ ANOVA η^2	
	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)		
Leeftijd einde	11,7 (5,02)	10,5 (7,89)	11,4 (5,49)	0,004	0,11
Duur (jaren)	4,1 (3,66)	1,7 (2,35)	5,7 (5,50)	0,072	5,8
Leeftijd melding	25,3 (6,10)	24,0 (7,40)	23,5 (7,04)	0,015	0,22
Uitstel melding (jaren)	13,1 (4,38)	13,4 (6,64)	11,7 (7,69)	0,013	0,19

23 Eerdere onderzoeken toonden bijvoorbeeld aan dat de leeftijd ten tijde van het misbruik en het aantal jaren dat het misbruik geleden was van invloed is op het aantal details in de verklaring (Roberts & Lamb, 2010; Goldfarb et al., 2023; Meeter et al., 2005; Wagenaar, 1986).

24 Hoewel de analyse Bayesiaans werd uitgevoerd, werd de effectgrootte (Eta-kwadraat) ingeschat via een klassieke One-Way Anova.

25 Hoewel de analyse Bayesiaans werd uitgevoerd, werd de effectgrootte (Cramer's V) berekend via een klassieke chi-kwadraattoets.

Tabel 9 De misbruikenmerken van de drie typen herinneringen

Misbruik kenmerken	Continue herinneringen (n = 53)	Spontaan hervonden herinneringen (n = 15)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces (n = 72)	Cramer's V	BF ₁₀ Poisson
Herhaald misbruik (>2)	75,5% (40/53)	46,7% (7/15)	84,7% (61/72)	0,272	11,791
>1 beschuldigde	7,5% (4/53)	0% (0/15)	22,2% (16/72)	0,242	3,428

Tabel 10 Slachtofferkenmerken van de drie typen herinneringen

Slachtoffer kenmerken	Continue herinneringen (n = 53)	Spontaan hervonden herinneringen (n = 15)	Hervonden herinneringen na actief zoekproces (n = 72)	Cramer's V	BF ₁₀ Poisson
(Licht) verstandelijke beperking	7,5% (4/53)	0% (0/15)	4,2% (3/72)	0,108	0,051
Zeer ernstige psychische problemen (psychose, meerdere opnamen)	9,4% (5/53)	0% (0/15)	16,6% (12/72)	0,165	0,353

Er zijn geen betekenisvolle verschillen tussen de groepen voor wat betreft de leeftijd waarop het misbruik geëindigd is, de periode van uitstel van melden of de leeftijd tijdens de melding (aangifte). Ook de slachtofferkenmerken (licht) verstandelijke beperking en zeer ernstige psychische problematiek (o.a. psychose of meerdere opnamen) laten geen betekenisvolle verschillen tussen de groepen zien. Daarentegen lijken er wel opvallende verschillen te zijn voor de duur van het misbruik (tabel 8), en of sprake was van herhaald misbruik (tabel 9) en of meer dan één persoon beschuldigd werd (tabel 9). In de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces ging het vaker om herhaald misbruik (dat vaker dan twee keer heeft plaatsgevonden), het misbruik vond plaats gedurende een langere periode en er werden vaker meerdere personen beschuldigd.

Om te onderzoeken of het eerder gevonden verschil in de mate van bewijs tussen de typen herinnering behouden blijft wanneer gecontroleerd wordt voor deze mogelijke storende variabelen, voerden we aanvullend een Bayesiaanse logistische regressieanalyse uit. Het type herinneringen werd samen met de drie mogelijk storende variabelen

(duur van het misbruik, herhaald misbruik, meerdere beschuldigten) als voorspeller opgenomen. De analyse liet zien dat modellen waarin het type herinneringen als voorspeller werd opgenomen zeer veel beter door de data werden ondersteund ($BF_{inclusion} = 8,0 \times 10^4$) dan modellen waarin deze variabele ontbrak. De analyse leverde geen ondersteuning voor het opnemen van de drie storende variabelen in het model (duur misbruik $BF_{inclusion} = 0,49$, herhaald misbruik $BF_{inclusion} = 0,52$, meer dan één beschuldigde $BF_{inclusion} = 0,39$).

Het verschil tussen het type herinnering op het gevonden bewijs is dus niet te herleiden tot de verschillen op deze overige kenmerken tussen de groepen. Het type herinnering lijkt dus een onafhankelijke voorspeller voor de mate van bewijs.

Ook voor het eerder gevonden verschil tussen de typen herinnering en de mate van details hebben we onderzocht of dit behouden blijft wanneer gecontroleerd wordt voor deze mogelijk storende variabelen. In eerste instantie voerden we een Bayesiaanse lineaire regressieanalyse uit. In deze analyse werd het type herinnering naast de drie storende variabelen (duur van het misbruik, herhaald misbruik en aanwezigheid van meerdere beschuldigten) als voorspeller opgenomen. Uit deze analyse bleek dat de modellen met het type herinnering duidelijk het beste werden ondersteund door de data ($BF_{inclusion} = 9,26$), terwijl er weinig tot geen aanwijzingen waren dat de andere kenmerken een aanvullende bijdrage leverden (duur misbruik $BF_{inclusion} = 1,28$, herhaald misbruik $BF_{inclusion} = 0,43$, meerdere beschuldigten $BF_{inclusion} = 0,45$).

Omdat het aantal details in feite teldata betreft, is ter controle een frequentistische Poisson-regressieanalyse uitgevoerd, een statistische methode die geschikter is voor dit type uitkomstvariabele. Er werd een significant effect gevonden van het type herinnering voor de mate van details, ook wanneer gecontroleerd werd voor duur, herhaald misbruik en meerdere beschuldigten, $X^2(5) = 21,37$, $p < 0,001$. Vergeleken met continue herinneringen bevatten hervonden herinneringen na een actief zoekproces significant minder details ($B = -0,85$, $SE = 0,25$, $z = -3,35$, $p < 0,001$).²⁶ De andere kenmerken (duur van het misbruik, herhaald misbruik en meerdere beschuldigten) droegen niet significant bij aan het verklaren van de mate van details. Het gevonden verschil tussen typen herinneringen en aantal details bleef behouden, ook nadat werd gecontroleerd voor duur, herhaald misbruik en meerdere beschuldigten.

Opvallend was dat de hervonden herinneringen na een actief zoekproces gemiddeld de langste periode van misbruik hadden, maar desondanks het laagste aantal details bevatten. Er was evenwel geen statistisch significant verband tussen langere duur van het misbruik en het herinneren van details ($B = 0,16$, $SE = 0,10$, $z = 1,69$, $p = 0,09$).

26 Ook het verschil in toetsbare details tussen continue en spontaan hervonden herinneringen was significant ($B = -0,41$, $SE = 0,20$, $z = -2,00$, $p < 0,045$).

Samengevat geven deze bevindingen aan dat het verschil tussen het type herinnering op het aantal details niet te herleiden is tot de verschillen op deze overige kenmerken tussen de groepen. Het type herinnering lijkt dus een onafhankelijke voorspeller van de mate van bewijs en het aantal details in een verklaring.

4.5 Rol van therapie

Ten slotte hebben we binnen de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces onderzocht in hoeverre er aanwijzingen waren dat therapie een rol speelde in het ontstaan van de herinneringen. Eerder onderzoek maakte onderscheid tussen hervonden in therapie en hervonden buiten therapie. In ons onderzoek stond niet de aan- of afwezigheid van therapie centraal in het onderscheiden van de hervonden herinneringen, maar de ontstaanswijze van de herinnering (bijvoorbeeld was er sprake van actief zoeken naar trauma, suggestieve druk of interpretatie van signalen).²⁷ In de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces waren er in 58,3% ($n = 42/72$) van de zaken indicaties dat suggestieve druk in therapie een rol speelde bij het ontstaan van de herinneringen.²⁸ In iets meer dan de helft van de zaken waarbij therapie een rol speelde ging het hierbij om EMDR (54,8%; $n = 23/42$). Daarnaast was sprake van alternatieve therapie (bijvoorbeeld regressietherapie, hypnotherapie, tijdlijntherapie) (16,7%; $n=7/42$) en cognitieve gedragstherapie (7,1%; $n=3/42$). In twee van de drie gedragstherapie-zaken vond er naast de cognitieve gedragstherapie ook EMDR plaats. Verder was er nog één zaak waarin sprake was van beeldende therapie en één zaak waarbij sprake was van imaginaire exposure.

Ook buiten therapie was soms sprake van suggestieve druk of interpretatie van gedragingen of klachten. De suggestie of interpretatie werd gedaan door familieleden, bekenden of (para)medici. Ook het vermeende slachtoffer zelf had soms een duidelijke rol in het interpreteren van klachten en het (re)construeren van herinneringen.

Stella heeft al jaren allerlei psychische klachten en denkt erover na of ze als kind misschien is misbruikt. Ze verklaart nagedacht te hebben of ze herinneringen had aan mensen waar ze een hekel aan had of waar ze niet graag bij in de buurt kwam. Ze heeft nagedacht over van welke man ze bang was in haar kindertijd. In eerste instantie dacht ze gelijk aan haar buurman. Ze was nooit graag bij hem in de buurt, maar dat kwam uiteindelijk omdat

27 Deze kenmerken werden gescoord door team A ter bepaling van het type herinneringen. Er kon sprake zijn van meerdere kenmerken, bijvoorbeeld de combinatie van suggestieve druk en het interpreteren van signalen.

28 Dit verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn dat een therapeut misbruik veronderstelde bij het (vermeende) slachtoffer en aanwijzingen dat 1) de therapeut het (vermeende) slachtoffer heeft ondervraagd op een manier waarbij de veronderstelling van seksueel misbruik in de vraagstelling doorklonk en/of 2) het (vermeende) slachtoffer herhaaldelijk werd bevraagd over potentieel seksueel misbruik en/of 3) het (vermeende) slachtoffer werd uitgenodigd tot inbeelding (van vermeend seksueel misbruik) en/of 4) er druk verondersteld kon worden vanuit de relatie tussen het (vermeende) slachtoffer en de therapeut (onder meer autoriteit, expert, ouder).

deze man heel snel kwaad kon worden. Ze geeft aan dat ze er verder geen nare gevoelens bij kon bedenken, dan zou ze echt dingen moeten gaan verzinnen en ze voelde er verder niets bij. In de middag dacht ze terug aan iets dat ze op internet had gelezen: 95% van de zedenzaken wordt gepleegd door familieleden of andere mensen binnen het gezin. Ze herinnerde zich toen dat haar opa vaak op haar had gepast vroeger. Ze verklaart dat er toen bij haar een balletje begon te rollen. Ze kreeg in één keer allerlei lichamelijke klachten die ze daarvoor nooit had gehad. Ze ging namelijk zweten en trillen en tegelijk kreeg ze het heel koud en moest moeite doen om niet in huilen uit te barsten. Ze heeft toen anderhalf uur zo veel mogelijk voor zichzelf op een rijtje gezet, door alles wat in haar opkwam op papier te zetten. Ze doet aangifte van misbruik door haar opa.

5 Discussie

Is het mogelijk om herinneringen jarenlang te verdringen en intact op te halen in therapie, of gaat het om fictieve herinneringen die tot stand zijn gekomen door suggestie? Ons onderzoek beoogde daar de nodige nuance in aan te brengen. Een belangrijk doel van dit onderzoek was na te gaan of er een betrouwbaar onderscheid gemaakt kan worden tussen verschillende typen herinneringen. Tevens werd onderzocht of deze indeling een bijdrage kon leveren aan de beoordeling van de betrouwbaarheid van die verklaringen. De beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaring is een essentieel onderdeel in de bewijsvoering van seksueel misbruikzaken (Binder & McNiel, 2007; Kesteloo, 2024). Dit onderzoek leidde tot drie hoofdbevindingen:

1. De herinneringen van (vermeende) slachtoffers van seksueel misbruik konden betrouwbaar worden ingedeeld in drie typen herinneringen: continue, spontaan hervonden en hervonden na een actief zoekproces.
2. Voor aangiften met continue herinneringen vonden we meer steunbewijs en meer toetsbare details dan voor aangiften met herinneringen hervonden na een actief zoekproces.
3. Voor aangiften met spontaan hervonden herinneringen was het beeld minder eenduidig. Ten opzichte van hervonden herinneringen na een actief zoekproces werd geen overtuigend bewijs gevonden voor of tegen het bestaan van een verschil tussen de twee typen hervonden herinneringen op basis van steunbewijs of aantal details. Wel waren verklaringen van slachtoffers met spontaan hervonden herinneringen in sterkere mate toetsbaar en deze werden minder vaak ontkracht dan verklaringen van slachtoffers met hervonden herinneringen na een actief zoekproces. We leggen het belang van deze bevindingen in de volgende paragrafen verder uit.

5.1 Het betrouwbaar onderscheiden van verschillende typen hervonden herinneringen

Op basis van de literatuur maakten we een driedeling: (1) continue herinneringen, (2) spontaan hervonden herinneringen en (3) hervonden herinneringen na een actief zoekproces. De herinneringen van (vermeende) slachtoffers konden betrouwbaar worden ingedeeld op basis van de ervaren continuïteit en de ontstaansgeschiedenis.

Er is nog steeds een debat gaande over de authenticiteit van *hervonden* herinneringen (Battista et al., 2023; Otgaar et al., 2019). Veelal wordt in dit debat gedoeld op herinneringen die door middel van therapeutische technieken naar boven gehaald zijn (Merkelbach et al. 2002, p. 489). Op basis van de suggestieve wijze waarop veel van deze

herinneringen ontstaan zijn, is soms (te) stellig beweerd dat (alle) hervonden herinneringen fictief zijn (zie bijvoorbeeld Crombag & Merckelbach, 1996; Shaw & Vredevelde, 2019). We vinden het belangrijk om onderscheid te maken tussen verschillende soorten hervonden herinneringen bij slachtoffers van misbruik. Er zijn wetenschappelijk onderbouwde verklaringen voor *de beleving* van een hervonden herinnering, los van het omstreden idee van verdringing (Dodier et al., 2024). Door dit onderscheid te maken, voorkomen we dat alle slachtoffers met hervonden herinneringen automatisch worden weggezet alsof hun herinneringen het gevolg zijn van suggestie en fictief zijn, terwijl hun ervaringen mogelijk authentiek zijn (Bornstein & Muller, 2001). Ons onderzoek toont aan dat een betrouwbaar onderscheid tussen verschillende typen hervonden herinneringen gemaakt kan worden. Bovendien bleken de typen hervonden herinneringen te verschillen qua duur van het misbruik, of sprake was van herhaald misbruik en of sprake was van meerdere beschuldigden. Spontaan hervonden herinneringen betroffen vaker eenmalig en kortdurend misbruik terwijl de actief hervonden herinneringen vaker langere perioden, herhaald misbruik en meerdere beschuldigden betroffen. In deze laatste groep lijken de beschuldigingen vaker uit te groeien tot zeer ernstige beschuldigingen.

Raymaekers en collega's (2012) hadden eerder problemen ondervonden bij het betrouwbaar indelen in typen. Een van de problemen waar Raymaekers en collega's tegenaan liepen bij de onderverdeling was dat de codeur moest vaststellen of het slachtoffer *onterecht* de subjectieve beleving van een hervonden herinnering had. In ons onderzoek gebruikten we juist de subjectieve beleving van het slachtoffer. Onze indeling sluit daarmee goed aan bij de verscheidenheid in hoe slachtoffers hun herinneringen als 'hervonden' *ervaren en benoemen* (Dodier & Patihis, 2021). Ons verdere onderscheid tussen spontaan versus actief zoekproces was op basis van de beschikbare informatie over het algemeen goed te maken. Ook de korte training, een duidelijk stroomdiagram en beschreven richtlijnen hebben waarschijnlijk bijgedragen aan het betrouwbaar kunnen indelen van de verschillende typen hervonden herinneringen.

De voordelen van onze indeling komen met enkele nuances: (1) de focus op de subjectieve beleving van het slachtoffer heeft ook beperkingen. Mensen zijn niet altijd accuraat in het herinneren van hun eigen ervaringen (Ackerman et al., 2020; Anthony & Janssen, 2023; Arnold & Lindsay, 2007). Zo kan een slachtoffer de subjectieve beleving hebben dat een herinnering volledig afwezig was, terwijl er eerder al herinneringen waren. Wij bepleiten dan ook om dergelijke herinneringen als 'hervonden' te categoriseren. Dit is met name relevant omdat het onmogelijk is om onomstotelijk vast te stellen of er eerdere herinneringen waren.

Het omgekeerde komt ook voor: overschatting van eerdere herinneringen. In sommige gevallen wordt aangenomen dat men zich altijd iets heeft herinnerd, terwijl dat niet het geval is, een verschijnsel bekend als '*knew-it-all-along*'-effect (Arnold & Lindsay, 2007; Fischhoff, 1975; Hawkins & Hastie, 1990; Wood, 1978).

Ook in ons onderzoek zagen we dat slachtoffers eerdere kennis soms overschatten. We zagen bijvoorbeeld gevallen waarin langdurige suggestieve druk ertoe leidde dat het

slachtoffer niet alleen een (vermoedelijk) fictieve herinnering kreeg, maar er ook van overtuigd raakte die herinnering al langer te hebben gehad en eerder gedeeld te hebben, terwijl getuigen en documenten dat evident tegenspraken. In een andere casus verklaarde het slachtoffer altijd herinneringen aan het misbruik te hebben gehad en dit ook al eerder tegen haar vriend en haar moeder verteld te hebben. Haar moeder en vriend verklaarden echter dat ze het niet eerder aan hen verteld had, maar dat de herinneringen naar boven waren gekomen in therapie. Dit werd tevens bevestigd in het hulpverleningsdossier van het slachtoffer.

Ook het moedwillig anders voordoen van de herinneringen kwam voor. Zo gaf een slachtoffer toe, op advies van haar therapeut, te hebben verzwegen dat haar herinnering in therapie hervonden was, uit angst om niet geloofd te worden. In de praktijk is het problematisch wanneer slachtoffers bewust de aard van hun herinneringen anders presenteren, bijvoorbeeld door jarenlange therapie of een eigen zoekproces naar herinneringen niet te vermelden. Dit onderstreept het spanningsveld waarin rechters opereren. Zij willen slachtoffers recht doen, maar moeten tegelijkertijd ook kritisch blijven op afgelegde verklaringen (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2020, 2024).

(2) Een tweede nuance is dat onze indeling geen aparte categorie omvatte voor gecombineerde herinneringen. Zo waren er bijvoorbeeld slachtoffers die spontaan een eerste herinnering hervonden, waarna gedurende de volgende jaren, onder invloed van suggestieve druk een uitbreiding naar ernstiger misbruik volgde (zie de casus van Tonka hierna). Het is voorstelbaar dat onzekerheid over wat mogelijk nog meer gebeurd is, vooral bij onvolledige herinneringen, slachtoffers vatbaar maakt voor beïnvloeding (zie bijvoorbeeld Monds et al., 2019; Paterson et al., 2009). Ook leek het om een gecombineerde herinnering te gaan bij de twee zaken van de 'hervonden herinneringen na een actief zoekproces' waarbij stevig bewijs werd gevonden. In beide zaken ging het om een uitbreiding van een eenmalige of minder ernstige gebeurtenis naar herhaald ernstig misbruik. Het stevige bewijs bleek enkel aanwezig voor de minder ernstige misbruikhandelingen waaraan eerder al herinneringen waren en niet voor de uitgebreide (ernstigere) herinneringen die later ontstonden na het actieve zoekproces.

Tonka heeft veel last van buikpijn waarvoor ze naar een natuurgenezer gaat. Daar wordt haar gevraagd naar nare ervaringen in haar jeugd. Hierdoor komt de herinnering aan misbruik na jaren naar boven. Het slachtoffer herinnert zich dat opa haar vroeger betast heeft. Er vindt een gesprek plaats met opa en hij geeft het misbruik toe. In de daaropvolgende jaren volgt het slachtoffer verschillende therapieën, waarbij onder andere in een soort geleide fantasie wordt gesproken over nare herinneringen uit de jeugd. De therapeute leidt haar daarbij, via gerichte vragen, door deze vermeende gebeurtenissen in haar jeugd en vraagt tijdens de sessies steeds opnieuw wat er nog meer is gebeurd. Hier breiden de herinneringen zich uit. Ook tijdens EMDR komen er aanvullende herinneringen naar boven. Het slachtoffer doet uiteindelijk aangifte van betasten en meerdere verkrachtingen. Het bewijs in deze zaak betreft een opname van de bekentenis van opa. Ook heeft opa een ander kleinkind misbruikt door samen met haar te douchen waarbij zij moest helpen met het inzepen van zijn geslachtsdeel.

De bekentenis in deze zaak vond plaats in een periode dat enkel de herinneringen aan het betasten terug waren gekomen. Het actieve zoekproces leek zich met name daarna te hebben afgespeeld. In hoeverre de uitbreiding van haar herinneringen ook nog accuraat zijn, was op basis van het aanwezige bewijs niet vast te stellen.

5.2 Hoe vaak komen de herinneringstypen voor?

Het feit dat het debat over hervonden herinneringen zich focust op in therapie hervonden herinneringen is verklaarbaar vanuit het feit dat dit type hervonden herinneringen regelmatig voorkomt. De meeste onderzochte zaken betroffen inderdaad hervonden herinneringen na een actief zoekproces (51,4%; $n = 72$), waarbij in 58,3% ($n = 42/72$) van deze zaken sprake was van suggestieve druk in therapie. Continue herinneringen kwamen ook regelmatig voor (37,9%; $n = 53$). Spontaan hervonden herinneringen kwamen het minst voor (10,7%; $n = 15$). Opgemerkt dient te worden dat de verhoudingen van de typen herinneringen in dit onderzoek niet zonder meer representatief zijn voor alle seksueelmisbruikzaken. Dit geldt met name voor de continue herinneringen in onze dataset. Continue herinneringen worden enkel aan de LEBZ voorgelegd als het misbruik langer dan acht jaar geleden geëindigd is en sprake is van bijkomende problematiek (Politie-instructie, 2023, 2024). De LEBZ ziet dan ook alleen de meer complexe continue herinneringen. Voor hervonden herinneringszaken geldt dat deze altijd dienen te worden voorgelegd. In de loop van ons onderzoek werden we geïnformeerd over een spontaan hervonden herinneringszaak die op zitting was gebracht zonder dat deze eerder aan de LEBZ was voorgelegd. De betreffende officier van justitie had de zaak niet beschouwd als een hervonden herinnering. Mogelijk dat met name het actieve zoekproces en de suggestie als kenmerkend worden gezien voor 'hervonden herinneringen' waardoor de spontaan hervonden herinneringen minder makkelijk herkend worden als zodanig. De perceptie van wat een hervonden herinnering is (ontstaan door suggestie) kan het al dan niet voorleggen van de zaak aan de LEBZ, en daarmee onze steekproef, hebben beïnvloed.

5.3 Mate van bewijs en toetsbare details

We onderzochten of de typen herinneringen verschilden in de mate van bewijs en het aantal toetsbare details. We vonden meer toetsbare details en meer bewijs bij continue herinneringen in vergelijking met hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Bij de continue herinneringen was bijvoorbeeld in 17% ($n = 9/53$) van de zaken sprake van een getuige van een bekentenis van de beschuldigde. Bij de hervonden herinneringen na een actief zoekproces kwam dit in het geheel niet voor ($n = 0/63$). De beperkte mate van bewijs in hervonden herinneringen na een actief zoekproces leek mede te komen doordat de meerderheid van de onderzochte toetsbare details in deze verklaringen ontkracht werden. De kans dat een dergelijke zaak voldoende bewijs oplevert voor vervolging lijkt daarmee klein. Onze bevindingen wijzen erop dat het gerechtvaardigd is om bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van herinneringen rekening

te houden met de manier waarop die herinneringen zijn ontstaan (zie ook Köhnken et al., 2015; Nierop & Van den Eshof, 2008; Ter Beek & Nierop, 2022; Volbert & Steller, 2014). Niet alleen is het theoretisch verdedigbaar dat herinneringen die naar boven komen na een actief zoekproces het resultaat kunnen zijn van fictieve herinneringen, maar ons onderzoek laat bovendien zien dat in dit type zaken daadwerkelijk minder vaak steunbewijs wordt gevonden. Zo werd in 63 zaken met hervonden herinneringen na een actief zoekproces opsporingsonderzoek gedaan, terwijl dit slechts in twee zaken tot stevig bewijs leidde. In deze twee zaken bleek het bovendien te gaan om bewijs voor de oorspronkelijke (minder ernstige) herinnering en was er geen ondersteuning voor de uitbreiding van de herinnering.

Het is belangrijk te onderkennen dat het beëindigen van een onderzoek ingrijpend en pijnlijk kan zijn voor (mogelijke) slachtoffers. Seksueel misbruik is een ernstig maatschappelijk probleem met ingrijpende gevolgen. Voor (mogelijke) slachtoffers kan het beëindigen van een onderzoek voelen als het wegvallen van de kans op erkenning en gerechtigheid. Juist daarom verdienen dergelijke zaken een zorgvuldige afweging. Echter, gezien de enorme capaciteitsproblemen waar de zedenafdelingen mee te maken hebben, is het een legitieme vraag hoeveel opsporingshandelingen uitgevoerd moeten worden alvorens een onderzoek te beëindigen. Deze vraag is des te relevanter aangezien investeren in de ene zaak onvermijdelijk ten koste gaat van investeren in een andere zaak.

De continue herinneringen en de hervonden herinneringen na een actief zoekproces verschilden ook in de mate van toetsbare details. Tussen deze groepen was het gemiddelde verschil in toetsbare details groter dan één. In seksueelmisbruikzaken kan één toetsbaar detail al een aanzienlijk verschil maken in de bewijsbaarheid van een zaak. Bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van een verklaring leunt de rechtspraak in Nederland ook sterk op verbale kenmerken (Dreissen, 2025; Verschuere et al., 2025). Toch wordt de hoeveelheid details in een verklaring beïnvloed door verschillende factoren, zoals de leeftijd tijdens het misbruik en het aantal jaren dat sinds het misbruik verstreken is. Er bestaat dan ook geen duidelijke grens waarboven of waaronder een verklaring betrouwbaar genoemd kan worden. Een verschil van één toetsbaar detail is dan ook onvoldoende om op basis daarvan de betrouwbaarheid van de verklaring in te kunnen schatten.

Dit sluit aan bij de opvattingen van rechtspsychologen in Duitsland die beargumenteren dat om op casusniveau onderscheid te maken tussen authentieke verklaringen en verklaringen gebaseerd op fictieve herinneringen het gebruik van de kwaliteit van verbale kenmerken onvoldoende is (Volbert & Steller, 2014). Het is nodig om te onderzoeken hoe de verklaring is ontstaan en ontwikkeld (Köhnken et al., 2015; Nierop et al., 2008; Volbert & Steller, 2014). Dit is tevens de werkwijze van de LEBZ (Nierop et al., 2008; Ter Beek & Nierop, 2022).

Voor spontaan hervonden herinneringen was het beeld minder eenduidig. Ten opzichte van hervonden herinneringen na een actief zoekproces bleek er iets meer ondersteuning te zijn voor het feit dat er geen verschil was tussen de groepen op het aantal details. Wel bleken verklaringen gebaseerd op spontaan hervonden herinneringen in sterkere mate toetsbaar dan verklaringen van slachtoffers met hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Er werd daarnaast verwacht dat dit type meer bewijs zou bevatten dan de hervonden herinneringen na een actief zoekproces. Hiervoor werd geen duidelijke ondersteuning gevonden. We noemen enkele mogelijke verklaringen: (1) in slechts weinig zedenzaken werd bewijs gevonden wat het lastig maakt om verschillen tussen de groepen te vinden (floor-effect), (2) het beperkte aantal zaken in deze groep ($n = 15$) speelde mogelijk een rol (onvoldoende statistische power), (3) het ging met name om eenmalig misbruik of misbruik van korte duur, waardoor vermoedelijk minder toetsbare details konden worden genoemd. Dit pleit opnieuw voor meer grootschalig onderzoek naar spontaan hervonden herinneringen. Opvallend was wel dat de toetsbare details die genoemd werden wel meer waarde voor de opsporing hadden en minder vaak werden ontkracht dan in de groep hervonden na een actief zoekproces.

5.4 Verdringing versus vergeten bij hervonden herinneringen

Bij hervonden herinneringen aan seksueel misbruik worden verschillende verklaringen gegeven voor het aanvankelijk ontbreken van herinneringen. In therapie hervonden herinneringen worden vaak toegeschreven aan verdringing; het idee dat herinneringen zo traumatisch zijn dat ze onbewust verdrongen kunnen worden en later, bijvoorbeeld in therapie, intact terugkomen (Van der Hart et al., 1993; Van der Kolk, 2015). Onze resultaten ondersteunen deze verklaring echter niet. In de groep met herinneringen die na een actief zoekproces hervonden werden, werden namelijk minder toetsbare details genoemd dan in de groep continue herinneringen. Dit duidt erop dat de herinneringen niet volledig bewaard zijn gebleven. Bovendien bleken veel van de genoemde toetsbare details onjuist in relatie tot overige informatie in het dossier, wat erop wijst dat de herinneringen ook niet accuraat bewaard zijn gebleven.

Voor het type herinneringen dat spontaan hervonden wordt, lijken andere verklaringen beter passend. Onderzoek toont aan dat kinderen misbruik soms niet als traumatisch beleven of onvoldoende context hebben om het te begrijpen, waardoor het later moeilijker te herinneren is (Clancy & McNally, 2006; Epstein & Bottoms, 2002; Lahtinen et al., 2018; Loftus et al., 1994; Wessel & Wolters, 2010, 2017). Clancy en McNally (2006) lieten zien dat slachtoffers herinneringen soms pas later als misbruik herinterpreteerden. In hun studie gaf slechts 7% van de deelnemers (uit de algemene populatie) die de herinneringen een periode vergeten waren aan dat het misbruik destijds traumatisch was, 89% schreef het vergeten toe aan normale geheugenmechanismen.

Zowel herinterpretatie en het later herinneren van een oorspronkelijk vergeten (niet als traumatisch ervaren) gebeurtenis passen binnen normale geheugenprocessen en kunnen verklaren waarom sommige herinneringen pas op latere leeftijd spontaan wor-

den hervonden. Dit lijkt beter te passen bij kortdurend en eenmalig misbruik dan bij langdurig en ernstig misbruik waarbij meerdere beschuldigten genoemd worden. Het is dan ook goed voorstelbaar dat vooral bij spontaan hervonden herinneringen, vaak een eenmalige misbruikervaring, slachtoffers de gebeurtenis vergeten waren of deze (door herinterpretatie) als hervonden ervoeren. Voor herinneringen die naar boven kwamen na een actief zoekproces, waarbij veelal sprake was van langdurig, herhaald misbruik en soms meerdere beschuldigten achten wij deze verklaringen voor vergeten of hervinden minder passend. In dergelijke situaties is het minder aannemelijk dat de herinneringen door normale vergeetprocessen of herinterpretatie een periode volledig afwezig waren.

5.5 Rol van therapie

Binnen de groep hervonden herinneringen na een actief zoekproces speelde in een meerderheid van de zaken (58,3%, $n = 42/72$) therapie een rol in het ontstaan van de herinneringen. Opvallend was dat de herinneringen niet zozeer ontstonden tijdens alternatieve therapievormen, maar vaak tijdens EMDR. EMDR is een internationaal aanbevolen, effectieve en veelgebruikte behandelmethode voor traumaproblematiek (Cuijpers et al., 2020; World Health Organization, 2013). Tijdens een EMDR-behandeling hoeft niet noodzakelijkerwijs gewerkt te worden met een herinnering die overeenkomt met wat iemand daadwerkelijk heeft ervaren. Hulpverlening gaat uit van lijdensdruk, niet van waarheidsvinding. Wanneer een fictieve gebeurtenis herhaaldelijk wordt opgeroepen, neemt de kans op het ontstaan van fictieve herinneringen toe (Lampinen et al., 2003). Dit risico speelt met name wanneer de therapeut de opkomende beelden interpreteert als herinneringen aan werkelijk meegemaakte gebeurtenissen. Bovendien geloven EMDR-therapeuten relatief vaak in het concept van verdrongen herinneringen (Houben et al., 2021; Radcliffe & Patihis, 2025; Wessel, 2018). De manier waarop de beelden die naar boven komen geduid worden, zal invloed hebben op het risico op het ontstaan van fictieve herinneringen. Ten slotte zagen we in ons onderzoek dat EMDR in sommige gevallen werd toegepast voordat een cliënt überhaupt herinneringen had. De therapie werd bijvoorbeeld gebruikt om herinneringen op te halen die de klachten konden verklaren. Vervolgonderzoek is nodig om beter zicht te krijgen op de wijze waarop EMDR wordt toegepast en de rol van EMDR in het ontstaan van hervonden herinneringen.

5.6 Conclusie en aanbevelingen

Sinds 2020 is het aantal aangiften van seksueel misbruik van langer geleden sterk toegenomen (De Ruiter, 2022; Bureau managementinformatie Politie, persoonlijke communicatie, 14 september 2022). In dergelijke zedenzaken is het bewijs vaak schaars, en de beoordeling van de betrouwbaarheid van de verklaring speelt daarom een cruciale rol. Wanneer verklaringen berusten op fictieve herinneringen, leidt dit tot onnodige inzet van schaarse opsporingscapaciteit. Dit terwijl de zedencapaciteit al zwaar onder

druk staat (Inspectie Justitie en Veiligheid, 2024; Van der Pal, 2025). De beschuldigingen van een pedonetwerk in Bodegraven, ontstaan vanuit één hervonden herinnering, hebben onlangs getoond wat voor maatschappelijke impact en enorme belasting van de strafrechtketen een enkele fictieve herinnering kan hebben (Eysink Smeets et al., 2025; Kuiper, 2021, 2024).

Zedenrechercheurs bevinden zich in een spanningsveld tussen goede slachtofferbejegening en waarheidsvinding en het voorkomen van leed bij onjuist beschuldigden en hun familieleden. De officier van justitie zal de afweging moeten maken om in een zaak al dan niet over te gaan tot vervolging. Hiervoor is het van belang om de betrouwbaarheid van de verklaring te kunnen beoordelen. Een indeling van herinneringen op basis van de continuïteit en de ontstaanswijze kan bijdragen aan de beoordeling van de betrouwbaarheid. Om de ontstaanswijze goed te kunnen beoordelen is het cruciaal dat zedenrechercheurs deze voldoende uitvragen tijdens de aangifte. De officier van justitie heeft in de opsporingsfase de mogelijkheid om voor een oordeel ten aanzien van de betrouwbaarheid de zaak voor te leggen aan de LEBZ. De LEBZ werkt volgens een methode waarbij het analyseren van de ontstaansgeschiedenis centraal staat bij het beoordelen van de betrouwbaarheid. De bevindingen in dit onderzoek onderschrijven deze werkwijze. Met name bij hervonden herinneringen na een actief zoekproces is de kans op bewijs klein en blijkt het risico reëel dat dit fictieve herinneringen betreft. Voor spontaan hervonden herinneringen is aanvullend onderzoek noodzakelijk om hun betrouwbaarheid beter te kunnen inschatten.

Aanbevelingen:

- De ontstaanswijze van een herinnering (continu aanwezig, spontaan hervonden of hervonden na een actief zoekproces) is cruciaal voor de beoordeling van de betrouwbaarheid van een verklaring en dient zorgvuldig te worden uitgevraagd bij een aangifte van een (vermeend) slachtoffer van seksueel misdrijf.
- In opleidingen voor politie, Openbaar Ministerie en rechterlijke macht dient aandacht te worden besteed aan de verschillende typen herinneringen, de ontstaansgeschiedenis van die herinneringen en de implicaties daarvan voor de betrouwbaarheid.
- Beide typen hervonden herinneringen (hervonden na een actief zoekproces *en* spontaan hervonden) vragen om een grondige analyse en dienen te worden voorgelegd aan de LEBZ. Zodoende kan ook meer kennis ontwikkeld worden en een beter beeld gekregen worden van de diversiteit van hervonden herinneringen.
- Ook in ogenschijnlijk gedetailleerde verklaringen is het van belang de toetsbare details te verifiëren.
- Omdat hervonden herinneringen na een actief zoekproces zelden met stevig bewijs kunnen worden onderbouwd, moet – net als in elk opsporingsonderzoek – steeds worden afgewogen of verdere investering in de zaak nog gerechtvaardigd is, zeker aangezien dit onvermijdelijk ten koste gaat van de inzet in andere zaken.

Literatuurlijst

- Aartsbisdom van Los Angeles. (2013). *Rev. George Tucker (Persuant to JCCP 4286 Settlement Agreement)*. <https://clergyfiles.la-archdiocese.org/files/Rucker,%20George.pdf>
- Ackerman, R., Bernstein, D. M. & Kumar, R. (2020). Metacognitive hindsight bias. *Memory & Cognition*, 48(5), 731-744. <https://doi.org/10.3758/s13421-020-01012-w>
- Alaggia, R., Collin-Vézina, D. & Lateef, R. (2019). Facilitators and Barriers to Child Sexual Abuse (CSA) Disclosures: A Research Update (2000-2016). *Trauma, Violence & Abuse*, 20(2), 260-283. <https://doi.org/10.1177/1524838017697312>
- Alexander, K. W., Quas, J. A., Goodman, G. S., Ghetti, S., Edelstein, R. S., Redlich, A. D., Cordon, I. M. & Jones, D. P. H. (2005). Traumatic Impact Predicts Long-Term Memory for Documented Child Sexual Abuse. *Psychological Science*, 16(1), 33-40. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.00777.x>
- Amado, B. G., Arce, R. & Fariña, F. (2015). Undeutsch hypothesis and Criteria Based Content Analysis: A meta-analytic review. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 7(1), 3-12. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2014.11.002>
- Amado, B. G., Arce, R., Fariña, F. & Vilariño, M. (2016). Criteria-Based Content Analysis (CBCA) reality criteria in adults: A meta-analytic review. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 16(2), 201-210. <https://doi.org/10.1016/j.ij-chp.2016.01.002>
- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: Fifth edition, Text Revision (DSM-V TR)*. American Psychiatric Association Publishing
- Anderson, M. C. & Green, C. (2001). Suppressing unwanted memories by executive control. *Nature*, 410(6826), 366-369. <https://doi.org/10.1038/35066572>
- Anthony, K. & Janssen, S. M. J. (2023). A Brief Overview of Research into the Forgot-It-All-Along Effect. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 675-690. <https://doi.org/10.1111/tops.12670>

- Arce, R., Selaya, A., Sanmarco, J. & Fariña, F. (2023). Implanting rich autobiographical false memories: Meta-analysis for forensic practice and judicial judgment making. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 23(4), 100386. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2023.100386>
- Arnold, M. M. & Lindsay, D. S. (2007). 'I remember/know/guess that I knew it all along!': Subjective experience versus objective measures of the knew-it-all-along effect. *Memory & Cognition*, 35(8), 1854-1868. <https://doi.org/10.3758/BF03192920>
- Baddeley, A., Eysenck, M. W. & Anderson, M. C. (2009). *Memory* (2e druk). Psychology Press
- Battista, F., Mangiulli, I., Patihis, L., Dodier, O., Curci, A., Lanciano, T. & Otgaar, H. (2023). A scientometric and descriptive review on the debate about repressed memories and traumatic forgetting. *Journal of Anxiety Disorders*, 97, 102733. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2023.102733>
- Bauer, P. J. (2015). A complementary processes account of the development of childhood amnesia and a personal past. *Psychological Review*, 122(2), 204-231. <https://doi.org/10.1037/a0038939>
- Baxter, N. (2024). Sean 'Diddy'Combs hit with shocking new abuse allegations from 120 accusers-including 25 minors. *EEW Magazine Online*. <https://www.eewmagazine-online.com/latest-news/2024/10/2/sean-diddy-combs-hit-with-shocking-new-abuse-allegations-from-120-accusersincluding-25-minors>
- Bicanic, I. A. E. (2014). *Psychobiological correlates of rape in female adolescents*. Universiteit Utrecht
- Binder, R. L. & McNeil, D. E. (2007). 'He Said—She Said': The Role of the Forensic Evaluator in Determining Credibility of Plaintiffs Who Allege Sexual Exploitation and Boundary Violations. *The journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 35(2), 211-218.
- Blandon-Gitlin, I., Pezdek, K., Lindsay, D. & Hagen, L. (2009). Criteria-based Content Analysis of True and Suggested Accounts of Events. *Applied Cognitive Psychology*, 23, 901-917. <https://doi.org/10.1002/acp.1504>
- Blihar, D., Crisafio, A., Delgado, E., Buryak, M., Gonzalez, M. & Waechter, R. (2021). A Meta-Analysis of Hippocampal and Amygdala Volumes in Patients Diagnosed With Dissociative Identity Disorder. *Journal of Trauma & Dissociation*, 22(3), 365-377. <https://doi.org/10.1080/15299732.2020.1869650>

Blizard, R. A. & Shaw, M. (2019). Lost-in-the-mall: False memory or false defense? *Journal of Child Custody*, 16(1), 20-41. <https://doi.org/10.1080/15379418.2019.1590285>

Boere, R. (2022, april 26). Grote toename aan nieuwe zedenzaken na Voice-schandaal. *Algemeen Dagblad*. <https://www.ad.nl/binnenland/grote-toename-aan-nieuwe-zeden-zaken-na-voice-schandaal~afb48171>

Bond, C. F. Jr., Levine, T. R. & Hartwig, M. (2015). New findings in non-verbal lie detection. In P. A. Granhag, A. Vrij & B. Verschuere, *Detecting deception: Current challenges and cognitive approaches* (pp. 37-58). Wiley

Bonne, O., Brandes, D., Gilboa, A., Gomeri, J. M., Shenton, M. E., Pitman, R. K. & Shalev, A. Y. (2001). Longitudinal MRI Study of Hippocampal Volume in Trauma Survivors With PTSD. *American Journal of Psychiatry*, 158(8), 1248-1251. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.8.1248>

Bornstein, B. H. & Muller, S. L. (2001). The credibility of recovered memory testimony: Exploring the effects of alleged victim and perpetrator gender. *Child Abuse & Neglect*, 25(11), 1415-1426. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00282-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00282-4)

Brewin, C. R. (2001). A cognitive neuroscience account of posttraumatic stress disorder and its treatment. *Behaviour Research and Therapy*, 39(4), 373-393. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(00\)00087-5](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(00)00087-5)

Brewin, C. R. (2016). Coherence, disorganization, and fragmentation in traumatic memory reconsidered: A response to Rubin et al. (2016). *Journal of Abnormal Psychology*, 125(7), 1011-1017. <https://doi.org/10.1037/abn0000154>

Brooks, S. K. & Greenberg, N. (2021). Psychological impact of being wrongfully accused of criminal offences: A systematic literature review. *Medicine, Science and the Law*, 61(1), 44-54. <https://doi.org/10.1177/0025802420949069>

Brown, D., Schefflin, A. W. & Whitfield, C. L. (1999). Recovered memories: The current weight of the evidence in science and in the courts. *Journal of Psychiatry & Law*, 27(1), 5-156

Cahill, L. & McGaugh, J. L. (1995). A novel demonstration of enhanced memory associated with emotional arousal. *Consciousness and Cognition: An International Journal*, 4(4), 410-421. <https://doi.org/10.1006/ccog.1995.1048>

Calado, B., Luke, T. J., Connolly, D. A., Landström, S. & Otgaar, H. (2021). Implanting false autobiographical memories for repeated events. *Memory*, 29(10), 1320-1341. <https://doi.org/10.1080/09658211.2021.1981944>

Campbell, R., Wasco, S. M., Ahrens, C. E., Sefl, T. & Barnes, H. E. (2001). Preventing the 'Second Rape': Rape Survivors' Experiences With Community Service Providers. *Journal of Interpersonal Violence*, 16(12), 1239-1259. <https://doi.org/10.1177/088626001016012002>

Cashmore, J. & Shackel, R. (2013). The Long-Term Effects of Child Sexual Abuse. *Child Family Community Australia*, 11, 1-29.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2024*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportage/2024/prevalentiemonitor-huiselijk-geweld-en-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-2024>

Chalavi, S., Vissia, E. M., Giesen, M. E., Nijenhuis, E. R. S., Draijer, N., Cole, J. H., Dazzan, P., Pariante, C. M., Madsen, S. K., Rajagopalan, P., Thompson, P. M., Toga, A. W., Veltman, D. J. & Reinders, A. A. T. S. (2015). Abnormal hippocampal morphology in dissociative identity disorder and post-traumatic stress disorder correlates with childhood trauma and dissociative symptoms. *Human Brain Mapping*, 36(5), 1692-1704. <https://doi.org/10.1002/hbm.22730>

Christianson, S. & Hübner, B. (1993). Hands up! A study of witnesses' emotional reactions and memories associated with bank robberies. *Applied Cognitive Psychology*, 7(5), 365-379. <https://doi.org/10.1002/acp.2350070502>

Clancy, S. A. & McNally, R. J. (2006). Who needs repression? Normal memory processes can explain 'forgetting' of childhood sexual abuse. *Scientific Review of Mental Health Practice*, 4, 66-73

Clancy, S. A., Schacter, D. L., McNally, R. J. & Pitman, R. K. (2000). False Recognition in Women Reporting Recovered Memories of Sexual Abuse. *Psychological Science*, 11(1), 26-31. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00210>

Cohen, J. (1960). A Coefficient of Agreement for Nominal Scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37-46. <https://doi.org/10.1177/001316446002000104>

Collin-Vézina, D., De La Sablonnière-Griffin, M., Palmer, A. M. & Milne, L. (2015). A preliminary mapping of individual, relational, and social factors that impede disclosure of childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 43, 123-134. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.03.010>

Conway, M. A. & Howe, M. L. (2022a). Autobiographical memory: Early onset and developmental course. In M. L. Courage & N. Cowan (Red.), *The development of memory in infancy and childhood* (3e dr., pp. 238-261). Psychological Press

Conway, M. A. & Howe, M. L. (2022b). Memory construction: A brief and selective history. *Memory*, 30(1), 2-4. <https://doi.org/10.1080/09658211.2021.1964795>

Craig, R. A., Scheibe, R., Raskin, D. C., Kircher, J. C. & Dodd, D. H. (1999). Interviewer Questions and Content Analysis of Children's Statements of Sexual Abuse. *Applied Developmental Science*, 3(2), 77-85. https://doi.org/10.1207/s1532480xads0302_2

Crews, F. C. (Red.). (1995). *The memory wars: Freud's legacy in dispute*. New York Review of Books

Crisma, M., Bascelli, E., Paci, D. & Romito, P. (2004). Adolescents who experienced sexual abuse: Fears, needs and impediments to disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 28(10), 1035-1048. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.03.015>

Crombag, H. F. M. & Merckelbach, H. (1996). *Hervonden herinneringen en andere misverstanden*. Contact

Cuevas, K. & Sheya, A. (2019). Ontogenesis of learning and memory: Biopsychosocial and dynamical systems perspectives. *Developmental Psychobiology*, 61(3), 402-415. <https://doi.org/10.1002/dev.21817>

Cuijpers, P., Veen, S. C. V., Sijbrandij, M., Yoder, W. & Cristea, I. A. (2020). Eye movement desensitization and reprocessing for mental health problems: A systematic review and meta-analysis. *Cognitive Behaviour Therapy*, 49(3), 165-180. <https://doi.org/10.1080/16506073.2019.1703801>

Daly, K. & Bouhours, B. (2010). Rape and Attrition in the Legal Process: A Comparative Analysis of Five Countries. *Crime and Justice*, 39(1), 565-650. <https://doi.org/10.1086/653101>

De Brigard, F. (2024). 'Repressed Memory' Makes No Sense. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 616-629. <https://doi.org/10.1111/tops.12677>

De Ruiter. (2022, januari 25). Explosieve stijging chats en telefoontjes CSG na uitzending BOOS. *Centrum Seksueel Geweld*. <https://centrumseksueelgeweld.nl/explosieve-stijging-chats-en-telefoontjes-na-uitzending-boos/>

Deferme, D., Otgaar, H., Dodier, O., Körner, A., Mangiulli, I., Merckelbach, H., Sauerland, M., Panzavolta, M. & Loftus, E. F. (2024). Repressed Memories (of Sexual Abuse

Against Minors) and Statutes of Limitations in Europe: Status Quo and Possible Alternatives. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 630-643. <https://doi.org/10.1111/tops.12715>

DePaulo, B. M., Lindsay, J. J., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K. & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74-118. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.1.74>

Dodier, O., Otgaar, H. & Mangiulli, I. (2024). Beyond Repressed Memory: Current Alternative Solutions to the Controversy. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 574-589. <https://doi.org/10.1111/tops.12754>

Dodier, O. & Patihis, L. (2021). Recovered memories of child abuse outside of therapy. *Applied Cognitive Psychology*, 35(2), 538-547. <https://doi.org/10.1002/acp.3783>

Downing, N. R., Akinlotan, M. & Thornhill, C. W. (2021). The impact of childhood sexual abuse and adverse childhood experiences on adult health related quality of life. *Child Abuse & Neglect*, 120, 105181. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105181>

Dreissen, W. (2025). Selectie en waardering van bewijs door gerechtshoven. *Expertise en Recht*, 1, 5-11

Dworkin, E. R., Menon, S. V., Bystrynski, J. & Allen, N. E. (2017). Sexual assault victimization and psychopathology: A review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 56, 65-81. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.06.002>

Ebbinghaus, H. (1885). *Über das Gedächtnis. Untersuchungen zur experimentellen Psychologie*. Duncker & Humblot

Engelhard, I. M., Hout, M. A. van den & McNally, R. J. (2008). Memory consistency for traumatic events in Dutch soldiers deployed to Iraq. *Memory*, 16(1), 3-9. <https://doi.org/10.1080/09658210701334022>

Epstein, M. A. & Bottoms, B. L. (2002). Explaining the Forgetting and Recovery of Abuse and Trauma Memories: Possible Mechanisms. *Child Maltreatment*, 7(3), 210-225. <https://doi.org/10.1177/1077559502007003004>

Eysink Smeets, M., Moors, H., De Veen, L. & Koelink, M. (2025). *Bloemen op de begraafplaats. De aanpak van een complottheorie in Bodegraven. En wat we daarvan kunnen leren. Vol. Politiekunde 125*. Sdu. <https://www.politiewetenschap.nl/publicatie/politiekunde/2025/bloemen-op-de-begraafplaats-408>

Fischhoff, B. (1975). Hindsight is not equal to foresight: The effect of outcome knowledge on judgment under uncertainty. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 1(3), 288-299. <https://doi.org/10.1037/0096-1523.1.3.288>

Freud, S. (1959). *Collected papers (5 Vols)*. Basic Books

Gagnier, C. & Collin-Vézina, D. (2016). The Disclosure Experiences of Male Child Sexual Abuse Survivors. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(2), 221-241. <https://doi.org/10.1080/10538712.2016.1124308>

Gancedo, Y., Fariña, F., Seijo, D., Vilariño, M. & Arce, R. (2021). Reality Monitoring: A Meta-analytical Review for Forensic Practice. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 13(2), 99-110. <https://doi.org/10.5093/ejpalc2021a10>

Gately, G. (2024, augustus 21). For countless U.S. Clergy Abuse Victims, Justice Remains Elusive. *The Catholic Observer*. <https://thecatholicobserver.substack.com/p/for-countless-clergy-abuse-victims>

Geraerts, E., Schooler, J. W., Merckelbach, H., Jelicic, M., J.A. Hauer, B. & Ambadar, Z. (2007). The Reality of Recovered Memories: Corroborating Continuous and Discontinuous Memories of Childhood Sexual Abuse. *Psychological Science*, 18(7), 564-568. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01940.x>

Gewehr, E., Hensel, B. & Volbert, R. (2021). Predicting disclosure latency in substantiated cases of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 122, 105346. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105346>

Ghetti, S., Edelstein, R. S., Goodman, G. S., Cordón, I. M., Quas, J. A., Alexander, K. W., Redlich, A. D. & Jones, D. P. H. (2006). What can subjective forgetting tell us about memory for childhood trauma? *Memory & Cognition*, 34(5), 1011-1025. <https://doi.org/10.3758/BF03193248>

Ginindza, B. (2021, november 21). "I'm not a rapist" reads teenager's suicide note! *Daily Sun*. <https://www.sn124.com/dailysun/news/im-not-a-rapist-reads-teenagers-suicide-note-20221121>

Gleaves, D. (1996). The Evidence for 'Repression': An Examination of Holmes (1990) and the Implications for the Recovered Memory Controversy. *Journal of Child Sexual Abuse*, 5(1), 1-20. https://doi.org/10.1300/J070v05n01_01

Goldfarb, D., Goodman, G. S., Larson, R. P., Eisen, M. L. & Qin, J. (2019). Long-Term Memory in Adults Exposed to Childhood Violence: Remembering Genital Contact

Nearly 20 Years Later. *Clinical Psychological Science*, 7(2), 381-396. <https://doi.org/10.1177/2167702618805742>

Goldfarb, D., Goodman, G. S., Wang, Y., Fisher, R. P., Vidales, D., Gonzalves, L. C., Wu, Y., Hartman, D., Qin, J. & Eisen, M. L. (2023). Adults' Memory for a Maltreatment-Related Childhood Experience: Interview Protocols. *Clinical Psychological Science*, 11(1), 164-182. <https://doi.org/10.1177/21677026221081877>

Goodman, G. S., Ghatti, S., Quas, J. A., Edelstein, R. S., Alexander, K. W., Redlich, A. D., Cordon, I. M. & Jones, D. P. H. (2003). A Prospective Study of Memory for Child Sexual Abuse: New Findings Relevant to the Repressed-Memory Controversy. *Psychological Science*, 14(2), 113-118. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.01428>

Goodman, G. S., Goldfarb, D., Quas, J. A. & Lyon, A. (2017). Psychological counseling and accuracy of memory for child sexual abuse. *American Psychologist*, 72(9), 920-931. <https://doi.org/10.1037/amp0000282>

Goodman-Brown, T. B., Edelstein, R. S., Goodman, G. S., Jones, D. P. H. & Gordon, D. S. (2003). Why children tell: A model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5), 525-540. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00037-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00037-1)

Hansen, L. A., Mikkelsen, S. J., Sabroe, S. & Charles, A. V. (2010). Medical Findings and Legal Outcomes in Sexually Abused Children. *Journal of Forensic Sciences*, 55(1), 104-109. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2009.01230.x>

Harsey, S.J., Zurbriggen, E.L., Freyd, J.F. (2017). Perpetrator Responses to Victim Confrontation: DARVO and Victim Self-Blame. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(6), 644-663. <https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1320777>

Harvey, M. R. & Herman, J. L. (1994). Amnesia, Partial Amnesia, and Delayed Recall among Adult Survivors of Childhood Trauma. *Consciousness and Cognition*, 3(3-4), 295-306. <https://doi.org/10.1006/ccog.1994.1017>

Hawkins, S. A. & Hastie, R. (1990). Hindsight: Biased judgments of past events after the outcomes are known. *Psychological Bulletin*, 107(3), 311-327. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.3.311>

Hébert, M., Tourigny, M., Cyr, M., McDuff, P. & Joly, J. (2009). Prevalence of Childhood Sexual Abuse and Timing of Disclosure in a Representative Sample of Adults from Quebec. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(9), 631-636. <https://doi.org/10.1177/070674370905400908>

Hershkowitz, I., Lanes, O. & Lamb, M. E. (2007). Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents. *Child Abuse & Neglect*, 31(2), 111-123. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.09.004>

Houben, S. T. L., Otgaar, H. & Roelofs, J. (2021). Psychological Myths as Therapeutic Instructions in Eye Movement Desensitization and Reprocessing. *The Journal of Psychology*, 155(2), 129-139. <https://doi.org/10.1080/00223980.2020.1839374>

Houben, S. T. L., Raymaekers, L., Loop, L., Vandervelt, D., Patihis, L. & Sauerland, M. (2024). Alleged false accusations of abuse: Characteristics, consequences, and coping. *Memory*, 32(1), 90-99. <https://doi.org/10.1080/09658211.2023.2284652>

Howe, M. L. (2024). Early Childhood Memories Are not Repressed: Either They Were Never Formed or Were Quickly Forgotten. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 707-717. <https://doi.org/10.1111/tops.12636>

Huntjens, R. J. C., Otgaar, H., Pijnenborg, G. H. M. & Wessel, I. (2022). The elusive search for a biomarker of dissociative amnesia: A reaction to Dimitrova et al. (2021). *Psychological Medicine*, 1-1. <https://doi.org/10.1017/S0033291722002306>

Inspectie Justitie en Veiligheid (2020). *Verschillende perspectieven. Een onderzoek naar de taakuitvoering van zedenrechercheurs en hun bejegening van slachtoffers*. <https://www.inspectie-jenv.nl/documenten/2020/06/23/rapport-verschillende-perspectieven>

Inspectie Justitie en Veiligheid (2024). *De perspectieven bijeen? Vervolgonderzoek naar de bejegening door zedenrechercheurs van slachtoffers van zedenmisdrijven*. <https://www.inspectie-jenv.nl/documenten/2024/09/05/rapport-de-perspectieven-bijeen>

Jakobsen, K.K., Langballe, A. & Schultz, J. (2017). Trauma-exposed young victims: possibilities and constraints for providing trauma support within the investigative interview. *Psychology, Crime & Law*, 23(5), 427-444. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2016.1269903>

Jelicic, M. (2024). Dissociative Amnesia? It Might be Organic Memory Loss! *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 770-776. <https://doi.org/10.1111/tops.12640>

Johnson, M. K., Foley, M. A. & Leach, K. (1988). The consequences for memory of imagining in another person's voice. *Memory & Cognition*, 16(4), 337-342. <https://doi.org/10.3758/BF03197044>

Johnson, M. K., Foley, M. A., Suengas, A. G. & Raye, C. L. (1988). Phenomenal characteristics of memories for perceived and imagined autobiographical events. *Journal of*

Experimental Psychology: General, 117(4), 371-376. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.117.4.371>

Johnson, M. K., Hashtroudi, S. & Lindsay, D. S. (1993). Source monitoring. *Psychological Bulletin*, 114(1), 3-28. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.114.1.3>

Johnson, M. K. & Raye, C. L. (1981). Reality monitoring. *Psychological Review*, 88(1), 67-85. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.1.67>

Katz, S., Schonfeld, D. J., Carter, A. S., Leventhal, J. M. & Cichetti, D. V. (1995). The accuracy of children's reports with anatomically correct dolls. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16, 71-76.

Kensinger, E. A. (2009). Remembering the Details: Effects of Emotion. *Emotion Review*, 1(2), 99-113. <https://doi.org/10.1177/1754073908100432>

Kesteloo, L. (2024). *De betrouwbaarheid van getuigenverklaringen. Drie rechtspsychologische analyses van het recht*. Boom

Koelewijn, J. & Koelewijn, R. (2024, oktober 25). Schrijver Griet Op de Beeck: 'Ik heb lang geleefd met het gevoel dat er een rat in mijn strot hing te bijten'. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/10/25/schrijver-griet-op-de-beeck-ik-heb-lang-geleefd-met-het-gevoel-dat-er-een-rat-in-mijn-strot-hing-te-bijten-a4870361>

Köhnken, G., Manzanero, A. L. & Scott, M. T. (2015). Statement validity assessment: Myths and limitations. *Anuario de Psicología Jurídica*, 25, 13-19. <https://www.doi.org/10.1016/j.apj.2015.01.004>

Koo, T. K. & Li, M. Y. (2016). A Guideline of Selecting and Reporting Intraclass Correlation Coefficients for Reliability Research. *Journal of Chiropractic Medicine*, 15(2), 155-163. <https://doi.org/10.1016/j.jcm.2016.02.012>

Kuiper, R. (2021, juli 16). Pizzagate in de polder: Hoe Bodegraven de strijd aanging met complotdenkers. *De Volkskrant*

Kuiper, R. (2024, augustus 20). Met een kort geding beoogt Bodegraven de heropleving van een oud complot in de kiem te smoren. *De Volkskrant*

Lahtinen, H.M., Laitila, A. & Korkman, J. (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect*, 21(3), 255-264. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.10.011>

Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Esplin, P. W., Hershkowitz, I., Orbach, Y. & Hovav, M. (1997). Criterion-based content analysis: A field validation study. *Child Abuse & Neglect*, 21(3), 255-264. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00170-6](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00170-6)

Lampinen, J. M., Odegard, T. N. & Bullington, J. L. (2003). Qualities of memories for performed and imagined actions. *Applied Cognitive Psychology*, 17(8), 881-893. <https://doi.org/10.1002/acp.916>

Landis, J. R. & Koch, G. G. (1977). The Measurement of Observer Agreement for Categorical Data. *Biometrics*, 33(1), 159. <https://doi.org/10.2307/2529310>

Lee, M. D. & Wagenmakers, E.-J. (2013). *Bayesian Cognitive Modeling: A Practical Course* (1ste dr.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139087759>

Levy, R. & Mattsson, M. (2019). The Effects of Social Movements: Evidence from #Me-Too. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3496903>

Lilienfeld, S. O., Kirsch, I., Sarbin, T. R., Lynn, S. J., Chaves, J. F., Ganaway, G. K. & Powell, R. A. (1999). Dissociative identity disorder and the sociocognitive model: Recalling the lessons of the past. *Psychological Bulletin*, 125(5), 507-523. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.5.507>

Lindsay, D. S. & Read, J. D. (2001). The Recovered Memories Controversy: Where Do We Go from Here? In G. M. Davies & T. Dalgleish (Red.), *Recovered Memories: Seeking the Middle Ground* (1ste dr., pp. 69-93). Wiley. <https://doi.org/10.1002/0470013486.ch5>

Loftus, E. F. (1993). The reality of repressed memories. *American Psychologist*, 48(5), 518-537. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.5.518>

Loftus, E. F. (1997). Creating False Memories. *Scientific American*, 277(3), 70-75. <https://doi.org/10.1038/scientificamerican0997-70>

Loftus, E. F. (2005). Planting misinformation in the human mind: A 30-year investigation of the malleability of memory: Figure 1. *Learning & Memory*, 12(4), 361-366. <https://doi.org/10.1101/lm.94705>

Loftus, E. F. & Davis, D. (2006). Recovered Memories. *Annual Review of Clinical Psychology*, 2(1), 469-498. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.2.022305.095315>

Loftus, E. F. & Ketcham, K. (1994). *The Myth of Repressed Memory*. St. Martin's Press

- Loftus, E. F. & Pickrell, J. E. (1995). The Formation of False Memories. *Psychiatric Annals*, 25(12), 720-725. <https://doi.org/10.3928/0048-5713-19951201-07>
- Loftus, E. F., Polonsky, S. & Fullilove, M. (1994). Memories of childhood sexual abuse. Remembering and Repressing. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 67-84
- London, K., Bruck, M., Wright, D. B. & Ceci, S. J. (2008). Review of the contemporary literature on how children report sexual abuse to others: Findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory*, 16(1), 29-47. <https://doi.org/10.1080/09658210701725732>
- Luke, T. J. (2019). Lessons From Pinocchio: Cues to Deception May Be Highly Exaggerated. *Perspectives on Psychological Science*, 14(4), 646-671. <https://doi.org/10.1177/1745691619838258>
- Luke, T. J., Giolla, E. M., Memon, A., Landström, S., Granhag, P. A. & Kassin, S. (2023). What have we learned about cues to deception? A survey of expert opinions. *Psychology, Crime & Law*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2023.2292504>
- Lynn, S. J., Maxwell, R., Merckelbach, H., Lilienfeld, S. O., Kloet, D. V. H. D. & Miskovic, V. (2019). Dissociation and its disorders: Competing models, future directions, and a way forward. *Clinical Psychology Review*, 73, 101755. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2019.101755>
- Magnusson, M., Ernberg, E. & Landström, S. (2017). Preschoolers' disclosures of child sexual abuse: Examining corroborated cases from Swedish courts. *Child Abuse & Neglect*, 70, 199-209. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.018>
- Mangiulli, I., Jelcic, M., Howe, M. L., Patihis, L., Dodier, O., Huntjens, R., Krackow, E., Lynn, S. J. & Otgaar, H. (2025). The weight of evidence regarding the nature of traumatic memories: A comment on Mazzoni et al. *Legal and Criminological Psychology*, 30(S1), 103-105. https://doi.org/10.1111/lcrp.1_12273
- Markowitsch, H. J. & Staniloiu, A. (2025). Dissociative amnesia – A valid construct for repressed memories. *Legal and Criminological Psychology*, 30(S1), 5-21. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12276>
- Mazzoni, G., Convertino, G., Marchetti, M., Mitaritonna, D., Stockner, M. & Talbot, J. (2025). Taking the middle stance in the debate on the nature of traumatic memories. *Legal and Criminological Psychology*, 30(S1), 89-102. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12273>

McElvaney, R. (2015). Disclosure of Child Sexual Abuse: Delays, Non-disclosure and Partial Disclosure. What the Research Tells Us and Implications for Practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159-169. <https://doi.org/10.1002/car.2280>

McElvaney, R., Greene, S. & Hogan, D. (2014). To Tell or Not to Tell? Factors Influencing Young People's Informal Disclosures of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(5), 928-947. <https://doi.org/10.1177/0886260513506281>

McGuire, K. & London, K. (2020). A retrospective approach to examining child abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 99, 104263. <https://doi.org/10.1016/j.chabu.2019.104263>

McNally, R. J. (2003). *Remembering trauma*. Harvard University Press

McNally, R. J. (2024). The Return of Repression? Evidence From Cognitive Psychology. *Topics in Cognitive Science*, 4(16), tops.12638. <https://doi.org/10.1111/tops.12638>

McNally, R. J., Ristuccia, C. S. & Perlman, C. A. (2005). Forgetting of Trauma Cues in Adults Reporting Continuous or Recovered Memories of Childhood Sexual Abuse. *Psychological Science*, 16(4), 336-340. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01536.x>

Meeter, M., Murre, J. M. J. & Janssen, S. M. J. (2005). Remembering the news: Modeling retention data from a study with 14,000 participants. *Memory & Cognition*, 33(5), 793-810. <https://doi.org/10.3758/BF03193075>

Merckelbach, H., Crombag, H. F. M. & Horselenberg, R. (2002). Hervonden herinneringen. In P. J. Van Koppen, D. J. Hessing, H. L. G. J. Merckelbach & H. F. M. Crombag (Red.), *Het Recht van Binnen* (pp. 485-505). Kluwer

Merckelbach, H. & Wessel, I. (1994). Recovered memories. *De Psycholoog*, 29, 85-90.

Monds, L. A., Howard, M., Paterson, H. M. & Kemp, R. I. (2019). The effects of perceived memory ability on memory conformity for an event. *Psychiatry, Psychology and Law*, 26(4), 580-592. <https://doi.org/10.1080/13218719.2018.1556130>

Moore, A. (2024, april 16). How we survive. At 50, I had a flashback to a priest abusing me as a child. Then I decided to confront him. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2024/apr/16/mary-dispenza-50-flashback-priest-abusing-child-decided-confront>

Morgan, C. A., Southwick, S., Steffian, G., Hazlett, G. A. & Loftus, E. F. (2013). Misinformation can influence memory for recently experienced, highly stressful events.

International Journal of Law and Psychiatry, 36(1), 11-17. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2012.11.002>

Morrison, S. E., Bruce, C. & Wilson, S. (2018). Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176-194. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1425943>

Murphy, G., Dawson, C. A., Huston, C., Ballantyne, L., Barrett, E., Cowman, C. S., Fitzsimons, C., Maher, J., Ryan, K. M. & Greene, C. M. (2023). Lost in the mall again: A preregistered replication and extension of Loftus & Pickrell (1995). *Memory*, 31(6), 818-830. <https://doi.org/10.1080/09658211.2023.2198327>

Nahari, G. (2018). Reality monitoring in the forensic context: Digging deeper into the speech of liars. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 7(3), 432-440. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2018.04.003>

Nahari, G. (2023, juli 4). *Verbal lie detection: When memory and strategy meet*. Annual Conference of the European Association of Psychology and Law (EAPL), Cluj-Napoca, Romania

Nahari, G., Vrij, A. & Fisher, R. P. (2014). Exploiting liars' verbal strategies by examining the verifiability of details. *Legal and Criminological Psychology*, 19(2), 227-239. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.2012.02069.x>

Nandrino, J., El Haj, M., Torre, J., Naye, D., Douchet, H., Danel, T. & Cottençin, O. (2016). Autobiographical Memory Deficits in Alcohol-Dependent Patients with Short- and Long-Term Abstinence. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 40(4), 865-873. <https://doi.org/10.1111/acer.13001>

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2021). *Dadermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2015-2019*. Nationaal rapporteur. <https://nationaalrapporteur.nl/publicaties/rapporten/2021/06/08/dadermonitor-seksueel-geweld-tegen-kinderen-2015-2019>

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2022). *Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2017—2021*. Nationaal rapporteur. <https://www.nationaalrapporteur.nl/documenten/2022/11/08/slachtoffermonitor-seksueel-geweld-tegen-kinderen>

Nierop, N. M. & Eshof, P. van den (2017). Voorbij ritueel misbruik—De ervaringen van een retractor. *EMDR-magazine*, 13, 26-28

Nierop, N. & Eshof, P. van den (2008). *Misbruik, misleiding en misverstanden*. <https://www.zedenadvocaat.nl/wp-content/uploads/2014/01/lebz-onderzoeksverslag-2008.pdf>

Nierop, N., Eshof, P. van den & Brandt, C. (2021). A practical approach to sexual abuse allegations: Netherlands Expert Committee for Equivocal Sexual Abuse Allegations. *Psychiatry, Psychology and Law*, 28(6), 841-853. <https://doi.org/10.1080/13218719.2021.1873203>

NOS. (2024). *Beelden opgedoken van Sean 'Diddy' Combs die voormalige vriendin mishandelt*. <https://nos.nl/artikel/2520887-beelden-opgedoken-van-sean-diddy-combs-die-voormalige-vriendin-mishandelt>

Oberlader, V. A., Naefgen, C., Koppehele-Gossel, J., Quinten, L., Banse, R. & Schmidt, A. F. (2016). Validity of content-based techniques to distinguish true and fabricated statements: A meta-analysis. *Law and Human Behavior*, 40(4), 440-457. <https://doi.org/10.1037/lhb0000193>

Oberlader, V. A., Quinten, L., Banse, R., Volbert, R., Schmidt, A. F. & Schönbrodt, F. D. (2021). Validity of content-based techniques for credibility assessment- How telling is an extended meta-analysis taking research bias into account? *Applied Cognitive Psychology*, 35(2), 393-410. <https://doi.org/10.1002/acp.3776>

Ofshe, R. J. & Singer, M. T. (1994). Recovered-Memory Therapy and Robust Repression: Influence and Pseudomemories. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 42(4), 391-410. <https://doi.org/10.1080/00207149408409367>

Olson, E. A. & Wells, G. L. (2004). What Makes a Good Alibi? A Proposed Taxonomy. *Law and Human Behavior*, 28(2), 157-176. <https://doi.org/10.1023/B:LAHU.0000022320.47112.d3>

Op de Beeck, G. (2025). *Het wordt beter* (2e dr.). Prometheus

Ophoff, A. (2024, oktober 20). *Griet Op de Beeck schrijft voor het eerst non-fictie: 'Ketamine zette sluizen van traumatische herinneringen open'*. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/10/20/touche-griet-op-de-beeck-nieuw-boek-ketamine/>

Ost, J. (2017). Adults' retractions of childhood sexual abuse allegations: High-stakes and the (in)validation of recollection. *Memory*, 25(7), 900-909. <https://doi.org/10.1080/09658211.2016.1187757>

Ost, J., Costall, A. & Bull, R. (2002). A perfect symmetry? A study of retractors' experiences of making and repudiating claims of early sexual abuse. *Psychology Crime & Law*, 8, 155-181. <https://doi.org/10.1080/10683160208415004>

Otgaar, H., Candel, I., Merckelbach, H. & Wade, K. A. (2009). Abducted by a UFO: Prevalence information affects young children's false memories for an implausible event. *Applied Cognitive Psychology*, 23(1), 115-125. <https://doi.org/10.1002/acp.1445>

Otgaar, H., Horselenberg, R., Rassin, E., Wessel, I., Jelicic, M., Vredeveltdt, A. & Koppen, P. J. van (2021). De wetenschap achter verdrongen en valse herinneringen. *De Psycholoog*, 56(12), 10-20

Otgaar, H., Howe, M. L., Patihis, L., Mangiulli, I., Dodier, O., Huntjens, R., Krackow, E., Jelicic, M. & Lynn, S. J. (2025). Repressed Memory and Dissociative Amnesia: The Unidentified Anomalous Phenomenon of Memory Loss. *Legal and Criminological Psychology*, lcrp.1_12276. https://doi.org/10.1111/lcrp.1_12276

Otgaar, H., Howe, M. L., Patihis, L., Merckelbach, H., Lynn, S. J., Lilienfeld, S. O. & Loftus, E. F. (2019). The Return of the Repressed: The Persistent and Problematic Claims of Long-Forgotten Trauma. *Perspectives on Psychological Science*, 14(6), 1072-1095. <https://doi.org/10.1177/1745691619862306>

Otgaar, H., Mangiulli, I., Li, C., Jelicic, M. & Muris, P. (2025). The recovery and retraction of memories of abuse: A scoping review. *Frontiers in Psychology*, 16, 1498258. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1498258>

Otgaar, H., Riesthuis, P., Ramaekers, J. G., Garry, M. & Kloft, L. (2022). The importance of the smallest effect size of interest in expert witness testimony on alcohol and memory. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.980533>

Politie (2016, 1 januari). Politie-instructie Zeden

Politie (2017, 1 januari). Politie-instructie Zeden Kinderpornografie en Kindersekstoerisme

Politie (2023, 1 februari). Politie-instructie Zeden, Kinderporno en Kindersekstoerisme

Politie (2024, 1 juli). Politie-instructie seksuele misdrijven

Paine, M. L. & Hansen, D. J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical psychology review*, 22, 271-295. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(01\)00091-5](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(01)00091-5)

Paterson, H. M., Kemp, R. I. & Forgas, J. P. (2009). Co-Witnesses, Confederates, and Conformity: Effects of Discussion and Delay on Eyewitness Memory. *Psychiatry, Psychology and Law*, 16(sup1), S112-S124. <https://doi.org/10.1080/13218710802620380>

Patihis, L., Otgaar, H., Lynn, S. J., Loftus, E. F. & McNally, R. J. (2022). The Recovered Memory Debate: Wins, Losses, and Creating Future Open-Minded Skeptics. In C. L. Cobb, S. J. Lynn & W. O'Donohue (Red.), *Toward a Science of Clinical Psychology* (pp. 377-394). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14332-8_19

Patihis, L. & Pendergrast, M. H. (2019). Reports of Recovered Memories of Abuse in Therapy in a Large Age-Representative U.S. National Sample: Therapy Type and Decade Comparisons. *Clinical Psychological Science*, 7(1), 3-21. <https://doi.org/10.1177/2167702618773315>

Pauw, J. & Hildebrand, S. (Regisseurs). (2024, oktober 28). *Bar Laat* [televisie uitzending]. BNN-VARA. https://npo.nl/start/serie/bar-laot/seizoen-1/bar-laot_38

Peterson, C. (2015). A Decade Later: Adolescents' Memory for Medical Emergencies. *Applied Cognitive Psychology*, 29(6), 826-834. <https://doi.org/10.1002/acp.3192>

Pezdek, K. & Hodge, D. (1999). Planting False Childhood Memories in Children: The Role of Event Plausibility. *Child Development*, 70(4), 887-895. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00064>

Pezdek, K. & Lam, S. (2007). What research paradigms have cognitive psychologists used to study 'False memory', and what are the implications of these choices? *Consciousness and Cognition*, 16(1), 2-17. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2005.06.006>

Priebe, G. & Svedin, C. G. (2008). Child sexual abuse is largely hidden from the adult society. *Child Abuse & Neglect*, 32(12), 1095-1108. <https://doi.org/10.1016/j.chia-bu.2008.04.001>

Radcliffe, P. J. & Patihis, L. (2025). In a UK sample, EMDR and other trauma therapists indicate beliefs in unconscious repression and dissociative amnesia. *Memory*, 33(5), 542-565. <https://doi.org/10.1080/09658211.2025.2498929>

Rassin, E. (2024). *Case studies in legal psychology. Psychological perspectives on criminal evidence*. Springer

Raymaekers, L., Smeets, T., Peters, M. J. V., Otgaar, H. & Merckelbach, H. (2012). The classification of recovered memories: A cautionary note. *Consciousness and Cognition*, 21(4), 1640-1643. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2012.09.002>

- Read, J. D., Connolly, D. A. & Welsh, A. (2006). An Archival Analysis of Actual Cases of Historic Child Sexual Abuse: A Comparison of Jury and Bench Trials. *Law and Human Behavior*, 30(3), 259-285. <https://doi.org/10.1007/s10979-006-9010-7>
- Roberts, K. P. & Lamb, M. E. (2010). Reality-monitoring characteristics in confirmed and doubtful allegations of child sexual abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 24(8), 1049-1079. <https://doi.org/10.1002/acp.1600>
- Rothstein, H.R., Sutton, A. J. & Borenstein, M. (Red.). (2005). *Publication bias in meta analysis: Prevention, assessment and adjustments*. John Wiley & Sons
- Roydeva, M. I. & Reinders, A. A. T. S. (2021). Biomarkers of Pathological Dissociation: A Systematic Review. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 123, 120-202. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2020.11.019>
- Rubin, D. C. (2000). The distribution of early childhood memories. *Memory*, 8(4), 265-269. <https://doi.org/10.1080/096582100406810>
- Schaeffer, P., Leventhal, J. M. & Asnes, A. G. (2011). Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse & Neglect*, 35(5), 343-352. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.01.014>
- Schemmel, J., Datschewski-Verch, L. & Volbert, R. (2024). Recovered memories in psychotherapy: A survey of practicing psychotherapists in Germany. *Memory*, 32(2), 176-196. <https://doi.org/10.1080/09658211.2024.2305870>
- Schönbucher, V., Maier, T., Mohler-Kuo, M., Schnyder, U. & Landolt, M. A. (2012). Disclosure of Child Sexual Abuse by Adolescents: A Qualitative In-Depth Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(17), 3486-3513. <https://doi.org/10.1177/0886260512445380>
- Schooler, J., Ambadar, Z. & Bendiksen, M. (1997). A Cognitive Corroborative Case Study Approach for Investigating Discovered Memories of Sexual Abuse. In J.D. Read & D.S. Lindsay (Eds.), *Recollections of trauma: Scientific evidence and clinical practice* (pp. 379-388). Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-2672-5_15
- Schooler, J., Bendiksen, M. & Ambadar, Z. (1997). Taking the middle line: Can we accommodate both fabricated and recovered memories of sexual abuse. In M.A. Conway (ed), *False and recovered memories* (pp. 251-292). Oxford University Press
- Schooler, J. W. (2001). Discovering Memories of Abuse in the Light of Meta-Awareness. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 4(2), 105-136. https://doi.org/10.1300/J146v04n02_06

Scoboria, A., Wade, K. A., Lindsay, D. S., Azad, T., Strange, D., Ost, J. & Hyman, I. E. (2017). A mega-analysis of memory reports from eight peer-reviewed false memory implantation studies. *Memory*, 25(2), 146-163. <https://doi.org/10.1080/09658211.2016.1260747>

Segura, I. A., McGhee, J., Della Sala, S., Cowan, N. & Pompéia, S. (2021). A reappraisal of acute doses of benzodiazepines as a model of anterograde amnesia. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 36(3), e2774. <https://doi.org/10.1002/hup.2774>

Shaw, J. (2020). Do False Memories Look Real? Evidence That People Struggle to Identify Rich False Memories of Committing Crime and Other Emotional Events. *Frontiers in Psychology*, 11, 650. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00650>

Shaw, J. & Porter, S. (2015). Constructing Rich False Memories of Committing Crime. *Psychological Science*, 26(3), 291-301. <https://doi.org/10.1177/0956797614562862>

Shaw, J. & Vredeveldt, A. (2019). The Recovered Memory Debate Continues in Europe: Evidence From the United Kingdom, the Netherlands, France, and Germany. *Clinical Psychological Science*, 7(1), 27-28. <https://doi.org/10.1177/2167702618803649>

Shields, G. S., Sazma, M. A., McCullough, A. M. & Yonelinas, A. P. (2017). The effects of acute stress on episodic memory: A meta-analysis and integrative review. *Psychological Bulletin*, 143(6), 636-675. <https://doi.org/10.1037/bul0000100>

Sivers, H., Schooler, J. & Freyd, J. J. (2002). Recovered Memories. In V. S. Ramachandran (ed.), *Encyclopedia of the Human Brain* (pp. 169-184). Elsevier. <https://linking-hub.elsevier.com/retrieve/pii/B0122272102002995>

Smeets, T., Wolf, O. T., Giesbrecht, T., Sijstermans, K., Telgen, S. & Joëls, M. (2009). Stress selectively and lastingly promotes learning of context-related high arousing information. *Psychoneuroendocrinology*, 34(8), 1152-1161. <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2009.03.001>

Spano, J. (2006, december 4). 4 decades after abuse, former nun faces past. *The Seattle Times*. <https://www.seattletimes.com/seattle-news/4-decades-after-abuse-former-nun-faces-past>

Sporer, S. L. & Masip, J. (2024). A systematic review of the validity of Criteria-based Content Analysis in child sexual abuse cases and other field studies. *Psychology, Crime & Law*, 1-42. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2024.2335971>

Steller, M. & Köhnken, G. (1989). Criteria-Based Content Analysis. In D. C. Raskin (ed.), *Psychological methods in criminal investigation and evidence* (pp. 217-245). Springer-Verlag

Suengas, A. G. & Johnson, M. K. (1988). Qualitative effects of rehearsal on memories for perceived and imagined complex events. *Journal of Experimental Psychology: General*, 117(4), 377-389. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.117.4.377>

Takarangi, M. K. T., Polaschek, D. L. L., Garry, M. A. & Loftus, E. F. (2008). Psychological Science, Victim Advocates, and the Problem of Recovered Memories. *International Review of Victimology*, 15(2), 147-163. <https://doi.org/10.1177/026975800801500205>

Ter Beek, M. K. & Nierop, N. M. (2021). Beschuldigingen van ritueel misbruik. *Expertise en Recht*, 5, 190-199

Ter Beek, M. K. & Nierop, N. M. (2022). Het beoordelen van complexe zedenzaken door de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken (LEBZ)—Periode 2008—2020. *Cahiers Politiestudies*, 2(63), 131-159

Thomas, A. K. & Wulff, A. N. (2024). What the Acute Stress Response Suggests about Memory. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 691-706. <https://doi.org/10.1111/tops.12664>

Tsang, V. (2024). *The deepest wounds are the immeasurable ones The scars of the Amsterdam Sexual Abuse Case* [Universiteit van Amsterdam]. <https://hdl.handle.net/11245.1/01fa77bc-5a25-41bd-b1c8-1b81010aae0a>

Van der Hart, O., Steele, K., Boon, S. & Brown, P. (1993). The treatment of traumatic memories: Synthesis, realization, and integration. *Dissociation: Progress in the Dissociative Disorders*, 6(2-3), 162-180

Van der Kolk, B. A. (1998). Trauma and memory. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 52(S1). <https://doi.org/10.1046/j.1440-1819.1998.0520s5S97.x>

Van der Kolk, B. A. (2015). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Penguin books

Van der Kolk, B. A. & Fisler, R. (1995). Dissociation and the fragmentary nature of traumatic memories: Overview and exploratory study. *Journal of Traumatic Stress*, 8(4), 505-525. <https://doi.org/10.1002/jts.2490080402>

Van der Kolk, B. A., Hopper, J. W. & Osterman, J. E. (2001). Exploring the Nature of Traumatic Memory: Combining Clinical Knowledge with Laboratory Methods. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 4(2), 9-31. https://doi.org/10.1300/J146v04n02_02

Van Nieuwkerk, M. (Regisseur). (2017, september 25). Nieuw boek Griet op de Beeck over incest [televisieuitzending]. In *De Wereld draait door*. BNN-VARA. <https://www.bnnvara.nl/dewerelddraaitdoor/videos/294010>

Van der Pal, T. (2025, maart 14). Politie heeft niet genoeg mankracht voor sterk toegenomen aantal zedenmisdrijven. *Trouw*. <https://www.trouw.nl/binnenland/politie-heeft-niet-genoege-mankracht-voor-sterk-toegenomen-aantal-zedenmisdrijven~b0153e98/>

Verschuere, B., Bogaard, G. & Meijer, E. (2021). Discriminating deceptive from truthful statements using the verifiability approach: A meta-analysis. *Applied Cognitive Psychology*, 35(2), 374-384. <https://doi.org/10.1002/acp.3775>

Verschuere, B., Kleinberg, B., Kolschooten, M. van, Bolhoven, L. & Rassin, E. (2025). *How Dutch legal professionals assess statement credibility: Evidence from a survey and an analysis of 518 court rulings on sexual abuse* [Preprint]. https://doi.org/10.31219/osf.io/grj5c_v1

Verschuere, B., Lin, C.-C., Huismann, S., Kleinberg, B., Willemse, M., Mei, E. C. J., Goor, T. van, Löwy, L. H. S., Appiah, O. K. & Meijer, E. (2022). *Use the best, ignore the rest: How heuristics allow to tell lie from truth* *Nature Human Behaviour*, 7(5), 718-728. <https://www.nature.com/articles/s41562-023-01556-2>

Verschuere, B., Lin, C.-C., Huismann, S., Kleinberg, B., Willemse, M., Mei, E. C. J., Goor, T. van, Löwy, L. H. S., Appiah, O. K. & Meijer, E. (2023). The use-the-best heuristic facilitates deception detection. *Nature Human Behaviour*, 7(5), 718-728. <https://doi.org/10.1038/s41562-023-01556-2>

Verschuere, B., Schutte, M., Opzeeland, S. & Kool, I. (2021). The verifiability approach to deception detection: A preregistered direct replication of the information protocol condition of Nahari, Vrij, and Fisher (2014b). *Applied Cognitive Psychology*, 35(1), 308-316. <https://doi.org/10.1002/acp.3769>

Volbert, R. & Steller, M. (2014). Is This Testimony Truthful, Fabricated, or Based on False Memory?: Credibility Assessment 25 Years After. *European Psychologist*, 19(3), 207-220. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000200>

Vrij, A. (2005). Criteria-Based Content Analysis: A Qualitative Review of the First 37 Studies. *Psychology, Public Policy, and Law*, 11(1), 3-41. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.3>

Vrij, A. (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities* (2e dr.). Wiley

Vrij, A., Akehurst, L., Soukara, S. & Bull, R. (2002). Will the truth come out? The effect of deception, age, status, coaching, and social skills on CBCA scores. *Law and Human Behavior*, 26(3), 261-283. <https://doi.org/10.1023/A:1015313120905>

Vrij, A., Akehurst, L., Soukara, S. & Bull, R. (2004a). Detecting Deceit Via Analyses of Verbal and Nonverbal Behavior in Children and Adults. *Human Communication Research*, 30(1), 8-41. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2004.tb00723.x>

Vrij, A., Akehurst, L., Soukara, S. & Bull, R. (2004b). Let me inform you how to tell a convincing story: CBCA and reality monitoring scores as a function of age, coaching, and deception. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 36(2), 113-126. <https://doi.org/10.1037/h0087222>

Wachendörfer, M. M. & Oeberst, A. (2024). Differences Between True and False Memories Using the Criteria-Based Content Analysis. *Applied Cognitive Psychology*, 38(5), e4246. <https://doi.org/10.1002/acp.4246>

Wade, K. A., Sharman, S. J., Garry, M., Memon, A., Mazzoni, G., Merckelbach, H. & Loftus, E. F. (2007). False claims about false memory research. *Consciousness and Cognition*, 16(1), 18-28. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2006.07.001>

Wagenaar, W. A. (1986). My memory: A study of autobiographical memory over six years. *Cognitive Psychology*, 18(2), 225-252. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(86\)90013-7](https://doi.org/10.1016/0010-0285(86)90013-7)

Wagenmakers, E.-J., Love, J., Marsman, M., Jamil, T., Ly, A., Verhagen, J., Selker, R., Gronau, Q. F., Dropmann, D., Boutin, B., Meerhoff, F., Knight, P., Raj, A., Kesteren, E.-J. van, Doorn, J. van, Šmíra, M., Epskamp, S., Etz, A., Matzke, D., ... Morey, R. D. (2018). Bayesian inference for psychology. Part II: Example applications with JASP. *Psychonomic Bulletin & Review*, 25(1), 58-76. <https://doi.org/10.3758/s13423-017-1323-7>

Wakefield, H. & Underwager, R. (1992). Recovered memories of alleged sexual abuse: Lawsuits against parents. *Behavioral Sciences & the Law*, 10(4), 483-507. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370100406>

Wardell, V. & Palombo, D. J. (2024). Stability and malleability of emotional autobiographical memories. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 393-406. <https://doi.org/10.1038/s44159-024-00312-1>

Wessel, I. (2018). Hoe denken VEN-leden over de betrouwbaarheid van het geheugen. *EMDR-magazine*, 17, 10-14

Wessel, I. (2024). Suppression-Induced Forgetting as a Model for Repression. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 731-751. <https://doi.org/10.1111/tops.12684>

Wessel, I. & Wolters, G. (2010). Het geheugen van getuigen. In P. J. van Koppen (Red.), *Reizen met mijn rechter: Psychologie van het recht*. Kluwer

Wessel, I. & Wolters, G. (2017). Het geheugen van getuigen: Herinneren, vergeten en vergissen. In P. J. van Koppen (Red.), *Routes van het recht. Over de rechtspsychologie*. Boom

Wiechert, S. M. (2024). *Memory on trial. Investigating the robustness of legally relevant memory phenomena* [Universiteit van Amsterdam]. <https://dare.uva.nl/search?identifier=7efc0c24-9b60-4f0b-9d32-a3d1a4505a57>

Wildenborg, F. (2017, september 28). Misbruik Griet op de Beeck: Heeft een 'hervonden herinnering'waarde? *Algemeen Dagblad*. <https://www.ad.nl/binnenland/misbruik-griet-op-de-beeck-heeft-een-hervonden-herinnering-waarde~acd3de5a/>

Williams, L. M. (1994). Recall of childhood trauma: A prospective study of women's memories of child sexual abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(6), 1167-1176. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.62.6.1167>

Williams, L. M. (1995). Recovered memories of abuse in women with documented child sexual victimization histories. *Journal of Traumatic Stress*, 8(4), 649-673. <https://doi.org/10.1002/jts.2490080408>

Wood, G. (1978). The knew-it-all-along effect. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 4(2), 345-353. <https://doi.org/10.1037/0096-1523.4.2.345>

World Health Organization. (2013). *Guidelines for the management of conditions that are specifically related to stress*. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/85119>

Wu, Y., Goodman, G. S., Goldfarb, D., Wang, Y., Vidales, D., Brown, L., Eisen, M. L. & Qin, J. (2023). Memory Accuracy After 20 Years for Interviews About Child Maltreatment. *Child Maltreatment*, 28(1), 85-96. <https://doi.org/10.1177/10775595211055184>

Wu, Y., Hartman, D., Wang, Y., Goldfarb, D. & Goodman, G. S. (2024). Suppression and Memory for Childhood Traumatic Events: Trauma Symptoms and Non-Disclosure. *Topics in Cognitive Science*, 16(4), 718-730. <https://doi.org/10.1111/tops.12667>

Yuille, J. C. & Cutshall, J. L. (1986). A case study of eyewitness memory of a crime. *Journal of Applied Psychology*, 71(2), 291-301. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.71.2.291>

Zappalà, A., Mangiulli, I., Santtila, P., Loftus, E. F. & Otgaar, H. (2024). Beliefs and therapeutic practices related to traumatic memories among Italian cognitive behavioral therapists and trainees. *Journal of Criminal Psychology*, 14(1), 24-37. <https://doi.org/10.1108/JCP-05-2023-0035>

Bijlage I **Handleiding**

Handleiding

Herinneringen aan misbruik van langer geleden

1. Type Herinneringen
2. Toetsbare Details
3. Bewijs

Mirjam ter Beek, MSc.

1. Type Herinneringen

Uitsluiten van zaken

- Zaken waarbij er geen sprake is van herinneringen (vermeende slachtoffer vermoedt misbruikt te zijn of is overtuigd misbruikt te zijn zonder dat sprake is van herinneringen).
- Zaken waarbij er sterke aanwijzingen zijn dat er sprake is van een valse beschuldiging. Het gaat om zaken waarbij sprake lijkt van een bewust onjuiste aangifte omdat er bijvoorbeeld een duidelijk motief is voor het doen van de aangifte (i.p.v. een aangifte op basis van fictieve herinneringen).
- In zaken waarbij meer dan één (vermeend) slachtoffer aangifte heeft gedaan, zal het (vermeende) slachtoffer die als eerste aangifte heeft gedaan, worden meegenomen en de overige aangifte(n) worden uitgesloten.

Algemene regel

Het scoren van het type herinnering is gebaseerd op: 1) 'de beleving van het (vermeende) slachtoffer of de herinnering een periode volledig afwezig is geweest' (i.e., continuïteit) in combinatie met 2) 'de wijze waarop de herinnering tot stand is gekomen' (i.e., ontstaanswijze).

- **Continuïteit:** Als het (vermeende) slachtoffer aangeeft altijd herinneringen aan het misbruik te hebben gehad, is er sprake van continue herinneringen. Als het (vermeende) slachtoffer aangeeft dat de herinnering aan het misbruik een periode volledig afwezig is geweest (anders dan er niet aan denken) dan is er in dit onderzoek sprake van een hervonden herinnering. Als sprake is van een hervonden herinnering wordt in tweede instantie gekeken naar de wijze waarop de herinnering is ontstaan (zie ontstaanswijze).
- **Ontstaanswijze:** De ontstaanswijze wordt beoordeeld aan de hand van de aanwezigheid van: een actief zoekproces, interpretatie van beelden, dromen of signalen, suggestieve druk, en/of overtuiging van misbruik. De beoordelaar evalueert of één of meerdere van deze aspecten aanwezig waren voorafgaand aan de herinnering. Bij het scoren wordt gebruikgemaakt van een stroomdiagram waarin deze stappen zijn opgenomen (zie hierna).

Als er onvoldoende informatie is om een item te beoordelen, scoor je 'Nee' (Score 0).

Toelichting per onderdeel van de flowchart

A1 Herinnering is in de beleving van het slachtoffer een periode volledig afwezig geweest (m.u.v. een periode niet aan de gebeurtenis denken).

Hier staat de beleving van het (vermeende) slachtoffer centraal. Het (vermeende) slachtoffer ervaart dat de herinnering een periode volledig afwezig was. Een lange tijd niet aan het misbruik denken, wordt hierbij niet gezien als dat de herinnering volledig afwezig was.

Houd rekening met het feit dat voor (vermeende) slachtoffers woorden zoals wegstoppen of verdringen verschillende betekenissen kunnen hebben. Gebruik bij de beoordeling zoveel mogelijk de totale beschrijving/uitleg van het (vermeende) slachtoffer in plaats van alleen af te gaan op de gebruikte termen. Bijvoorbeeld, als een (vermeend) slachtoffer in een deel van de verklaring benoemt dat de herinnering een periode was verdrongen/weggestopt, maar uit de verdere toelichting blijkt dat het (vermeende) slachtoffer de herinnering wel altijd heeft gehad maar er een tijd niet aan heeft gedacht, dan scoor je nee op dit onderdeel. Als het (vermeende) slachtoffer spreekt over verdringen/wegstoppen van de herinnering en de toelichting doet enigszins vermoeden dat de herinnering er altijd is geweest maar dit wordt onvoldoende helder, dan blijft het antwoord ja (op basis van de uitspraken over verdringen/wegstoppen).

Als uit de verklaring onvoldoende helder wordt of de herinnering volledig afwezig was maar de wijze waarop de herinnering naar boven kwam, vertoont gelijkenissen met de wijze waarop deze bij hervonden herinneringen naar boven komt (bijvoorbeeld na een actief zoekproces), dan volg je in het stroomschema de route 'ja' voor 'periode volledig afwezig'. In de codelijst scoor je tevens A2 'vermoedelijk discontinu'.

Maak onderscheid tussen de overtuiging dat misbruik heeft plaatsgevonden en de herinnering met perceptuele en emotionele karakteristieken waarbij men ervaart het misbruik te hebben meegemaakt. Een (vermeend) slachtoffer dat aangeeft altijd te hebben geweten misbruikt te zijn, verschilt van een slachtoffer dat altijd herinneringen heeft gehad aan de gebeurtenis. Bijvoorbeeld: een (vermeend) slachtoffer dat aangeeft altijd te hebben geweten misbruikt te zijn en daarbij ook een beschuldigde noemt zonder te weten wat er precies gebeurd is of zonder op dat moment een beschrijving van het misbruik te kunnen geven. In een dergelijk voorbeeld waarbij de herinnering een periode volledig afwezig was, maar het (vermeende) slachtoffer in die periode wel overtuigd was misbruik te hebben meegemaakt, scoor je 'ja' voor 'herinnering volledige afwezig'.

Dromen

Dromen en beelden worden in dit onderzoek niet gezien als herinneringen, tenzij het (vermeende) slachtoffer aangeeft te ervaren dat de beelden aspecten zijn van een originele ervaring. Als een (vermeend) slachtoffer altijd al dromen/nachtmerries had, maar pas later gaat ervaren dat deze beelden aspecten zijn van een originele ervaring, wordt deze herinnering gescoord als herinnering die een periode volledig afwezig was.

Een droom of een beeld wordt pas als een herinnering gescoord wanneer het (vermeende) slachtoffer de beelden effectief ervaart als een herinnering aan een meege maakte gebeurtenis, maar niet wanneer het (vermeende) slachtoffer louter overtuigd is dat de dromen/beelden voortkomen uit een daadwerkelijk meegemaakte gebeurtenis. Het kan wel zo zijn dat het (vermeende) slachtoffer niet alle details van de gebeurtenis scherp heeft en dus over een deel verklaart in termen zoals 'ik denk' of 'ik geloof'. Het gebruik van deze termen betekent niet direct dat er in het geheel geen herinneringen

zijn. Een situatie waarbij het (vermeende) slachtoffer voor een langere periode enkel beelden of vermoedens van misbruik heeft, zal als ‘discontinu’ gescoord moeten worden (ja voor A1).

Dissociatieve identiteitsstoornis (DIS)

Indien de herinnering ontoegankelijk was omdat deze enkel bekend zou zijn bij een andere persoonlijkheid (alter), zoals omschreven binnen de dissociatieve identiteitsstoornis (DIS), scoor je ook ja voor A1 – discontinuïteit.

B1 *Slachtoffer heeft zich altijd gerealiseerd dat de meegemaakte gebeurtenis misbruik betrof*

Beoordeel of het (vermeende) slachtoffer de gebeurtenis altijd als seksueel misbruik heeft ervaren.

E1 *Herinterpretatie van de gebeurtenis als misbruik.*

Het (vermeende) slachtoffer geeft aan altijd herinneringen aan de gebeurtenis te hebben gehad. De gebeurtenis wordt met de huidige kennis anders geïnterpreteerd waardoor het (vermeende) slachtoffer pas nu beseft dat er sprake was van misbruik. Bij dit item gaat het om herinneringen die altijd toegankelijk waren maar waarvan het (vermeende) slachtoffer zich pas later realiseert dat het misbruik betreft. Als het (vermeende) slachtoffer aangeeft zich niet altijd gerealiseerd te hebben dat de handelingen seksueel misbruik betroffen, dan is dat voldoende om hier ‘ja’ te scoren. Vanuit het feit dat het (vermeende) slachtoffer aangifte heeft gedaan, kan worden afgeleid dat het (vermeende) slachtoffer zich nu realiseert dat het misbruik was.

E2 *Herinterpretatie van de gebeurtenis als misbruik.*

De herinterpretatie vindt plaats na het terugkomen van de herinnering. Ook hier geldt dat als het (vermeende) slachtoffer beschrijft zich als kind niet gerealiseerd te hebben dat het misbruik betrof, dan is dat voldoende om herinterpretatie te scoren. De aanwezigheid van herinterpretatie leidt niet tot een apart type herinnering.

Wijze van ophalen van de herinnering

Een herinnering wordt geclassificeerd als ‘hervonden herinnering na een actief zoekproces’ wanneer 1) men de beleving heeft dat de herinnering aan het misbruik een periode volledig afwezig was, in combinatie met 2) de aanwezigheid van één of meerdere van de volgende karakteristieken (C1 t/m C4).

C1 *Er is een periode van actief zoeken naar een meegemaakt trauma en/of oorzaak voor klachten voorafgaand aan de herinnering.*

Een actief zoekproces verwijst naar een situatie waarbij er aanwijzingen zijn dat het (vermeende) slachtoffer een periode actief gezocht heeft naar een ervaren trauma of een oorzaak voor klachten voorafgaand aan de herinnering.

C2 *Interpreteren van beelden, dromen, signalen is (mede) bepalend voor het ontstaan van de herinnering.*

Beoordeel of er aanwijzingen zijn dat sprake is geweest van het interpreteren van dromen, beelden, signalen (gedragingen, klachten, symptomen) waarbij deze gezien werden als bewijs voor misbruik. Je scoort hier 'ja' als het interpreteren een bepalende rol lijkt te hebben gehad bij het ontstaan van de herinnering.

C3 *Suggestieve druk voorafgaand aan de herinnering.*

Er zijn aanwijzingen dat een derde partij misbruik veronderstelde bij het (vermeende) slachtoffer en dat deze persoon het (vermeende) slachtoffer heeft ondervraagd op een manier waarbij:

- de veronderstelling van seksueel misbruik in de vraagstelling doorklonk en/of;
- het (vermeende) slachtoffer herhaaldelijk werd bevraagd over potentieel seksueel misbruik en/of;
- het (vermeende) slachtoffer werd uitgenodigd tot inbeelding (van vermeend seksueel misbruik) en/of;
- er druk verondersteld kan worden vanuit de relatie tussen het (vermeende) slachtoffer en deze derde partij (o.a., autoriteit, expert, ouder).

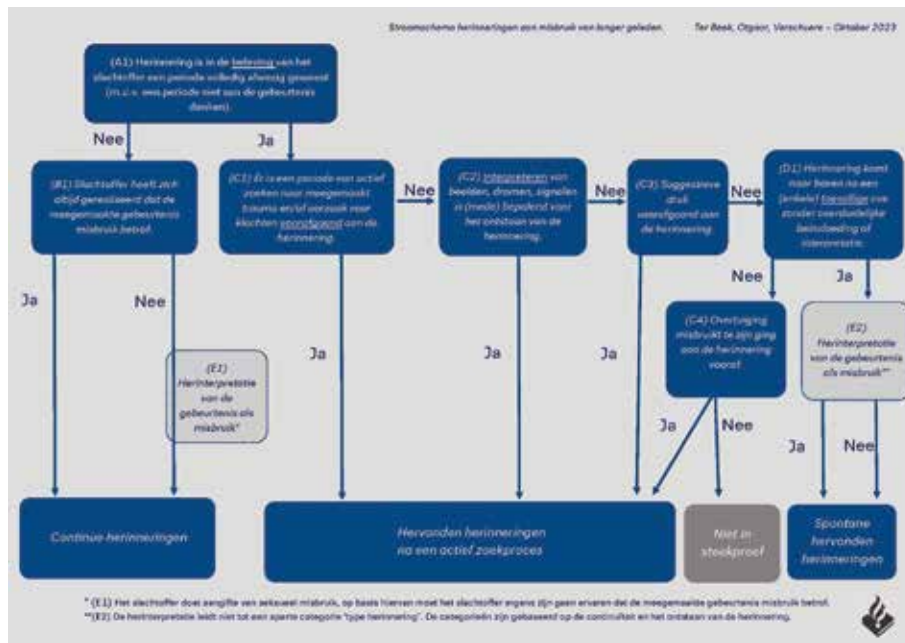
Denk bijvoorbeeld aan explorerend(e) gesprek(ken) waarin een hulpverlener (maar ook een vertrouwenspersoon of bekende) met het (vermeende) slachtoffer op zoek gaat naar een ervaren trauma. De veronderstelling dat er sprake van een trauma moet zijn, kan tot de suggestieve druk leiden. Ook het uitspreken van een vermoeden/overtuiging van misbruik op basis van het interpreteren van dromen, beelden, signalen (gedragingen, klachten, symptomen) door artsen, hulpverleners, vertrouwenspersoon wordt gescoord als suggestieve druk. De redenering daarbij is dat iemand vanuit een autoritaire/expert-/ouderrol een vermoeden/overtuiging van misbruik uitspreekt voorafgaand aan de herinnering.

C4 *Overtuiging misbruikt te zijn, ging aan de herinnering vooraf.*

Het (vermeende) slachtoffer was in eerste instantie overtuigd misbruik te hebben meegemaakt zonder daar op dat moment (duidelijke) herinneringen aan te hebben. De herinneringen kwamen pas in een later stadium.

D1 *Herinnering komt naar boven na een (enkele) toevallige cue zonder overduidelijke beïnvloeding of interpretatie.*

Er was sprake van een toevallige spontane aanwijzing(en) die maakte dat de herinnering naar boven kwam. Bijvoorbeeld: wanneer het (vermeende) slachtoffer na een lange tijd de dader terugziet. Ook horen over seksueel misbruik kan als een toevallige enkele cue gelden zolang dit niet gepaard gaat met suggestieve druk. In situaties waarbij er al sprake was van suggestieve druk of het actief op zoek gaan naar een trauma of naar een oorzaak voor beelden, dromen of klachten, kan er niet meer gesproken worden van een enkele cue.

2. Toetsbare Details

Toetsbare details zijn details in de verklaring(en) van het slachtoffer die kunnen worden onderzocht (c.q. 'toetsbaar zijn') en die potentieel kunnen leiden tot steunbewijs in een strafrechtelijk onderzoek.

Bronnen en categorieën van toetsbare details

De negen typen toetsbare details die zijn opgenomen in het codeerblad komen voort uit een van deze drie bronnen:

- **Documentatie:** informatie die kan leiden tot documentatie waaruit ondersteuning voor het misbruik zou kunnen blijken.
- **Getuige:** informatie die kan leiden tot een identificeerbare getuige die een ondersteunende verklaring voor het misbruik zou kunnen geven.
- **Slachtofferkennis:** informatie die het slachtoffer alleen kan weten wanneer men in de omstandigheid van het misbruik is geweest, met andere woorden: de kennis kan niet op een andere manier door het slachtoffer zijn verkregen.

Bronnen	Categorie
Documentatie	Seksueel misbruik Context Andere slachtoffers
Getuige	Seksueel misbruik Bekentenis Onthulling Context Andere slachtoffers
Slachtofferkennis	Misbruik-specifieke kennis

Algemene regels

- Om een element als toetsbaar detail te scoren, hoeft het nog niet onderzocht te zijn. Het is voldoende dat het (vermeende) slachtoffer deze toetsbare details in de aangifte noemt.
- Bij het waarderen van de categorieën van toetsbare details en het formuleren van het eindoordeel hoeft er geen rekening te worden gehouden met potentiële beïnvloeding dan wel afhankelijkheid van de getuige. Bijvoorbeeld: wanneer een (vermeend) slachtoffer aangeeft dat er een getuige is die het vermeende misbruik heeft gezien en er zijn aanwijzingen dat de getuige bereid is om in het voordeel van de beschuldigde of het slachtoffer te liegen, dan worden deze aanwijzingen genegeerd. Met andere woorden: de beoordelaar gaat ervan uit dat de toetsbare details niet beïnvloed zijn door de aangever en de getuige (enigszins) onafhankelijk is. Of dat effectief het geval is, wordt duidelijk bij het scoren van het bewijs (zie Handleiding: 3. Bewijs).

Scoren van de categorieën van toetsbare details

Aan elke categorie van toetsbare details worden twee uitkomsten/cijfers toegekend: A) Het aantal toetsbare details, en B) een waardering.

A. Aantal

Het aantal toetsbare details dat in de verklaringen van het slachtoffer geïdentificeerd kan worden, wordt per categorie gescoord.

B. Waardering

Per categorie wordt op een driepuntsschaal (0/1/2) een waardering gegeven over de bewijswaarde die de toetsbare details zouden hebben, indien bevestigd. In de codeerlijst zijn instructies te vinden voor wanneer een waardering van 0, 1, of 2 wordt toegekend en wat deze waardering betekent.

‘Indien bevestigd’ betekent dat de genoemde toetsbare details nog niet onderzocht hoeven te zijn en dat de beoordelaar moet uitgaan van de toetsbare details zoals aangeleverd door (vermeend) slachtoffer.

Over het algemeen is de waarde van de genoemde details afhankelijk van:

- Traceerbaarheid: de mate waarin het slachtoffer informatie geeft die toereikend is om de getuige of de documentatie ook daadwerkelijk te vinden indien er onderzoek zou worden gedaan.
- Specificiteit: de mate waarin de genoemde getuige op de hoogte zou zijn van details met betrekking tot het misbruik of, in het geval van documentatie, de mate waarin details uit de documentatie zouden kunnen blijken.
- Uitgebreidheid: de mate waarin de genoemde getuige op de hoogte zou zijn van (of uit de documentatie kan blijken van) een uitgebreid relaas van het misbruik. Of is de genoemde getuige bijvoorbeeld enkel op de hoogte van het feit dat het slachtoffer 'iets vervelends' zou hebben meegemaakt?

In de verklaringen van het slachtoffer is niet altijd duidelijk hoe specifiek en uitgebreid een genoemde getuige zou kunnen verklaren (bijvoorbeeld over het misbruik of de onthulling). Indien dit niet met zekerheid kan worden afgeleid uit de geschetste omstandigheden, dan wordt de subscore gebaseerd op een beperkte mate van specificiteit en uitgebreidheid.

Eindresultaten

Na het scoren van de categorieën gaat de beoordelaar over tot formuleren van twee eindresultaten: A) een totaalscore, en B) een eindoordeel.

A. Totaalscore

Alle toetsbare details die in de verklaring(en) van het slachtoffer kunnen worden geïdentificeerd, worden opgeteld tot een totaalscore.

B. Eindoordeel

Op basis van de subscores van de verschillende categorieën toetsbare details komt de beoordelaar tot een gestructureerd eindoordeel ten aanzien van de mate van toetsbaarheid van de verklaringen van het slachtoffer. Het betreft een gewogen oordeel. Subscores van categorieën die kunnen leiden tot steunbewijs voor het misbruik zelf (zie categorie 'seksueel misbruik' en 'bekentenis') wegen zwaarder mee dan subscores van de overige categorieën.

Het eindoordeel betreft een driepuntschaal:

- 0 = onvoldoende toetsbaar
- 1 = enigszins toetsbaar
- 2 = in sterke mate toetsbaar

- **Onvoldoende toetsbaar** betekent dat er geen toetsbare details zijn of dat de aanwezige toetsbare details (indien bevestigd) het misbruik niet aannemelijk maken.
- **Enigszins toetsbaar** betekent dat de aanwezige toetsbare details (indien bevestigd) het aangegeven misbruik enigszins aannemelijk maken.

- **In sterke mate toetsbaar** betekent dat de aanwezige toetsbare details (indien bevestigd) het genoemde misbruik zeer aannemelijk maken.

Scoren van de opvolging van toetsbare details

Voor elk afzonderlijk toetsbaar detail dat meegerekend werd bij het totale aantal toetsbare details wordt gescoord wat er vervolgens in het politieonderzoek mee is gebeurd.

De opvolging van een toetsbaar detail kan als volgt worden gescoord:

1 = bevestigd

2 = ontkracht

3 = niet onderzocht

4 = onduidelijk

- Bevestigd = het genoemde detail wordt inderdaad aangemerkt als steunbewijs.
- Ontkracht = het genoemde detail wordt niet aangemerkt als steunbewijs omdat het niet blijkt te kloppen of er blijkt sprake te zijn van sterke beïnvloeding dan wel onvoldoende onafhankelijkheid van de aangever.
- Niet onderzocht = het genoemde detail kwam niet aan bod in het bijgevoegde dossier en daarom oordelen we dat het niet nader werd onderzocht.
- Onduidelijk = het genoemde detail kwam aan bod in het dossier/politioneel onderzoek, maar uit de aangeleverde informatie kon niet worden opgemaakt of het detail werd bevestigd dan wel ontkracht.

3. Bewijs

Het codeerblad Bewijs bestaat uit drie onderdelen: 'Steunbewijs voor het misbruik zelf', 'Overig steunbewijs', en 'Ontkrachtend bewijs'.

- 'Steunbewijs voor het misbruik zelf' verwijst naar bewijstypes die rechtstreeks gelinkt zijn aan het seksueel misbruik. Deze categorie bevat vijf items.
- 'Overig steunbewijs' verwijst naar bewijstypes die niet rechtstreeks iets zeggen over het seksueel misbruik, maar wel (indien aanwezig) de omstandigheden van het misbruik ondersteunen of waaruit blijkt dat de beschuldigde één of meer andere soortgelijke zedenfeiten (hands-on) gepleegd heeft. Deze categorie bevat zes items.
- 'Ontkrachtend bewijs' verwijst naar informatie die uitspraken van het slachtoffer in de verklaring ontkracht. Deze categorie bestaat uit drie items.

De elf items van 'Steunbewijs voor het misbruik zelf' en 'Overig steunbewijs' kunnen uit een van de volgende vier bronnen komen:

Bron	Type
Biologische sporen	DNA
Documentatie	Seksueel misbruik Context Andere slachtoffers
Getuige	Seksueel misbruik Bekentenis (2x) Onthulling Context Andere slachtoffers
Slachtofferkennis	Misbruik-specifieke kennis

Algemene regels

- Het steunbewijs mag niet (indirect) voortkomen uit de eerste bron (slachtoffer). Enige uitzonderingen zijn de bevestiging van 'slachtofferkennis' en een eerdere onthulling.
- De waarde van een getuigenverklaring wordt geëvalueerd op basis van 1) de validiteit van de verklaring en 2) de waarde van de informatie. Zie hierna voor de indicatoren op basis waarvan validiteit en waarde worden geëvalueerd.

Waardering van de bewijstypen

Alle veertien items worden op een driepuntsschaal gewaardeerd.

0 = onvoldoende bewijs

1 = enig bewijs

2 = stevig bewijs

In het geval van het wege van een getuigenverklaring is de waardering:

0 = Geen getuige of getuige is overduidelijk beïnvloed (of overduidelijk gemotiveerd om te liegen).

1 = Getuige is mogelijk enigszins beïnvloed.

2 = Meerdere getuigenverklaringen mogelijk enigszins beïnvloed en/of minimaal één getuige waarbij geen sprake is van beïnvloeding.

Zie hierna voor een overzicht van de indicatoren die in acht moeten worden genomen bij het waarderen van bewijsitems met getuigen(verklaringen).

Eindoordeel

Op basis van de waarderingen van 'Steunbewijs voor het misbruik zelf', 'Overig steunbewijs', en 'Ontkrachtend bewijs' komt de beoordelaar tot een gestructureerd eindoordeel ten aanzien van het bewijs in het dossier. Het eindoordeel wordt gegeven op basis van een driepuntsschaal:

0 = onvoldoende bewijs

1 = enig bewijs

2 = stevig bewijs

De volgende algemene richtlijnen dienen zo veel mogelijk gevolgd te worden bij het komen tot een eindoordeel:

- Een waardering in de categorie ‘Steunbewijs voor het misbruik zelf’ weegt zwaarder dan een waardering in de categorie ‘Overig steunbewijs’.
- Een waardering van 1 van één item in de categorie ‘Steunbewijs voor het misbruik zelf’ leidt tot eindoordeel enige ondersteuning (i.e., 1).
- Een waardering van 2 van één item in de categorie ‘Steunbewijs voor het misbruik zelf’ leidt tot het eindoordeel ‘stevige ondersteuning’ (2) mits geen sprake van ontkrachting van de verklaring is.
- Een combinatie van één waardering van 1 in de categorie ‘Steunbewijs voor het misbruik zelf’ en één waardering van 1 in de categorie ‘Overig steunbewijs’ leidt in principe tot ‘stevige ondersteuning’ (mits er geen ontkrachting aanwezig is).
- In het geval sprake is van slechts één waardering van 1 in de categorie ‘Overig steunbewijs’ moet terughoudend worden gescoord voor een eindoordeel ‘enige ondersteuning’ (1).
- Indien sprake is van slechts één waardering van 1 in de categorie ‘Overig steunbewijs’ en daarnaast is er sprake van elementen die de verklaring van het slachtoffer ontkrachten (bijvoorbeeld feiten die strijdig zijn met de verklaring of de verklaring is inconsistent op kernelementen), dan is het eindoordeel ‘onvoldoende bewijs’ (0).

Indicatoren om de waarde van een getuigenverklaring te beoordelen

Om de waarde van de getuigenverklaringen (bijvoorbeeld misbruikgetuige, contextgetuige, bekentenisgetuige) te kunnen beoordelen zal naar twee indicatoren gekeken worden:

- I. indicatoren om de validiteit²⁹ van de verklaring te beoordelen;
- II. indicatoren om te beoordelen welke waarde/gewicht aan de informatie kan worden toegekend.

I. Indicatoren om de validiteit van de verklaring(en) van een getuige te beoordelen

- a. Beïnvloeding: de mate waarin er sprake is van beïnvloeding, suggestie, suggestibiliteit, bronverwarring, confirmation bias, collaborative storytelling (in tegenstelling tot een spontane verklaring op eigen initiatief).
- b. Inconsistentie ten opzichte van eerdere eigen verklaringen: de mate waarin kernelementen van de getuigenverklaring inconsistent zijn met andere verklaringen van dezelfde getuige.
- c. Afhankelijkheid: de mate van afhankelijkheid tussen de getuige en het (vermeende) slachtoffer (bijvoorbeeld aanwijzingen voor bereidheid om te liegen).
- d. Tegenstrijdigheden: de mate waarin de informatie uit de getuigenverklaring strijdig is met informatie uit andere bronnen

²⁹ De validiteit van de verklaring betreft de mate waarin de verklaring overeenkomt met de werkelijkheid. In de juridische context wordt ook wel gesproken over de betrouwbaarheid van de verklaring.

a. Beïnvloeding

Zijn er aanwijzingen dat de getuige mogelijk is beïnvloed ten aanzien van de informatie waarover de verklaring is afgelegd en/of ten aanzien van de rol van het vermeende slachtoffer en/of de beschuldigde? Aan een verklaring die na beïnvloeding tot stand is gekomen, kan minder waarde worden gehecht dan aan een spontane verklaring die op eigen initiatief werd afgelegd. Het is belangrijk om momenten van potentiële beïnvloeding op de tijdlijn te plaatsen om te kunnen inschatten welke rol het mogelijk heeft gespeeld in de getuigenverklaring.

Soorten beïnvloeding om aandacht voor te hebben zijn:

- beïnvloeding door een derde partij door middel van suggestie of dwang;
- suggestibiliteit van de getuige (in combinatie met suggestie door een derde);
- bronverwarring: men spreekt van bronverwarring wanneer de getuige bij het ophalen van de herinnering zich vergist in de bron waaruit de informatie is verkregen. Hierdoor kan een herinnering die een andere bron heeft dan de eigen waarneming toch als zelf meegemaakte herinnering worden ervaren. Bijvoorbeeld: een getuige die op televisie een documentaire ziet over misbruik en elementen uit de documentaire verward met elementen die de getuige bij het misbruik van een aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige zelf heeft waargenomen;
- confirmation bias: de neiging om informatie die past bij de eigen inzichten en opvattingen meer bewijs toe te kennen en beter te onthouden dan informatie die er mee in strijd is;
- *collaborative storytelling*: het creëren van een gemeenschappelijk verhaal door mensen die bepaalde ervaringen en inzichten delen.

b. Inconsistenties

De mate waarin de verklaring van de getuige consistent is met eerdere verklaringen van de getuige ten aanzien van de kern van de verklaring. Inconsistenties kunnen bestaan uit toevoegingen, weglatingen of tegenstrijdigheden. Bij tegenstrijdigheden weten we dat in ieder geval een van de beweringen onjuist is. De aanwezigheid van tegenstrijdigheden vermindert de validiteit van de getuigenverklaring.

c. (On)afhankelijkheid

Er is sprake van een onafhankelijke getuige als de getuige neutraal staat ten opzichte van het vermeende slachtoffer en de beschuldigde, en niet geneigd is om meer in het voordeel van de een of de ander te liegen (bijvoorbeeld Olson & Wells, 2004). In zedenzaken zal meestal sprake zijn van een bepaalde mate van afhankelijkheid van de getuige. Daarbij moet gekeken worden in hoeverre de getuige over de verklaring van het slachtoffer en/of de beschuldigde beschikt om de verklaring daarop af te stemmen en in hoeverre er aanwijzingen zijn dat de getuige bereid is in het voordeel van de beschuldigde of het slachtoffer te liegen.

d. Tegenstrijdigheden

De mate waarin de informatie van de getuige tegenstrijdig is met informatie uit andere bronnen (slachtofferverklaring uitgezonderd). Hoe meer tegenstrijdigheden of hoe centraler in de verklaring, hoe minder valide de verklaring wordt. Tegenstrijdigheden met eigen eerdere verklaringen worden onder b. inconsistenties meegewogen. Tegenstrijdigheden met de verklaring van het slachtoffer worden in de categorie 'Elementen die de aangifte ontkrachten' meegewogen.

II. Indicatoren om te beoordelen welke waarde/gewicht aan de informatie kan worden toegekend

Indicatoren voor de waarde die toegekend kan worden aan de informatie die in de getuigenverklaring wordt aangeleverd.

- Heeft de getuige de informatie zelf waargenomen of heeft deze het 'van horen zeggen'?
- Uitgebreidheid van de informatie: getuige kan een uitgebreide omschrijving geven van het misbruik (bijvoorbeeld: de getuige kan een uitgebreid relaas geven van wat het slachtoffer heeft meegemaakt) versus de getuige kan alleen maar aangeven dat het slachtoffer iets vervelends heeft meegemaakt.
- Specificiteit: getuige is op de hoogte van details met betrekking tot het misbruik.
- Misbruik specificiteit: de mate waarin de verklaarde details over (de context van) het misbruik uniek zijn voor misbruik.
- Timing: de getuige vernam de informatie tijdens of kort na de misbruikperiode. Er is bijvoorbeeld een verschil in waarde tussen een onthullingsgetuige aan wie het slachtoffer kort na de feiten (binnen een jaar) over het misbruik vertelde en een onthullingsgetuige aan wie het slachtoffer pas jaren na de feiten over het misbruik vertelde.

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap

1. Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen

C.D. van der Vijver, A.J. Meershoek & D.F. Slobbe, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2001

2. Bevoegdheden overd(r)acht. Een onderzoek naar delegatie en mandaat van beheersbevoegdheden in de politiepraktijk

H.B. Winter & N. Struiksma, Pro Facto B.V., Universiteit Groningen, 2002

3. Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl

J. Terpstra, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2002

4. Woninginbrekers en zware jongens. Daders vanuit het voormalig Joegoslavië aan het woord

M. van San, E. Snel & R. Boers, Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002

5. Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit

F.M.H.M. Driessen, B.G.M. Völker, H.M. Op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Molenaar, Bureau Driessen, Utrecht, 2002

6. Op deugdelijke grondslag. Een explorerende studie naar private forensische accountancy

J. van Wijk, W. Huisman, T. Feuth & H.G. van de Bunt, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2002

7. Voorbij de dogmatiek. Publiek-private samenwerking in de veiligheidszorg

A.B. Hoogenboom & E.R. Muller, COT, Den Haag, 2003

8. Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding

F. Bovenkerk, W.I.M. Hogewind, D. Korf & N. Milani, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht, 2003

9. Politiekennis in ontwikkeling. Een onderzoek naar het verzamelen en veredelen van informatie voor het Politie Kennis Net

Bakker & C.D. van der Vijver, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2003

10a. Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen

C.J.E. In 't Velt, W.Ph. Stol, P.P.H.M. Klerks, H.K.B. Fobler, R.J. van Treeck & M. de Vries, NPA-Politie Onderwijs- en Kenniscentrum, LSOP, Apeldoorn, 2003

10b. Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmeldingen bij de politie

R. van Overbeeke, O. Nauta, A. Beerepoot, S. Flight & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam, 2003

11. Blauwe Bazen. Het leiderschap van korpschefs

R.A. Boin, P. 't Hart & E.J. van der Torre, Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2003

12. Over de grens. Een verkenning van projecten voor probleemjeugd in Duitsland, Engeland en Zweden

van Leiden, G. Verhagen & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2003

13. Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Meningen en ervaringen van politiemensen

J. Naeyé, L.W.J.C. Huberts, C. van Zweden, V. Busato & B. Berger, Centrum voor Politiewetenschappen, VU Amsterdam, 2004

14. Politiestraatwerk in Nederland. Noodhulp en gebiedswerk: inhoud, samenhang, verandering en sturing

W. Ph. Stol, A.Ph. van Wijk, G. Vogel, B. Foederer & L. van Heel, Nederlandse Politie-academie, Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2004

15. De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbakening van kerntaken in de praktijk

Mein, A. Schutte & A. van Sluis, ES&E, Den Haag, 2004

16. Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integriteitsdilemma's van advocaten en notarissen

F. Lankhorst & J.M. Nelen, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Sectie Criminologie, Amsterdam, 2004

17. Paradoxaal Politiebestel. Burgemeesters, Openbaar Ministerie en Politiechefs over de sturing van de politie

L.W.J.C. Huberts, S. Verberk, K. Lasthuizen & J.H.J. van den Heuvel, Vrije Universiteit Amsterdam/B&A Groep, 's-Gravenhage, 2004

18. Illegale vuurwapens in Nederland: smokkel en handel

A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma, IVA, Tilburg, 2004

19. Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg

J. Terpstra & R. Kouwenhoven, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2004

20. Uit balans: politie en bestel in de knel. State-of-the-art: bundeling van kennis en inzicht

H.G. van de Bunt, A.B. Hoogenboom, L.W.J.C. Huberts, E.R. Muller, J. Terpstra, C.D. van der Vijver & C. Wiebrens, 2004 Redactie: G.C.K. Vlek, C. Bangma, C. Loef & E.R. Muller

21. Politie en media. Feiten, fictie en imagopolitiek

H. Beunders & E.R. Muller, Erasmus Universiteit Rotterdam/COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Leiden, 2005 (2e druk 2009)

22. Integriteit van de politie. State-of-the-art: wat we weten op basis van Nederlands onderzoek

L.W.J.C. Huberts & J. Naeyé, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen/Vrije Universiteit, Amsterdam, 2005

23. De sociale organisatie van mensensmokkel

R. Staring, G. Engbersen, H. Moerland, N. de Lange, D. Verburg, E. Vermeulen & A. Weltevrede; m.m.v. E. Heyl, N. Hoek, L. Jacobs, M. Kanis & W. van Vliet, Erasmus Universiteit Rotterdam: Criminologie – Sociologie – Risbo, 2005

24. In elkaars verlengde? Publieke en private speurders in Nederland en België

U. Rosenthal, L. Schaap J.C. van Riessen, P. Ponsaers & A.H.S. Verhage, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Universiteit Gent, 2005

25. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking

C.J.C.F. Fijnaut, A.C. Spapens & D. van Daele, Universiteit van Tilburg, Vakgroep Strafrechtwetenschappen, 2005

26. Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie

J. Naeyé, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam, 2005

27. Preventief fouilleren. Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten

E.J. van der Torre & H.B. Ferwerda, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005

28. Zedenmisdrijven in Nederland. Aangiften- en verdachtenanalyses op basis van HKS-gegevens

A.Ph. van Wijk, S.R.F. Mali, R.A.R. Bullens, L. Prins & P.P.H.M. Klerks, Politieacademie Onderzoeksgroep, Apeldoorn, Vrije Universiteit Amsterdam. KLPD, 2005

29. Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus

Van Leiden & J. Jakobs, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005

30. Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie

O. Adang, N. Kop, H.B. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom, Onderzoeksgroep Politieacademie, Apeldoorn/Advies en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006

31. De strategische analyse van harddrugsscenes. Hoofdlijnen voor politie en beleid

E.J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2006

32a. Cijfers en stakeholders. Prestatiesturing en de gevolgen voor de maatschappelijke en politiekbestuurlijke relaties van de politie

Van Sluis, L. Cachet, L. de Jong, C. Nieuwenhuyzen & A. Ringeling, Centre for Local Democracy, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2006

32b. Operationele betrokkenheid. Prestatiesturing en bedrijfsvoering Nederlandse politie

A.B. Hoogenboom, Nivra-Nyenrode, Breukelen, 2006

32c. Op prestaties gericht. Over de gevolgen van prestatiesturing en prestatieconvenanten voor sturing en uitvoering van het politiewerk

M.P.C.M. Jochoms, F. van der Laan, W. Landman, P.S. Nijmeijer & A. Sey, Politieacademie, Apeldoorn/Twynstra Gudde, Amersfoort/Universiteit van Amsterdam, 2006

33. Het nieuwe bedrijfsmatig denken bij de politie. Analyse van een culturele formatie in ontwikkeling

J. Terpstra & W. Trommel, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006

34. De legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning

Bundel onder redactie van C.D. van der Vijver & G.C.K. Vlek, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente/Politie & Wetenschap, 2006

35. Naar beginselen van behoorlijke politiezorg

M.J. Dubelaar, E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, 2006

36a. Asielmigratie en criminaliteit

J. de Boom, G. Engbersen & A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2006

36b. Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers

M. Althoff & W.J.M. de Haan, m.m.v. S. Miedema, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen, 2006

36c. 'Ik probeer alleen maar mijn leven te leven'. Uitgeprocedeerde asielzoekers en criminaliteit

Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam; Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006

37. Positie en expertise van de allochtone politiemedewerker

J. Broekhuizen, J. Raven & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, Utrecht, 2007

38. Lokale politiechefs. Het middenkader van de basispolitiezorg

E. J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2007

39. Niet verschenen

40. Conflict op straat: strijden of mijden? Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in interactie met de politie

N. Kop, Martin Euwema, m.m.v. H.B. Ferwerda, E. Giebels, W. Olde Nordkamp & P. de Paauw, Politieacademie, Apeldoorn, Universiteit Utrecht, 2007

41. Opsporing onder druk

Liedenbaum & M. Kruijsen, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008

42. Symbolen van orde en wanorde. Broken windows policing en de bestrijding van overlast en buurtverval

van Stokkom, Centrum voor Ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen, 2008

43. Verkeershandhaving: prestaties leveren, problemen aanpakken

G. Meershoek & M. Krommendijk, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008

44. De frontlinie van opsporing en handhaving. Stelselmatige bedreigingen door burgers als contrastrategie

M.J.G. Jacobs, M.Y. Bruinsma & J.W.M.J. van Poppel, IVA Tilburg, 2008

45a. 'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg

R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon & G. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008

45b. 'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid

G. Drenth, J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008

45c. Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten

J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008

45d. Belediging en bedreiging van politiemensen

J. Naeyé, m.m.v. M. Bakker & C. Grijzen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009

45e. Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldssituaties

J. Naeyé, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010

46. Wijkagenten en hun dagelijks werk. Een onderzoek naar de uitvoering van gebiedsgebonden politiewerk

J. Terpstra, 2008

47. Bijzonder zijn ze allemaal! Vergelijkend onderzoek naar reguliere en bijzondere opsporing

W. Faber, A.A.A. van Nunen & C. la Roi, Faber Organisatievernieuwing, Oss, 2009

48. Gouden bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, daderkenmerken en aanpak

Y.M.M. Schoenmakers, E. de Vries Robbé & A.Ph. van Wijk, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2009

49. Het betwiste politiebesteding. Een vergelijkend onderzoek naar de ontwikkeling van het politiebesteding in Nederland, België, Denemarken, Duitsland, Engeland & Wales

Cachet, A. van Sluis, Th. Jochoms, A. Sey & A. Ringeling, Erasmus Universiteit Rotterdam/Politieacademie, Apeldoorn/Korps landelijke politiediensten, Driebergen, 2009

50. Leven met bedreiging. Achtergronden bij aangiften van bedreiging van burgers

Bieleman, W.J.M. de Haan, J.A. Nijboer & N. Tromp, Intraval & Rijksuniversiteit Groningen, 2010

51a. Het publieke belang bij private preventie. Een economische analyse van inbraakpreventiebeleid

B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2009

51b. Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid

B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2010

52. Lokale politiek over politie

T.B.W.M. van der Torre-Eilert, H. Bergsma & M.J. van Duin, met medewerking van R. Eilert, LokaleZaken, Rotterdam, 2010

53a. Trainen onder stress. Effecten op de schietvaardigheid van politieambtenaren

R.R.D. Oudejans, A. Nieuwenhuys & G.P.T. Willemsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010

53b. Schieten of niet schieten? Effecten van stress op schietbeslissingen van politieambtenaren

Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2012

53c. Politievaardigheden onder stress. Het optimaliseren van aanhouding en zelfverdediging in de praktijk

P.G. Renden, A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015

53d. Effectief omgaan met acute stress. Effecten van aanleg en trainingservaring op de schietprestatie onder druk

Landman, A. Nieuwenhuys & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015

54. Politie en publiek. Een onderzoek naar de communicatievormen tussen burgers en blauw

H.J.G. Beunders, M.D. Abraham, A.G. van Dijk & A.J.E. van Hoek, DSP-groep, Amsterdam/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2011

55. Managing collective violence around public events: an international comparison

O.M.J. Adang with cooperation from: S.E. Bierman, E.B. Brown, J. Dietermann, C. Putz, M. Schreiber, R. van der Wal, J. Zeitner, Police Science & Research Programme, Apeldoorn, 2011

56. Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten. De achtergronden van onveilige GVI-scores

B.M.W.A. Beke, E.J. van der Torre, M.J. van Duin, COT, Den Haag; LokaleZaken, Rotterdam & Beke Advies, Arnhem, 2011

57. De mythe ontrafeld? Wat we weten over een goed politieleiderschap

W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011

58. Proactief handhaven en gelijk behandelen

J. Svensson, H. Sollie & S. Saharso, Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Institute of Governance Studies, Universiteit Twente, Enschede, 2011

59a. De sterkte van de arm: feiten en mythes

J.H. Haagsma, T.M. Rumke, I. Smits, E. van der Veer & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012

59b. Blauw, hier en daar. Onderzoek naar de sterkte van de politie in Nederland, België, Denemarken, Engeland & Wales en Nordrhein-Westfalen

J.H. Haagsma, I. Smits, H. Waarsing & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012

60. De nachtdienst 'verlicht'

M.C.M. Gordijn, Rijksuniversiteit Groningen, 2012

61. Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten

J.G. van Erp, F. van Gastel & H.D. Webbink, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2012

62. Jeugdige zedendelinquenten en recidive. Een onderzoek bij jeugdige zedendelinquenten naar de voorspellende waarde van psychiatrische stoornissen en psychosociale problemen voor (zedend)recidive

Boonmann, L.M.C. Nauta-Jansen, L.A. 't Hart-Kerkhoffs, Th.A.H. Doreleijers & R.R.J.M. Vermeiren, VUmc De Bascule, Duivendrecht, 2012

63. Hoe een angstaas een jokkebrok herkent

J. Jolij, Rijksuniversiteit Groningen, 2012

64. Politie en sociale media. Van hype naar onderbouwde keuzen

Meijer, S. Grimmelijsen, D. Fictorie, M. Thaens, P. Siep, Universiteit Utrecht, Center for Public Innovation, Rotterdam, 2013

65. Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak

M.S. de Vries, Universiteit Twente, Enschede, 2013

66. Politieverhalen. Een etnografie van een belangrijk aspect van politieculturen

M.J. van Hulst, Tilburg University, Tilburg, 2013

67. Recherchebazen. Een empirisch onderzoek naar justitieel politieleiderschap

E.J. van der Torre, M.J. van Duin & E. Bervoets, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

68. Driehoeken: overleg en verhoudingen. Van lokaal tot nationaal

E.J. van der Torre & T.B.W.M. van der Torre-Eilert, m.m.v. E. Bervoets & D. Keijzer, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

69. Overvallen vanuit daderperspectief. Situationele aspecten van gewelddadige, niet-gewelddadige en afgeblazen overvallen

W. Bernasco, M.R. Lindegaard & S. Jacques, NSCR, Amsterdam, 2013

70. Geweld tegen de politie. De rol van mentale processen van de politieambtenaar

L. van Reemst, T. Fischer & B. Zwirs, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013

71. Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen

L. van der Veer, A. van Sluis, S. Van de Walle & A. Ringeling, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013

72. Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende criminele groepen in Nederland

Siegel, i.s.m. R. Koenraadt, D. Lyubenova, N. Sovre & A. Troscianczuk, Universiteit Utrecht, 2013

73. De ontwikkeling van de criminaliteit van Rotterdamse autochtone en allochtone jongeren van 12 tot 18 jaar. De rol van achterstanden, ouders, normen en vrienden

F.M.H.M. Driessen, F. Duursma & J. Broekhuizen, Bureau Driessen, Utrecht, 2014

74. Speciaal blauw. Verschijningsvormen en overwegingen van specialisatie en despecialisatie binnen de Nederlandse politieorganisatie

R.J. Morée, W. Landman & A.C. Bos, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2014

75. Gevangene van het verleden. Crisissituaties na de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving

M.H. Boone, H.G. van de Bunt & D. Spiegel, m.m.v. K. van de Ven, Erasmus Universiteit, Rotterdam, Universiteit Utrecht, 2014

76. Brandstichters onder vuur. Een empirisch onderzoek naar zaken van brandstichting en hun daders

L. Dalhuisen & F. Koenraadt, Universiteit Utrecht, 2014

77. Van stadswacht naar nieuwe gemeentepolitie? Gemeentelijk toezicht en handhaving in de openbare ruimte

T. Eikenaar & B. van Stokkom, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014

78. Politie mensen over het strafrecht

J. Kort, M.I. Fedorova & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014

79. Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachtenverhooren

M. Malsch, R. Kranendonk, J. de Keijser, H. Elffers, M. Konter & M. de Boer, NSCR, Amsterdam, 2015

80. De mentale gesteldheid van de familierechercheur. Een onderzoek naar werkgerelateerde stress en secundaire posttraumatische groei binnen een bijzondere groep politieambtenaren

L.J.A. Bollen, M.C. Saan, M.J.J. Kunst, B.W.C. Zwirs & K.F. Kuijpers, Universiteit Leiden, 2015

81. Na de vrijlating. Een exploratieve studie naar recidive en re-integratie van jihadistische exgedetineerden

D.J. Weggemans & B.A. de Graaf, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, 2015

82. Dat heeft iemand anders gedaan! Een studie naar slachtofferschap en modus operandi van identiteitsfraude in Nederland

L. Paulissen & J. van Wilsem, Universiteit Leiden, 2015

83. Demonstratieve kampementen

Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015

84. Private ordebewaarders bij betogingen

Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015

85. Spelen met weerbaarheid. Belemmerende patronen en doorbrekende handelingsperspectieven bij het ontwikkelen van basisteams

W. Landman, R. Kouwenhoven & M. Brussen, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2015

86. 'Onnodige' bureaucratie binnen het basispolitiewerk. Onderzoek naar de achtergronden van een hardnekkig verschijnsel

J. Kort & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2015

87. Politie en GHB-problematiek op het platteland

T. Nabben & D.J. Korf, Universiteit van Amsterdam, 2016

88. Basisteams in de Nationale Politie. Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk

J. Terpstra, I. van Duijneveldt, T. Eikenaar, T. Havinga & B. van Stokkom, Radboud Universiteit Nijmegen, 2016

89. Samen of apart. De invloed van overleg tussen agenten bij het opstellen van het proces-verbaal

Vredeveldt, L. Kesteloo & P.J. van Koppen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2016

90. Overvallen in beeld. Gedrag van daders, slachtoffers en omstanders

M.R. Lindegaard, W. Bernasco & T. de Vries, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2016

91. Boeven vangen. Een onderzoek naar proactief politieoptreden

W. Landman & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016

92. VVC onder de aandacht. Een onderzoek naar ZSM en de gevolgen voor het politiewerk

R. Salet & J. Terpstra, m.m.v. P. Frielink, Radboud Universiteit Nijmegen, 2017

93. De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk. Een internationaal literatuuronderzoek

S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2017

93A Focus. Evaluatie pilot bodycams Politie Eenheid Amsterdam 2017-2018

S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019

93b Evaluatie bodycams Landelijke Eenheid; Proeftuin bodycams Dienst Infrastructuur 2018

S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019

94. Criminele families in Noord-Brabant. Een verkenning van generatie-effecten in de georganiseerde misdaad

H. Moors & T. Spapens, EMMA, Den Haag; Tilburg University, Tilburg, 2017

94a. Intervenieren in criminele families

Boer, R. Ceulen, H. Moors, T. Spapens, EMMA/Tilburg University, 2020

95. Effectiviteit van het verdachtenverhoor. Een veldstudie naar de relatie tussen verhoortechnieken, de verklaring van verdachten en de aanwezigheid van de advocaat in zware zaken

W.J. Verhoeven & E. Duinhof, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2017

96. Van meerdere markten thuis? Overlap in markten van zware en georganiseerde misdaad en de consequenties voor de opsporing

T. Spapens, m.m.v. M. Bruinsma, Tilburg University, Tilburg, 2017

97. Horen, zien en zwijgen. Opsporing in dorpen en stadsbuurten met een gesloten leefgemeenschap

Bervoets & M. Bruinsma, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017

98. Geweld tegen hulpverleners in de psychiatrie. Aard, omvang en aangifte bij de politie

J.M. Harte, I. van Houwelingen & M.E. van Leeuwen, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017

99. Geëiste en opgelegde straffen bij de strafrechtelijke afhandeling van georganiseerde criminaliteit. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit

C.G. van Wingerde & H.G. van de Bunt, Erasmus School of Law, Rotterdam, 2017

100. Doorgroeiers in de misdaad. De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict

V. van Koppen, V. van der Geest & E.R. Kleemans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017

101. Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs

Blokland, W. van der Leest & M. Soudijn (m.m.v. E. Kleinheerenbrink & I. van Die), Leiden Law School, Leiden, 2017

102. Verdachten van terrorisme in beeld. Achtergrondkenmerken, ‘triggers’ en eerdere politiecontacten

Thijs, E. Rodermond & F. Weerman, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2018

103. Burgemeesters in cyberspace. Handhaving van de openbare orde door bestuurlijke maatregelen in een digitale wereld

W. Bantema, S.M.A. Twickler, S.A.J. Munneke, M. Duchateau & W.Ph. Stol, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden; Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, 2018

104. Een bittere pil. Het fenomeen en de aanpak van illegale medicijnenhandel

van Leiden, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018

105. Vastzitten zonder straf. Over invezekeringstellingen en schadevergoedingen op basis van artikel 89 Sv

P. Kruize & P. Gruter, Bureau Ateno, Amsterdam, 2018

106. ‘Ik hou het hier wel uit, hoor’. Mentale weerbaarheid binnen de districts-recherche

H. Sollie, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2018

107. Bestuurlijke bevoegdheden, politie en de lokale aanpak van onveiligheid

R. Salet & H. Sackers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019

108. Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten

V. Lub & T. de Leeuw, m.m.v. A.S. Leerkes & R.J. Kleinhans, Bureau voor Sociale Argumentatie, Rotterdam; Erasmus Universiteit, Rotterdam; Bureau voor Maatschappij, Veiligheid & Deviantie, Rotterdam, 2019

109. Wijkagenten en veranderingen in hun dagelijks werk. Verslag van een onderzoek

J. Terpstra, m.m.v. A. Evers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019

110. Naar een efficiëntere noodhulp? Een verkennend actieonderzoek

Scholtens & I. Helsloot, m.m.v. S. Kraaijenbrink, J. Vlagsma, M. Jürgens, D. Mouris & M. Eising, Crisislab, Renswoude, 2019

111. Bestrijding van Outlaw Motorcycle Gangs. Een rechtsvergelijkende studie naar de aanpak van onrechtmatige organisaties in rechtsstatelijk perspectief.

J. Koornstra, B. Roorda, M. Vols & J.G. Brouwer, Rijksuniversiteit Groningen, 2019

112. Politiestraatgezag en (on)gehoorzaam burgergedrag

Scholtens, M. Helsloot, I. Helsloot, Crisislab, Renswoude, 2019

113. Verkeershandhaving op Nederlandse autosnelwegen; Evaluatie van de werkwijze van het Team EVT, de effecten en de acceptatie van politiecontroles

Ch. Goldenbeld, A. Stelling-Kończak, S. van der Kint, SWOV, Den Haag, 2019

114. Virtual reality als onderzoeksmethode om inbrekers te doorgronden

van Sintemaartensdijk, J.L. van Gelder, P.A.M. van Lange, M. Otte, J.W. van Prooijen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2019

115. Wanneer blaffende honden bijten. Een vergelijking tussen fataal en niet-fataal huiselijk geweld

P. Aarten, C. Boelema Robertus, L. Alink, M. Liem, Universiteit Leiden, 2020

116. Kijk naar het systeem. Begrijpen en beïnvloeden van opsporingspraktijken

W. Landman, R. Kouwenhoven, M. Brussen, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2020

117. Verbeelding in de verhoorkamer. De invloed van het gebruik van beeldmateriaal in het verhoor op verhoortechnieken en proceshouding

W.J. Verhoeven, G. Vanderveen, L. van Dillen, S. Kruit, Erasmus Universiteit, Universiteit Leiden, 2020

118. Met gepast geweld. Politiegeweld in Nederland in 2016

M. Kuin, F. Kriek, J. Timmer, m.m.v. Y. Bleeker en E. Verbeek, Regioplan, Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam, 2020

119. De rol van bodycambeelden in de opsporing en bewijsvoering

Vredeveldt, L. Kesteloo, A. Hildebrandt, Vrije Universiteit Amsterdam, 2020

120. Slachtoffer van onlinecriminaliteit, wat nu?

S.G.A. van de Weijer, E.R. Leukfeldt, S. van der Zee, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2020

121. Een alternatief voor jeugdige hackers? Plan- en procesevaluatie van Hack_Right

J.A.M. Schiks, M.S. van 't Hoff-de Goede, E.R. Leukfeldt. De Haagse Hogeschool, Centre of Expertise Cybersecurity, Den Haag; Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2021

122. Criminaliteit en huiselijk geweld: twee kanten van dezelfde medaille? De relatie tussen criminaliteit en huiselijk geweld

S. van Deuren, J. Kroese, M. van Dijk, V. Eichelsheim, A. Blokland, S. van de Weijer. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2021

123. Oververtegenwoordiging verder ontcijferd. Een kwantitatief onderzoek naar sociale verschillen in verdenkingskans en zelfgerapporteerd crimineel gedrag onder jongeren in Nederland

W. Bezemer, A. Leerkes. Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2021

124. Gebiedsgebonden politiewerk in ontwikkeling. Onderzoek naar basisteams in een digitale en superdiverse samenleving

J. Terpstra, R. Salet, I. van Duijneveldt, T. Havinga, Radboud Universiteit 2021

125. Slimme(re) opsporing. Een verslag van de ontwikkeling en pogingen tot implementatie van een handreiking voor efficiënte opsporing door de politie

Helsloot, P. van Lochem, C. Kijne, Crisislab, Renswoude 2022

126. Politiewerk op het web. Een verkennend onderzoek naar online gegevensvergaring door de politie

Wouter Landman, Sanne Groothuis, Twijnstra Gudde, Amersfoort, 2022

127. Living apart together? Publiek-private relaties in de bestrijding van interne financieel-economische criminaliteit

Dr. C.A. Meerts, Prof. dr. mr. W. Huisman, Prof. dr. E.R. Kleemans, m.m.v. M. van Straten, MSc, VU-Universiteit, Amsterdam, 2022

128. Politiestraatwerk onder corona. Verbinding tussen landelijk beleid en lokale gemeenschap

Wouter Stol, Litska Strikwerda, Saskia Westers, Wendy Schreurs, NHL Stenden Hogeschool, 2023

129. Moreel kompas

Anton van Wijk, Marjan Olfers, Mark van Vugt, Ard Barends, Juno van Esseveldt, Den Haag, 2023

130. Liquidaties in Nederland. Ontwikkelingen & achtergronden van schutters en andere betrokkenen

Sheila Adjiembaks, Frank Boerman, Robby Roks, Ewout Stoffers, RIEC Midden-Nederland, onderzoeksbureau ESSA Research, Erasmus Universiteit Rotterdam, Landelijke Eenheid Nationale Politie, 2023

131. Goed-fout. Criminele verdringing in legale (ketens)processen; een verkennend onderzoek met voorbeelden uit de hout-, afval- en fruitketen

Bureau Bervoets, Eric Bervoets, Mirjam Corsel, Tim Boekhout van Solinge, m.m.v. Sabine Hellemons, maart 2024

132. Van opsporing tot bewijsvoering. Plaats delict-onderzoek voor de hele strafrechtketen

M. de Gruijter, A.J. Loeve, C.J. de Poot en M. Zuidberg, april 2024

133. Ongekend. Een onderzoek naar de impact van dreiging vanuit georganiseerde criminaliteit op politiewerk

S. Mehlbaum, J. Broekhuizen, K. van den Akker, m.m.v. S. van Ruiten, T. te Beest en J. de Boer, Halfweg, mei 2024

134. Criminele familienetwerken. Subculturele factoren en clan-achtige kenmerken

T. Spapens, H. Moors, L. de Veen, S. van Nimwegen, R. Bredo, S. Vriends, C. Jacobs, Tilburg University, EMMA (Experts in Media en Maatschappij, Nationale politie), oktober 2024

135. Polarisation, escalatie en alledaagse vrede. Aandachtswijken onder een vergrootglas

L.A. Slooter, Universiteit Utrecht, Politie & Wetenschap, januari 2025

136. Gerichtte invitaties tijdens het kindverhoor. De meerwaarde en timing van gerichtte invitaties in het verkrijgen van een uitgebreide verklaring van kinderen

D.J.H. Smeets, L.R.A. Alink, m.m.v. K. Dekens, R. Haak, I. Rispens en J. van der Sleen, Universiteit Leiden, 2025

137. Politiestraatwerk en informatiegebruik. Een longitudinale studie (1991-2023) over gevolgen van digitalisering

W. Stol, L. Strikwerda, J. Jansen, W. Schreurs, mei 2025